

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СУХОВА КСЕНІЯ КОСТЯНТИНІВНА

УДК 351.84 : 364.442(477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
НАДАННЯМ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАДАХ**

Спеціальність 281 - публічне управління та адміністрування
Галузь знань - публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі
публічного управління та адміністрування

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ К.К.Сухова

Науковий керівник:
Тарасенко Денис Леонідович
доктор економічних наук, професор

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Сухова К.К. **Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах.** Кваліфікована наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю **281 Публічне управління та адміністрування.** – Маріупольський державний університет, Київ, 2023.

Дисертація присвячена дослідженню та науковому обґрунтуванню теоретико-методологічних та практичних аспектів організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблення напрямів удосконалення його функціонування та розроблення методичних рекомендацій.

В дисертації розглянуто теоретико-методологічні аспекти організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах. Одним з важливих напрямів соціальної політики є забезпечення соціальної підтримки населення: покращення соціально-економічного клімату в суспільстві, підвищення ефективності державної підтримки сімей, реабілітація та соціальна інтеграція інвалідів, соціальне обслуговування літніх громадян, ефективна соціальна підтримка осіб, які знаходяться в складній життєвій ситуації. Вирішення поставлених в цій сфері завдань неможливо без ефективно діючого організаційного механізму державного управління системою соціальних послуг.

Актуальність теми обумовлена, в умовах сьогодення, кількома ключовими факторами: *соціальна значимість*: забезпечення доступу до якісних соціальних послуг населення, яке перебуває в складних життєвих обставинах в зв'язку з агресією росії, є однією з ключових функцій України, як соціальної демократичної держави. Організація та ефективне управління цим процесом в територіальних громадах має вирішальне значення для забезпечення полегшення тягот війни та підвищення якості життя громадян відповідно до українських стандартів та нормативів соціального

забезпечення; *реформи в державному управлінні*: система соціальних послуг перебуває в державному управлінні, де проводяться реформи з удосконалення процесів управління та забезпечення якісними соціальними послугами всіх, хто їх потребує, а процес управління базується на одному з ключових механізмів - організаційному, дослідження та вдосконалення якого суттєво вплине на систему соціальних послуг, управління нею і підвищить якість соціального обслуговування населення територіальних громад України; *децентралізація та роль територіальних громад*: проведений процес децентралізації в Україні передбачив передачу владних повноважень та фінансових ресурсів на рівень територіальних громад і в зв'язку з цим організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах стає одним з ключових механізмів з ефективною реалізації цих реформ; *поширення передових практик*: дослідження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах дозволить виявити та обґрунтувати вітчизняний і міжнародний позитивний досвід та надасть можливість його застосовувати на практиці в діяльності відповідних соціальних служб, закладів та установ України; *актуальні виклики*: в умовах війни, гуманітарних катастроф, що супроводжують життя територіальних громад на окупованих та прифронтових територіях, важкі поранення та їх соціально-економічний занепад, руйнація житла і майна, втрата годувальників і сирітство, насильно розірвані родинні зв'язки з примусовим вивезенням дітей на територію агресора, внутрішнє переміщення населення громад з окупованих та прифронтових територій тощо все це свідчить про необхідність проведення досліджень з державного управління наданням соціальних послуг населенню територіальним громадам, що допоможе їм адаптуватись до нових умов життя та забезпечить соціально-економічну стабільність і зніме соціально-психологічну напругу в українському суспільстві.

Дослідженням доведено, що актуальність обраної теми полягає в її важливості для соціально-економічного розвитку суспільства України, можливості сприяти удосконаленню системи надання соціальних послуг територіальним громадам і врахуванні сучасних складних тенденцій у державному управлінні такою системою в умовах війни. Обрана тема є комплексною і протребує системного підходу та дослідження всіх чинників організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах, що можуть позитивно на цей процес вплинути.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у вирішенні актуального наукового завдання в галузі науки державного управління відносно теоретико-методологічних та практичних аспектів організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблення напрямів удосконалення його функціонування, які конкретизуються в наукових результатах дослідження.

У першому розділі за результатами дослідження джерел інформації, опрацювання та аналізу наукових праць і нормативно – правових актів розкрито сутність та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, обґрунтовано проблемні поля і напрями проведення дисертаційної розвідки, а саме встановлено що сутність організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг є реалізація його основних завдань: встановлення переліку та рівня державних мінімальних соціальних стандартів відповідно до гарантій держави щодо надання соціальних послуг, які забезпечують необхідний рівень споживання соціально значимих благ; розробки соціальних та фінансових нормативів для територіальних громад; формування бюджетної політики; створення через місцеві органи управління умов для розвитку територіального ринку соціальних послуг; моніторингу соціальних послуг; контролю надання державних та територіальних послуг. В межах дисертації проведено наочне

розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями, з якого видно не досконалість існуючих організаційних засад державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану. Науково обґрунтовано розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями, встановлено зв'язки взаємодії та наявність і гармонійності роботи існуючого організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах, що знайшло своє відображення у відповідних рисунках.

У другому розділі за результатами статистичного дослідження та дослідження зарубіжного досвіду, встановлено, що зарубіжний досвід державного управління системою соціальних послуг демонструє динаміку та постійне розширення сфери надання соціальних послуг, звернення уваги до соціального обслуговування дітей з інклюзією, дітей, які залишилися без піклування батьків. Дослідження зарубіжного досвіду показало, що соціальні функції держави передані до органів місцевого самоврядування та створено умови для активації взаємодії з органами влади; сприяння та заохочення розвитку суб'єктів надання соціальних послуг у різних формах власності; визначено державні гарантії щодо забезпечення прав громадян у сфері надання соціальних послуг. Автором здійснено дослідження зарубіжного досвіду таких країн як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, в яких соціальна сфера є одним із ключових напрямів державної політики. Визначено підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики з надання соціальних послуг населенню у розвинених країнах світу, а саме серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат виділено наступні чинники: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та втрати працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю;

диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток. Науково обґрунтовано власне визначення понять, «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг», «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам» розкрито їх сутність та особливості реалізації в територіальних громадах, зокрема «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг» - це система структур, процесів, норм, правил і інструментів, що визначають, як органи публічного управління, місцевого самоврядування, стейкхолдери спільно планують, координують, фінансують, надають, моніторять та оцінюють соціальні послуги для населення територіальних громад та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам» як здатність системи соціальних послуг і її інфраструктури адаптуватися до змінних умов і стрімкого розвитку суспільства та діяти ефективно в умовах кризи або надзвичайних ситуацій. Науково обґрунтовано основні складові організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах – до складових організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг у територіальних громадах, які спільно забезпечують ефективну та системну роботу системи соціального обслуговування можна віднести: законодавство; установи та організації; фінансування; кадри та персонал; інфраструктура та ресурси; моніторинг і оцінка; співпраця та партнерство; інформаційна система; етика і стандарти.

У третьому розділі за результатами дослідження та проведення соціологічного опитування, обґрунтовано організаційний механізм державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблено напрями удосконалення його функціонування, які

конкретизуються в наукових результатах дослідження. Дослідженням доведено що основою для співпраці між державним та приватним секторами є розуміння мотивації та визначення відносин між ними. Розроблено та обґрунтовано модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України, розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення, зокрема до теоретико-методологічних основ комплексного механізму державного регулювання ринку соціальних послуг віднесено: нормативно-правовий, інституційний, організаційний, економічний, фінансовий, ресурсний, інформаційно-комунікаційний механізми та обґрунтовано структуру, взаємозв'язки та систему відносин між елементами структури та учасниками ринку, що підпадають під регуляторний вплив держави. Проведено соціологічне дослідження шляхом опитування населення з метою визначення ролі організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану, за результатами аналізу зібраних даних розроблено базові методичні рекомендації для запровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах та визначено основні фактори, що регулюють ринок соціальних послуг. Крім цього виокремлено на макроекономічному рівні комплекс цілей та заходів, спрямованих на досягнення мети удосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах. Визначено основні чинники, які на даний час гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам, до яких віднесено: фінансові ресурси; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг тощо.

Ключові слова: державне управління, соціальні послуги, організаційний механізм, територіальні громади, соціальні виплати, соціальні послуги.

ABSTRACT

Sukhova K.K. Organizational mechanism of state management of social services provision in territorial communities. Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty **281 Public Administration and Management** – Mariupol State University, Kyiv, 2023.

The dissertation is devoted to the study of the organizational and legal foundations of the mechanism of public administration of social services in territorial communities.

The thesis deals with theoretical and methodological aspects of the organizational mechanism of public administration of social services in territorial communities. One of the important areas of social policy is the provision of social support for the population: improving the social climate in society, increasing the effectiveness of state support for families, rehabilitation and social integration of the disabled, social services for the elderly, effective social support for people in difficult life situations. The solution of the tasks set in this area is impossible without an effective organizational mechanism of state management of the social services system. The importance and growing significance of the administrative role of the state as an institution and its bodies at the level of territorial communities is becoming a topical issue. It is determined that the basis of the organizational mechanism should be the harmonization of economic opportunities with the interests of different social groups. It is proved that the organizational mechanism of public administration of social services provision in territorial communities can be defined as a set of relevant legal norms, means, methods and principles, in the process of implementation and as a result of which it becomes

possible to organize and function special authorized bodies and other entities that are called upon to ensure activities in the field of social services provision.

The scientific novelty of the research results is to solve an urgent scientific task in the field of public administration science regarding the theoretical, methodological and practical aspects of the organizational mechanism of public administration for the provision of social services to territorial communities and to develop directions for improving its functioning, which are specified in the scientific results of the study.

In the first section, based on the results of the study of information sources, processing and analysis of scientific works and regulatory legal acts, the essence and features of the implementation of the organizational mechanism of state management of social services in territorial communities are revealed, the problem areas and directions of the dissertation research are identified, namely, it is established that the essence of the organizational mechanism of state management of social services is the implementation of its main tasks: establishing a list and level of state minimum. Within the framework of the dissertation, we have made a clear distinction between obligations between the central and regional levels, which shows the imperfection of the existing organizational foundations of public administration of social services provision to territorial communities under martial law. The author scientifically substantiates the division of responsibilities between the central and regional levels, establishes the links of interaction and the existence and harmony of the existing organizational mechanism of state management of social services in territorial communities, which is reflected in the relevant figures.

In the second section, based on the results of a statistical study and a study of foreign experience, it is established that foreign experience in the state regulation of social services demonstrates the dynamics and constant expansion of the scope of social services, paying attention to social services for children with inclusion and children left without parental care. Also, foreign experience shows that social functions are transferred to local governments, activation of interaction with the authorities; promotion and encouragement of the development of social

service providers in various forms of ownership; state guarantees of citizens' rights in the field of social services. The author examines the foreign experience of France, Germany, the United Kingdom and the United States, where the social sphere is one of the priority areas of state policy. The author identifies approaches to the formation of priority areas of the State policy of social services provision through the analysis of foreign experience of developed countries, namely, among the areas of use of foreign experience in the provision of social benefits, in our opinion, we can distinguish: bringing the amount of social payments to the real needs of their recipients; introduction of a system of compulsory health insurance; coverage by the system of social payments only of the population without means of subsistence and ability to work; ensuring the direction and fairness of social payments by strengthening the control functions of social control bodies; differentiation of unemployment benefits, which leads to an individual approach and a high level of protection against unemployment of persons without alternative sources of income; provision of social assistance in

The author has scientifically substantiated her own definition of the concepts of «organizational mechanism of state management of social services provision», «resilience in the provision of social services to territorial communities», and revealed their essence and peculiarities of implementation in territorial communities, In particular, the "organizational mechanism of public administration of social services" is a system of structures, processes, norms, rules and instruments that determine how public administration, local self-government, stakeholders jointly plan, coordinate, finance, provide, monitor and evaluate social services for the population of territorial communities and «resilience in the provision of social services to territorial communities» as the ability of the social service system and its infrastructure to adapt to changing conditions and rapid development of society. The main components of the organizational mechanism of public administration of social services provision in territorial communities are identified and scientifically substantiated - in our opinion, the components of the organizational mechanism of public administration of social services provision in territorial communities, which

together ensure the effective and systematic operation of the social service system, include: legislation; institutions and organizations; financing; personnel and staff; infrastructure and resources; monitoring and evaluation; cooperation and partnership; information system.

In the third section, based on the results of the study and the sociological survey, the author substantiates the organizational mechanism of public administration for the provision of social services to territorial communities and develops directions for improving its functioning, which are specified in the scientific results of the study. The author proves that the basis for cooperation between the public and private sectors is an understanding of the motivation and definition of the relationship between them. The author has developed and substantiated a model of the organizational mechanism of public administration for the provision of social services to territorial communities under martial law in Ukraine, and has revealed the directions of its formation, implementation and improvement, in particular, the theoretical and methodological foundations of the comprehensive mechanism of state regulation of the social services market include: regulatory, institutional, organizational, economic, financial, resource, information and communication mechanisms, and has described the structure, interrelations and system of relations between the elements of the A sociological survey was conducted to determine the role of the organizational mechanism of the state administration of social services in territorial communities during martial law, and based on the analysis of the collected data, basic methodological recommendations were developed for the introduction of the organizational mechanism of the state administration of social services in territorial communities and the main factors regulating the social services market were identified. In addition, a set of goals and measures aimed at achieving the goal of improving the organizational mechanism of public administration of social services in territorial communities is identified at the macroeconomic level. A list of trends that currently impede the successful development of the domestic system of public administration of social services provision has been formed, which include:

financial resources; misuse of funds allocated for solving social problems, as well as corruption; increase in the number of different categories of beneficiaries; inefficient accounting of the needs for social services provision.

Keywords: public administration, social services, organizational mechanism, territorial communities, social benefits, social services.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

A. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сухова К. К. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади). *Інвестиції: практика та досвід*, 2022, № 5–6. С. 82–90. (загальний обсяг 1 д.а.).

2. Сухова К. К. Нормативно-правова база організації надання соціальних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022, № 7–8. С. 64–70. (загальний обсяг 1 д.а.).

3. Сухова К. К., Коцур В. В. Нормативно-правова база формування та реалізації механізму державного управління з організації надання соціальних послуг у територіальній громаді. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022, № 3. С.96–101. (загальний обсяг 1 д.а., особисто автору належить 0,80 д.а.: узагальнення та аналіз нормативно правової бази формування та реалізації механізму державного управління з організації надання соціальних послуг у територіальній громаді).

4. Сухова К. К. Проблемні аспекти державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022, № 4. С.118-123. (загальний обсяг 1 д.а.).

5. Sukhova K., Borodin Y., Tarasenko T., Komarova K., Akimova L., & Akimov O. Organizational mechanism of state management of social services in territorial communities. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 2022, 12(1), XXVII, 188–192. *Wed of Science* (загальний обсяг 1 д.а., особисто

автору належить 0,60 д.а.: досліджено та визначено основні засади організаційного механізму державного управління соціальними послугами в територіальних громадах.).

6. Завада О. Г., Цісарж С. В., Сухова К. К. Напрями вдосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022, № 23. С. 114–119. (загальний обсяг 1 д.а., особисто автору належить 0,60 д.а.: сформовано напрями вдосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління).

7. Sukhova K., and Karpa M. Public administration of the provision of social services in united territorial societies of Ukraine: organizational aspects. *Public Administration and Law Review*, 2022, Issue 1 (9). pp.13–19. DOI: 10.36690/2674-5216-2022-1 (загальний обсяг 1 д.а., особисто автору належить 0,80 д.а.: визначено основні організаційні аспекти публічного управління наданням соціальних послуг в об'єднаних територіальних громадах України).

Всього: 7 д.а., з них особистий внесок автора 5,5 д.а.

Б. Засвідчують апробацію результатів дослідження

8. Сухова К.К. Актуальні проблеми публічного управління з підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад, як суб'єктів господарювання. *Сучасні тенденції розвитку економіки, фінансів та управління: нові можливості, проблеми, перспективи* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10 листопада 2021 р. К. : КУБГ, 2021. С. 399 – 402. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

9. Сухова К.К. Сучасні механізми публічного управління з кадрового забезпечення соціальними працівниками об'єднаних територіальних громад. *Актуальні дослідження в соціальній сфері* : матеріали вісімнадцятої міжнародної науково-практичної конференції (м.

Одеса, 17 листопада 2021 р.) гол. ред. В. В. Корнєщук. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2021. С. 41 – 43. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

10. Тарасенко Д.Л., Сухова К.К. Сучасні проблеми держави та органів місцевого самоврядування з забезпечення соціальними послугами населення територіальних громад. *Міське самоврядування в Україні: теорія та практика: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2021 року* / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава: ПДАУ, 2021. С. 259–262. (загальний обсяг 0,30 д.а., особисто автору належить 0,20 д.а.: визначено сучасні проблеми держави та органів місцевого самоврядування з забезпечення соціальними послугами населення територіальних громад.).

11. Сухова К. К. Організація надання соціальних послуг. *The V International Scientific and Practical Conference «Trends of modern science and practice», February 8 – 11, 2022, Ankara, Turkey.* pp. 221–225. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

12. Сухова К.К. Державне управління в територіальній громаді (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади). *Стратегії інноваційного розвитку економіки країни: підприємство, регіон, держава: Матеріали всеукраїнської науково - практичної конференції, м. Київ, 19 лютого 2022 р.* Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2022. С. 41 – 46. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

13. Сухова К.К. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді. *Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 4–5 березня 2022 р.* Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2022. С. 12 – 17. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

14. Сухова, К. К. Нормативно-правова база надання соціальних послуг в територіальній громаді. *Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*

студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.) за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2022. С. 35–37. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

15. Сухова К.К. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді. *Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (3 червня 2022 року)* за заг. ред. О.І. Пархоменко-Куцевіл. Переяслав, 2022. С. 290-295. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

16. Сухова К. К. Організаційно-правовий механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. *Публічне управління та адміністрування у сфері охорони здоров'я : матеріали науково-практичної конференції, 20 жовтня 2022 р., м. Київ* Національний університет охорони здоров'я України ім. П. Л. Шупика. Київ: МОРІОН, 2022. С. 158–161. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

17. Сухова К.К. Зарубіжний досвід організації надання соціальних послуг на місцевому рівні. *Складові національної безпеки в умовах воєнного стану: матеріали науково – практичної конференції з міжнародною участю (9 – 11 серпня 2023 року)* за заг. ред. З.В. Гбур, Київ, Кам'янець-Подільський. 2023. С. 492–499. (загальний обсяг 0,30 д.а.).

Всього 2,7 д.а., особистий внесок автора 2,6 д.а.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ -----	18
ВСТУП -----	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА БАЗА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ -----	36
1.1. Стан наукової розробленості організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах-----	36
1.2. Суть та формування генезису поняття «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг»-----	44
1.3. Основні складові організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах----	55
1.4. Нормативно-правова база формування та реалізації механізму державного управління з організації надання соціальних послуг в територіальній громаді-----	66
Висновки до розділу 1-----	74
РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ -----	77
2.1. Зарубіжний досвід щодо організації надання соціальних послуг на місцевому рівні-----	77
2.2. Проблемні аспекти державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах-----	88
2.3. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади)-----	96
2.4. Особливості реалізації організаційного механізму	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТО	– адміністративно-територіальна одиниця
ВООЗ	– Всесвітня організація охорони здоров'я
ВРУ	– Верховна Рада України
ГО	– громадська організація
Держстат	– Державна служба статистики України
ДСТУ	– Державний стандарт України
ЗМІ	– засоби масової інформації
ЄС	– Європейський Союз
КМУ	– Кабінет Міністрів України
Мінсоцполітики	– Міністерство соціальної політики України
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я України
МОН	– Міністерство освіти і науки України
НДО	– недержавні організації
ООН	– Організація об'єднаних націй
ЦНАП	– Центр адміністративних послуг
Терцентр	– територіальний центр обслуговування пенсіонерів та самотніх громадян
ЦОВВ	– центральний орган виконавчої влади

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена в умовах сьогодення кількома ключовими факторами:

1. Соціальна важливість: забезпечення доступу до якісних соціальних послуг є однією з ключових функцій держави в сучасному суспільстві. Організація та ефективне управління цим процесом в територіальних громадах має вирішальне значення для якості життя громадян;

2. Реформи в державному управлінні: багато країн, включаючи Україну, проводять реформи в системі державного управління, спрямовані на покращення надання соціальних послуг. Вивчення організаційного механізму в цьому контексті має важливе практичне значення;

3. Децентралізація та роль територіальних громад: процес децентралізації в Україні передбачає передачу влади та фінансових ресурсів на рівень територіальних громад. Організаційний механізм управління соціальними послугами в територіальних громадах стає центральним аспектом реалізації реформ;

4. Поширення передових практик: дослідження в цій галузі може сприяти виявленню та поширенню передових практик у наданні соціальних послуг та управлінні персоналом.

5. Актуальні виклики: сучасні виклики, такі як демографічні зміни, соціальна нерівність, пандемія та інші кризи, підкреслюють важливість ефективного та адаптивного управління соціальними послугами.

Актуальність обраної теми полягає в її важливості для суспільства, можливості сприяти поліпшенню системи надання соціальних послуг і врахуванні сучасних тенденцій у державному управлінні. Обрана тема є досить комплексною і розвинутою. Проте, проблематичні аспекти та питання, які є менш дослідженими вимагають додаткової наукової уваги.

Аналіз актуальних досліджень. Базою аналізу основних складових організаційного механізму державного управління надання соціальних

послуг стали результати теоретичних досліджень, в державно-управлінській царині, авторами яких є вітчизняні вчені В. Бакуменко, М. Білинська, П. Гайдуцький, І. Грицяк, В. Князєв, Ю. Ковбасюк, А. Михненко, П. Надолішній, І. Розпутенко, В. Сороко, Ю. Сурмін, С. Телешун, В. Трощинський, К. Дубич, О. Данилюк та ін. Крайшому розумінню процесу надання соціальних послуг сприяли результати наукових досліджень, які викладено в працях С. Алексєєва, М. Андрющенко, А. Венгерова, В. Кудрявцева, В. Орехова, І. Самощенко та ін.

Багатоплановість організаційних проблем, що виникають у сфері державного управління при наданні соціальних послуг вимагають проведення додаткових теоретичних і практичних досліджень діяльності продуцентів послуг, пов'язаних з генезисом організаційного механізму. Наукову основу роботи визначили праці видатних вчених, які зробили внесок в організацію сфери соціальних послуг та її розвиток, таких як А. Акопян, О. Александрова, С. Берлін, О. Бражко, Н. Вишняков, А. Вялков, Л. Габуєва, В. Гончаренко, А. Гринєко, С. Єрмакова, М. Колосніцина, В. Кучеренко, А. Лінденбратен, Ю. Лісіцин, С. Мартинчук, В. Николаєва.

Генезис розвитку організаційних форм продуцентів соціальних послуг висвітлено в працях Н. Вишняка, В. Кучеренко, В. Лисицина, В. Медик, В. Миняєва, М. Піддубного, Н. Полуніної, А. Решетнікова, О. Щепіна, Р. Хабрієва та ін.

Основу теорії і практики розвитку механізму управління продуцентами соціальних послуг складають роботи наступних дослідників: Г. Астапов, С. Іванов, А. Гончарук, А. Кульман, Д. Левчук, Б. Райзберг, О. Федорович. Питання системного підходу щодо вдосконалення якості послуг відображені в роботах зарубіжних вчених, таких як: А. Donabedian, W. E. Deming, J. Kronenfeld, E. Mayn, E. Gay, A. Harding, R. H. Palmer, A. Preker, P. Read, P. Starr, F. W. Taylor та ін.

Слід зазначити, що проблеми організаційного механізму надання соціальних послуг населенню країни на рівні територіальних громад залишаються маловивченими.

Водночас зазначимо, що у вітчизняній літературі приділено недостатньо уваги специфіці проблем теоретичного осягнення побутування системи надання соціальних послуг в територіальних громадах. Так, спостерігаємо превалювання фінансових аспектів цього питання. Так, Л. Лисяк, Л. Логачова та О. Новікова репрезентували у своїх доробках специфіку фінансування галузей соціальної системи: так, дослідники зазначили такі проблеми як відсутність гарантованих зобов'язань держави щодо забезпечення соціальної сфери на рівні громад; низька оптимальність механізмів реалізації коштів місцевих бюджетів; диференціація й розшарування бюджетних ресурсів та важка локалізація останніх на соціально-значущих проєктах тощо. Окрім того, проблемним також є механізм пошуку та залучення додаткового фінансування для розвитку соціальної інфраструктури на рівні місцевих органів влади – громад.

Проблемним питанням соціального захисту населення та окремим аспектам державного управління у сфері надання соціальних послуг присвячено праці вітчизняних вчених, зокрема, О. Амосова, В. Бакуменка, В. Бідак, Н. Борецької, В. Гайдуцького, М. Кравченко, Е. Лібанової, П. Надолішнього, В. Нікітіна, Г. Одінцової та інших. Проте, не зважаючи на значну кількість наукових праць, необхідно зазначити, що на сучасному етапі питання надання соціальних послуг в територіальних громадах, зокрема, державне управління в цій сфері, в науковій літературі залишаються мало опрацьованими.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Маріупольського державного університету (м. Київ) Міністерства освіти і науки України. При виконанні теми «Публічне управління для сталого територіально розвитку» (номер державної реєстрації

0118Ш01700, 2018-2024 рр.) дисертанткою запропоновано теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах на основі визначення концептуальних засади стратегії та інструментарію надання соціальних послуг у територіальних громадах в умовах воєнного стану для формування ефективної взаємодії між урядом та суспільством в умовах війни.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методологічних та практичних аспектів організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблення напрямів удосконалення його функціонування та формування методичних рекомендацій.

Для реалізації зазначеної мети в дисертації було поставлено та вирішено наступні **завдання**:

— розкрити сутність та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, визначити проблемні поля і напрями проведення дисертаційної розвідки;

— науково обґрунтувати власне визначення понять *«організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг»*, *«резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам»* розкрити їх сутність та особливості реалізації в територіальних громадах; визначити, науково обґрунтувати основні складові організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах;

— розробити модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України, розкрити напрями його формування, реалізації та вдосконалення;

- визначити базові складові організаційного механізму: державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам;
- провести соціологічне дослідження шляхом опитування населення з метою визначення ролі організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану, за результатами аналізу зібраних даних розробити базові методичні рекомендації для запровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах;
- науково обґрунтувати розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями, встановити ефективність взаємодії та наявність і гармонійності роботи існуючого організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах;
- визначити підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики надання соціальних послуг через аналіз зарубіжного досвіду розвинених країн світу;
- сформулювати переліку тенденцій, які на даний час гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг.

Об'єкт дослідження – процес державного управління наданням соціальних послуг.

Предмет дослідження – організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження були використані загальнонаукові методи пізнання: індукції і дедукції, метод аналізу і синтезу, абстрагування, системно-структурний підхід, історичний і логічний методи. Важливу роль у дослідженні відіграли наступні методи:

аналіз літератури: попередні дослідження щодо організаційного механізму державного управління в наданні соціальних послуг; аналіз

нормативних актів, де закладена роль держави в наданні соціальних послуг; дослідження рекомендацій міжнародних організацій з покращення управління соціальними послугами.

опитування: соціологічне дослідження на онлайн-платформі в умовах воєнного стану, яке було зорієнтоване на збір даних та аналіз запитів, думок та побажань населення з питань забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні.

аналіз документів: аналіз законодавчих актів, що визначають відповідальність органів державного управління в сфері соціальних послуг; дослідження програм та стратегій розвитку соціальних послуг на рівні територіальних громад.

опитування: соціологічне дослідження на онлайн-платформі в умовах воєнного стану, яке було зорієнтоване на збір даних та аналіз запитів, думок та побажань населення з питань забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні.

статистичний аналіз: аналіз статистичних даних щодо обсягів та якості надання соціальних послуг в різних територіальних громадах; вивчення тенденцій.

Нормативну і емпіричну базу дослідження склали Конституція України, закони України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів, укази Президента України, накази, розпорядження і регламенти місцевих органів виконавчої влади, а також державних органів виконавчої влади, спрямовані на забезпечення прав і свобод громадян і організацій у сфері надання соціальних послуг в територіальних громадах. Достовірність отриманих висновків забезпечується, аналізом нормативних правових актів, матеріалів наукових конференцій, семінарів, що проводяться різними організаціями з теми дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання в галузі науки державного управління відносно теоретико-методологічних та практичних аспектів організаційного

механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблення напрямів удосконалення його функціонування, які конкретизуються в наукових результатах дослідження. В дисертації:

вперше:

- розкрито сутність та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, які визначаються конкретним контекстом та завданнями на рівні громади, зокрема: децентралізація що забезпечить перехід влади та фінансових ресурсів на рівень територіальних громад, це дозволить громадам самостійно планувати та приймати рішення стосовно надання соціальних послуг, відповідно до конкретних потреб своїх мешканців; сформовано умови для активної участі громадян та громадських організацій у визначенні пріоритетів та контролі над наданням соціальних послуг;

- обґрунтовано забезпечення бюджетної автономії через власні бюджети громад, що дає їм можливість призначати кошти для соціальних послуг, здійснювати фінансовий контроль та раціонально розподіляти ресурси; розкрито чинники інтеграції послуг, що передбачають можливість інтеграції різних видів соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальна підтримка тощо) для комплексного задоволення потреб громади; розкрито аспекти управління ресурсами громади, які включають витрати на адміністративні витрати та розподіл бюджетних коштів між різними програмами та послугами, обґрунтовано роль моніторингу та оцінки якості наданих соціальних послуг громаді: розкрито умови для розвитку партнерств, які забезпечать співпрацю територіальних громад з різними органами влади, стейкхолдерами, міжнародних організацій, громадські організації та приватного сектору, для забезпечення доступу до ресурсів та експертизи, щоб створити ефективну та гнучку систему державного управління, спрямовану на задоволення соціальними послугами громад в умовах воєнного стану та післявоєнний період;

- науково обґрунтовано авторське визначення понять «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг» - це система структур, процесів, норм, правил і інструментів, що визначають, як органи публічного управління, місцевого самоврядування, стейкхолдери спільно планують, координують, фінансують, надають, моніторять та оцінюють соціальні послуги для населення територіальних громад та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам» як здатність системи соціальних послуг і її інфраструктури адаптуватися до змінних умов і стрімкого розвитку суспільства та діяти ефективно в умовах кризи або надзвичайних ситуацій. Це включає в себе створення механізмів, які сприяють стійкості та швидкому відновленню соціальних послуг у разі природних катастроф, економічних труднощів, соціальних конфліктів чи інших подій, що можуть вплинути на благополуччя територіальних громад. Резилієнтність також враховує важливість включеності громади, співпраці між різними структурами управління та розвиток інноваційних підходів для вдосконалення надання соціальних послуг та забезпечення їх доступності та якості навіть в умовах невизначеності та тиску;

- розроблено модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України та розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення; визначено базові складові організаційного механізму: визначено базові складові організаційного механізму (мета, цілі, публічні та соціальні інститути з їх повноваженнями, ресурси, принципи та форми; інститути та їх повноваження, суб'єкти, об'єкти, результати, моніторинг зворотного зв'язку;

- введено в науковий обіг поняття «організаційний механізм державного управління системою надання соціальних послуг територіальним громадам» та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам»;

- проведено соціологічне дослідження на онлайн-платформі на тему «Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану», в умовах воєнного стану, яке було зорієнтоване на збір даних та аналіз запитів, думок та побажань населення з питань забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні. Аналіз отриманих результатів опитування дав можливість з врахуванням проблем, зауважень та пропозицій сформулювати напрями вдосконалення функціонування організаційного механізму з державного управління надання соціальних послуг територіальним громадам. Група опитування склала 2000 осіб. Результатом дослідження стала розробка базових методичних рекомендацій для впровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах: створення Інтегрованих Центрів Послуг: вважаємо за доцільне ініціювати створення центрів, які об'єднують різні види соціальних послуг на місцевому рівні, забезпечуючи одноразовий доступ громадян до різних сервісів, до прикладу на базі ЦНАП; розробка Єдиного Інформаційного Простору: створення єдиного цифрового середовища для обміну даними між різними службами та організаціями, що надають соціальні послуги з метою підвищення ефективності та оперативності їх діяльності; залучення громадськості до планування: заохочуємо включати представників громадськості у процес планування та моніторингу соціальних послуг, щоб враховувати реальні потреби громад; розвиток кадрового потенціалу: підтримка навчання та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги, щоб забезпечити високий стандарт обслуговування; використання інтерактивних технологій: впроваджувати інформаційні технології, такі як відеоконференції та електронні платформи, для забезпечення доступу до послуг в умовах воєнного стану; моніторинг та оцінка: розробка системи моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії; фінансова прозорість: забезпечення відкритості у фінансуванні та видатках на

соціальні послуги для публічного контролю; створення кризового плану: розробити план дій для надання соціальних послуг у воєнний період, включаючи евакуацію та медичний захист; співпраця з міжнародними організаціями: встановлення партнерств з міжнародними організаціями для отримання допомоги та ресурсів у воєнний час; захист прав дітей та вразливих груп: особлива увага має бути приділена захисту прав дітей та інших вразливих груп населення під час воєнного стану.

удосконалено:

-теоретико-методологічне обґрунтування розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями в системі надання соціальних послуг, відповідно до яких на рівень територіальних громад покладено обов'язки по контролю за дотриманням законодавства у сфері соціального захисту населення, розробка планів та програм соціального розвитку, ведення регіонального реєстру надавачів соціальних послуг, інформування населення щодо їх переліку який гарантується державою та переліку соціальних послуг які можуть замовлятися та оплачуватися населенням громад у недержавних організаціях та приватному секторі;

- підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики надання соціальних послуг через аналіз зарубіжного досвіду таких країн, як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, який переконливо показує, що пріоритетними напрямками державної політики надання соціальних послуг є: підтримка сімей (людей) у різних соціальних сферах та складних життєвих ситуаціях, імплементація елементів технічного впровадження такого досвіду сприятиме ефективності державного управління соціальною роботою в територіальних громадах. Серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат на нашу думку можемо виділити: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання

соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток;

- формування переліку тенденцій, які на даний час гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг: дефіцит фінансових ресурсів; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг;

дістало подальшого розвитку:

- систематизація історичної генези організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, особливості надання таких послуг в умовах воєнного стану чи пандемії;

- актуалізація і узагальнення європейського досвіду щодо застосування організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах в умовах євроінтеграції України, гармонізація, адаптація, імплементація в систему державного управління України з визначеними ЄС відповідними вимогами, нормами і стандартами;

- аргументація необхідності віднесення постійного удосконалення, гнучкості організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах до пріоритетів державної політики в Україні, важливими завданнями якої має бути розробка та впровадження Концепції і Національної Стратегії розвитку надання соціальних послуг в територіальних громадах в умовах воєнного стану;

- обґрунтування необхідності запровадження в систему державного

управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах інструментів діалогу, взаємодії та співробітництва між інститутами державного і недержавного секторів, забезпечення реальної участі зацікавлених сторін у процесі ухвалення важливих рішень щодо надання соціальних послуг в територіальних громадах;

- аналіз проблем, пов'язаних з державним управлінням надання соціальних послуг в територіальних громадах, розробленням, впровадженням і реалізацією гнучкого організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах.

Практичне значення очікуваних результатів визначається тим, що їх можна буде використати як теоретичну основу для розроблення та прийняття нормативно-правових актів, які регламентують формування та реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, відповідних концепцій, стратегії та державних програм. Основні положення та рекомендації дисертаційної роботи:

будуть внеском до вітчизняної галузі науки «Державне управління» за спеціальністю «25.00.02 – механізми державного управління», зокрема в частині розроблення та реалізації організаційного механізму державного управління соціальними послугами в територіальних громадах в сучасних умовах суспільного розвитку, розширять теоретичну базу для подальших наукових досліджень проблематики в досліджуваній сфері;

сприятимуть покращенню діяльності, співпраці державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань у сфері надання соціальних послуг в Україні;

стануть суттєвим доповненням до практики викладання дисциплін з державного управління, підготовці програм для курсів підвищення кваліфікації працівників державної служби, органів місцевого самоврядування та соціальних, педагогічних та інших працівників, діяльність

яких пов'язана з організацією, наданням соціальних послуг в територіальних громадах в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові розробки та матеріали дисертаційного дослідження використані для впровадження в практику. Теоретичне та практичне значення результатів наукового дослідження полягають у наступному:

1. Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в освітній процес кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління при підготовці і викладанні курсів «Управління ресурсним потенціалом національної економіки», «Публічне управління регіонами та територіями», «Державне управління соціальним та гуманітарним розвитком», та «Управління інтелектуальним капіталом територіальних громад» для здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Поліського національного університету (акт від 7 червня 2022 року);

2. Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в освітній процес кафедри публічного управління та економіки при підготовці і викладанні навчальних дисциплін «Основи публічного управління», «Реформи держави та суспільства», «Надання публічних послуг», для студентів магістратури із спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування (акт від 15 червня 2023 року);

3. Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в освітній процес кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права при підготовці і викладанні навчальної дисципліни «Сучасні тенденції розвитку адміністративного права та процесу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти із спеціальності 081 «Право» Академії

праці, соціальних відносин і туризму (акт від 20 червня 2022 року);

4. Результати дослідження щодо теоретико-методологічних аспектів організаційного механізму державного управління із надання соціальних послуг, у тому числі із залучення неурядових організацій, діяльність котрих спрямована на соціальну адаптацію до самостійного життя дітей та молоді з різних соціальних груп які знаходяться в кризовій ситуації, були враховані під час організації та здійснення функціональних повноважень Управління суспільних комунікацій Департаменту цифрової трансформації та суспільних комунікацій Рівненської ОДА (довідка від 11.07.2022 № 352/01-06-22);

5. Результати наукових досліджень були використані при удосконаленні механізмів державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в роботі Запорізької міської ради. Зокрема, автором надано пропозиції до Концепції «Цифрова стратегія Запоріжжя-2030», затвердженого рішенням міської ради Запоріжжя від 23.02.2022 № 117 до розділів 5.1. Людина та соціальне середовище, 5.1.1. Охорона здоров'я, 5.1.2 Освіта, 5.1.3 Соціальна сфера, 5.1.4 Культура і туризм щодо наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах та розроблення напрямів удосконалення процесу формування, реалізації цього механізму в Україні. (довідка від 24.08.2023 № 09\03.3-27\02385);

6. Результати наукових досліджень були використані при удосконаленні механізмів державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в діяльності Департаменту соціального захисту населення Київської обласної військової адміністрації. Зокрема, автором надано пропозиції до Плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Київської області на 2021-2027 роки, затвердженого рішенням Київської обласної ради від 22.06.2020 № 858-35-VII (зі змінами від 24.12.2020 № 048-01-VIII) до програми 1. Розвиток людського потенціалу, наближення якості життя до європейських стандартів, розділу 2 Програми

регіонального розвитку щодо наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах та розроблення напрямів удосконалення процесу формування, реалізації цього механізму в Україні (довідка від 28.08.2023 № 7307\36.01\36.06.02.2023);

7. Результати наукових досліджень були використані при удосконаленні механізмів державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в роботі Київської міської ради. Зокрема, автором надано пропозиції до Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, затвердженого рішенням Київської міської ради від 28 липня 2020 року № 73\9152 «Про затвердження Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року» до програми 2. Підвищення комфорту життя мешканців Києва щодо наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах та розроблення напрямів удосконалення процесу формування, реалізації цього механізму в Україні (довідка від 28.08.2023 № 007-906);

8. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи Маріупольського державного університету (м. Київ) Міністерства освіти і науки України «Публічне управління для сталого територіально розвитку» (номер державної реєстрації 0118Ш01700, 2018–2024 рр.) у рамках якої розроблено і науково обґрунтовано модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг на місцевому рівні, розкрито сутність і зв'язок її складових. Розробки та рекомендації дослідження впровадженні у навчальний процес при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Публічне управління соціальним розвитком», «Державне управління та місцеве самоврядування» та «Соціальна і гуманітарна політика на державному рівні» освітньої програми «Публічне управління та

адміністрування» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти денної та заочної форми навчання (довідка від 05.09.2023 № 01-32/501).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею авторки, в якій викладені її погляди на вирішення проблеми формування організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. Усі висновки і положення, винесені на захист, розроблені дисертанткою особисто. З наукових праць, виконаних у співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого доробку дисертантки.

Самостійно авторка обґрунтувала тему дисертації, провела відбір респондентів для опитування, сформувала групи дослідження, провела збір та систематизацію досліджуваного матеріалу, створила електронну базу даних, проаналізувала та узагальнила отримані результати. Статистичний аналіз отриманих результатів проведено авторкою самостійно.

Самостійно здійснювалася підготовка матеріалів до друку, літературне оформлення друкованих робіт і дисертації, аналіз, узагальнення, впровадження у практику.

Апробація результатів дисертації

Основні положення і результати дослідження доповідалися і обговорювалися на 10 міжнародних та загальноукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, серед яких: Всеукраїнська науково - практична конференція з міжнародною участю «Сучасні тенденції розвитку економіки, фінансів та управління: нові можливості, проблеми, перспективи» (м. Київ, 10 листопада 2021 р.); Вісімнадцята міжнародна науково-практична конференція «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (м. Одеса, 17 листопада 2021 р.); I Міжнародна науково-практична конференція «Місьцеве самоврядування в Україні: теорія та практика» (м. Полтава, 07 грудня 2021 р.); V International Scientific and Practical Conference «Trends of modern science and practice» (February 8 – 11, 2022, Ankara, Turkey); Всеукраїнська науково-

практична конференція «Стратегії інноваційного розвитку економіки країни: підприємство, регіон, держава» (м. Київ, 19 лютого 2022 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика» (м. Запоріжжя, 4–5 березня 2022 р.); Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2022: публічне управління та державна служба» (м. Київ, 19 квітня 2022 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу» (м. Переяслав, 3 червня 2022 р.); Науково-практична конференція з міжнародною участю «Публічне управління та адміністрування у сфері охорони здоров'я» (м. Київ, 20 жовтня 2022 р.); Науково-практична конференція з міжнародною участю «Складові національної безпеки в умовах воєнного стану» (м. Київ, 9 – 11 серпня 2023 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 17 наукових праць загальним обсягом 9,7 друк. арк. (особисто автора – 8,1 друк. арк.), серед яких 5 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 статті в зарубіжному виданні ЄС, 1 стаття з індексацією в Web of Science та 10 публікації у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінку друкованого тексту, у тому числі 19 рисунків та 4 таблиці. Список використаних джерел складається із 183 найменувань (з них 45 – зарубіжні праці) та викладений на 21 сторінці і 6 додатків – на 21 сторінці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА БАЗА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

1.1. Стан наукової розробленості організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах

Розвиток та формування нових інструментів державного регулювання відносин в сфері соціальних послуг в Україні відбувається на тлі реформування та реорганізації державних та територіальних установ, залучення недержавних організацій та фізичних осіб до надання державних та місцевих послуг, формування регіональних бюджетів в програмному форматі, впровадження незалежної оцінки якості послуг, які надаються.

В Україні об'єднані територіальні громади виникли в процесі впровадження реформи децентралізації та розвитку місцевого самоврядування. Одним з головних напрямків роботи в територіальних громадах є надання соціальних послуг – важлива сфера, що стосується осіб, які з різних причин опинились у складних життєвих обставинах та потребують допомоги, тому місцева влада в рамках національного законодавства повинна докладати зусиль для забезпечення їм достатніх умов життя [9, с. 132].

В сучасних умовах роль та значимість сфери соціальних послуг з кожним роком зростає. Формуючись не тільки в умовах ризиків національної безпеки та зростаючих загроз, але й стабільності суспільного розвитку, реформи держави набули соціального характеру, що робить першочерговим покращення системи надання соціальних послуг населенню та досягнення високих соціальних результатів [10, с. 42].

Соціальні послуги – це певна діяльність, яка спрямована на соціальну допомогу та підтримку, соціальне обслуговування, соціальний захист та соціальне забезпечення осіб, які опинились у складних життєвих обставинах.

Т. Парсонс розглядав соціальні послуги як невід’ємну частину системи соціального обслуговування, які представляють собою в першу чергу взаємні дії суб’єкту та об’єкту послуг відносно один одного в певній ситуації [11, с.14]. Загальними характеристиками соціальних послуг, що визначені Європейською Комісією, визнаються наступні:

- засновані на принципі солідарності;
- поєднують комплексний та персоніфікований підхід, відповідають різним потребам відповідно до фундаментальних гарантій прав людини;
- не передбачають отримання прибутку;
- включають участь волонтерів;
- міцно засновані на місцевих традиціях та наближеності постачальників до отримувачів [11, с. 15].

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», «соціальні послуги – це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, їх подолання чи мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають» [7].

На рис. 1.1.1 зображено основні цілі з метою яких надаються соціальні послуги.

Управління є необхідним та обов’язковим атрибутом держави як складно організованої соціальної системи. Цю важливу властивість соціальної системи обумовлено унікальною здатністю людини та суспільства в цілому «пізнавати природну та соціальну дійсність та вже відповідно до цього організувати та регулювати свою свідомість, поведінку та діяльність» [2, с. 20]. Через механізм управління держава здійснює систематичний та безперервний управлінський вплив на суспільство та

діяльність людей, реалізує державну владу та досягає державні цілі та завдання.

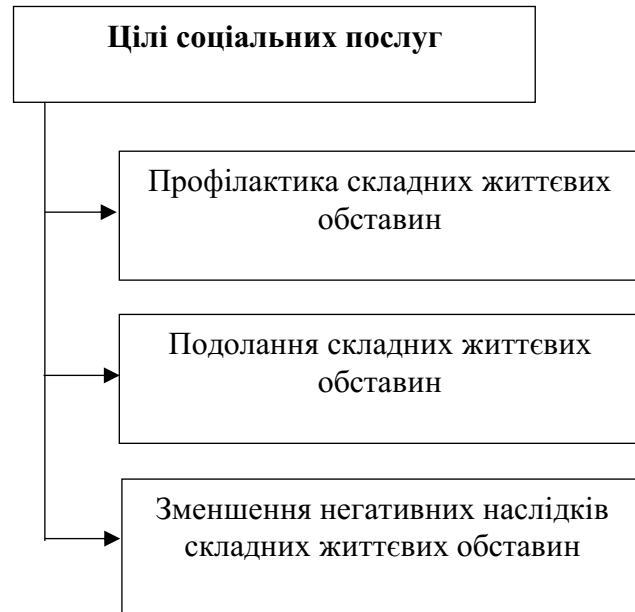


Рис. 1.1.1. Ключові цілі надання соціальних послуг

Джерело: [5].

Як зазначає О. Радченко механізм державного управління потрібно розуміти, як системну сукупність послідовних дій, процесів, форм, структур та інституцій держави, які мають на меті здійснення інтересів та потреб людей, вирішення існуючих соціально-політичних проблем шляхом державного впливу та регулювання та є формою реалізації функцій держави й чинить вплив на органи державного управління, які виступають в якості її суб'єкта [8, с. 19].

На думку Юзькова Л. П., механізм державного управління це організація практичного здійснення державного управління, що включає: об'єкти та суб'єкти управління, що становлять організаційно-структурну основу механізму державного управління та їх системну взаємодію, що ґрунтується на структурно-організаційному та структурно-функціональному підходах [12, с. 33].

Отже, під механізмом державного управління потрібно розуміти цілеспрямовану просторово-часову структурно-впорядковану та послідовну діяльність органів державного управління щодо впливу на об'єкт управління та надання йому заданого стану.

Організаційний механізм державного управління – це особливе державно-правове явище, яке обумовлено суспільно-політичною природою, соціально-функціональною роллю, цілями та змістом державного управління в суспільстві.

Даний механізм включає в себе певний склад, організаційно-стійкий взаємозв'язок людських ресурсів та інших засобів, що виокремлюються суспільством на формування та реалізацію державно-управлінських впливів та підтримку життєздатності самого суб'єкту управління. В ньому концентрується значна кількість соціальних та організаційних якостей держави.

Під організаційним механізмом державного управління наданням соціальних послуг необхідно розуміти управлінську систему, у якій державні та недержавні інститути взаємодіють між собою та з метою досягнення визначеної мети впливають на соціальні послуги.

Даний організаційний механізм включає в себе:

- об'єкти та суб'єкти державного управління;
- цілі, завдання, функції, методи управління;
- організаційні структури та результати функціонування.

На державному рівні управління визначаються мета та стратегії розвитку сфери соціальних послуг, коло споживачів соціальних послуг, вид необхідних соціальних послуг, їх кількісні та якісні характеристики, розробляються цільові програми та нормативно-правове забезпечення, визначаються джерела та обсяг фінансування.

Управління наданням соціальних послуг включає в себе в першу чергу визначення обсягу соціальних зобов'язань держави, які можуть бути профінансовані в сучасних умовах, а також створення умов для приведення у

відповідність соціальних зобов'язань держави та обсягу реально наданих безплатних послуг. З позицій системного підходу основою ефективного управління є чітке визначення об'єктів та суб'єктів управління [6, с. 12].

На рис. 1.1.2 зображена модель системи управління сферою соціальних послуг.

Держава бере на себе зобов'язання надання суспільно важливих суспільних послуг відповідно до прийнятих конституційних гарантій шляхом створення та фінансування діяльності бюджетних установ. Територіальні громади в міру своїх можливостей вирішують завдання забезпечення доступності для населення соціальних послуг на достатньому рівні [4, с. 61].

Метою створення такого центру є задоволення потреб населення в соціальних послугах певної територіальної громади.

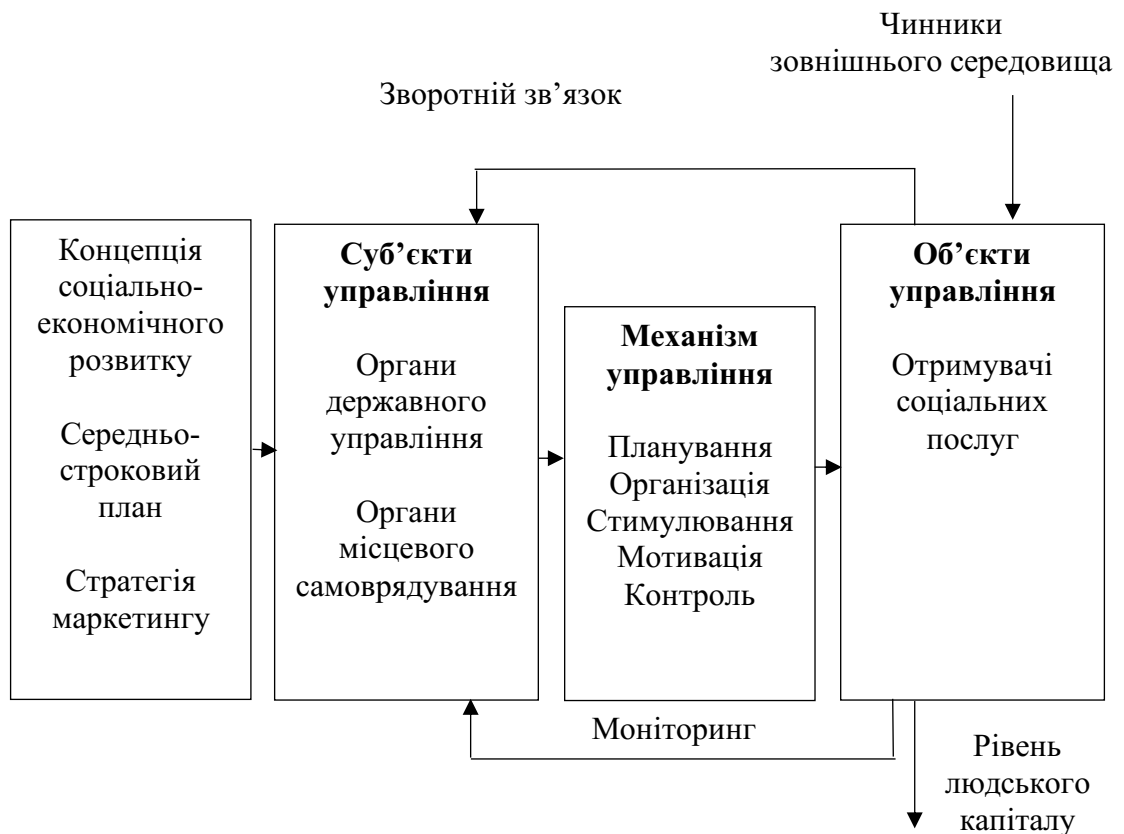


Рис. 1.1.2. Модель системи управління сферою соціальних послуг
Джерело: [5].

Ефективне управління сферою соціальних послуг можливо за умови обміну інформацією, чіткого розподілу відповідальності у вирішенні завдань надання соціально значимих послуг між отримувачами послуг та державною та місцевою владою [1, с. 18].

Саме остання може взяти на себе роль координуючого та управлінського центру, який здійснює аналіз соціальних потреб, дослідження споживачів соціальних послуг, стан попиту, тенденцій його зміни та різних стратегічних чинників.

В умовах розвинутої ринкової економіки є чітке розмежування мікро- та макроекономічних проблем, внутрішньо-організаційного управління (прямі методи) та державного регулювання економіки (непрямі методи). Виключення складає саме сфера соціальних послуг, де управління процесом надання послуг на рівні об'єднаних територіальних громад здійснюється за допомогою прямих методів регулювання на макро- та мікрорівні, хоча все чіткіше прослідковується тенденція розширення ринкових методів управління [3, с. 48].

Організаційний механізм державного управління системою надання соціальних послуг представляє собою поєднання конкретних та різних за своєю природою організаційних компонентів у механізмі управління (рис. 1.1.3).

Ключове місце в розробці й реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг належить уповноваженим органам державної влади в сфері надання соціальних послуг:

1. Центральні органи виконавчої влади (Міністерство соціальної політики України) та його територіальні органи, до сфери діяльності яких відносять:

- забезпечення формування, реалізацію та координацію державної політики щодо соціального захисту населення;
- розробку проектів нормативно-правових документів;
- затвердження державних стандартів соціальних послуг;

- ведення реєстру надавачів соціальних послуг;
- координацію діяльності місцевих органів влади [5].

2. Ради об'єднаних територіальних громад, до сфери діяльності яких відносять:

- формування пріоритетів та забезпечення реалізації державної політики щодо надання соціальних послуг;
- визначення потреб населення територіальних громад у соціальних послугах;
- аналіз інформації про становище і життєві обставини особи або соціальної групи;
- розробку та затвердження комплексних регіональних цільових соціальних програм щодо надання соціальних послуг [5].



Рис. 1.1.3. Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах

Джерело: складено автором.

На даний час саме територіальна громада стає ядром соціальної роботи, адже на рівні громади можна зробити соціальні послуги дієвими та адресними. Держава в свою чергу має контролювати та регулювати діяльність соціально орієнтованих установ та організацій незалежно від форм власності та їх належності шляхом ліцензування, що сприятиме конкуренції та підвищить якість послуг.

Сучасну економіку з врахуванням пріоритетів державного управління розглядають як соціальну ринкову економіку. Із соціальною державою пов'язують реалізацію принципів соціальної справедливості та соціальної захищеності. В процесі розвитку суспільства вирішується завдання збереження соціальної рівноваги, яка визначає забезпечення рівних соціальних прав, компенсацію втрат від ринкової недосконалості, зростання загального добробуту населення. Варто відзначити, що як соціальна держава Україна, орієнтуючись на пріоритет соціальних чинників в економічному розвитку, повинна забезпечувати високий рівень життя, надавати законодавчо оформлені соціальні гарантії доступу громадян до соціальних прав.

Метою державного управління сферою надання соціальних послуг є досягнення максимальної в даних умовах ефективності використання обмежених ресурсів суспільства для задоволення потреб населення в соціальних галузях.

Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг на регіональному рівні вирішує наступні завдання щодо:

- встановлення переліку та рівня державних мінімальних соціальних стандартів відповідно до гарантій держави щодо надання соціальних

послуг, які забезпечують необхідний рівень споживання соціально значимих благ;

- розробки соціальних та фінансових нормативів для територіальних громад;
- формування бюджетної політики;
- створення через місцеві органи управління умов для розвитку територіального ринку соціальних послуг;
- моніторингу соціальних послуг;
- контролю надання державних та територіальних послуг.

Забезпечення розвитку сфери соціальних послуг в територіальних громадах передбачає використання єдиних підходів відносно кожної з галузей сфери соціальних послуг. В механізмі державного управління повинні бути розроблені загальні підходи, принципи та методи управління наданням соціальних послуг. В рамках сервісної економіки необхідно розробити діючі механізми державного регулювання та управління сферою соціальних послуг, які забезпечують відтворення та розвиток людського капіталу.

В даний час в процесі реформування вітчизняної економіки здійснюється раціоналізація соціальних функцій держави та органів місцевого самоврядування, вдосконалення управління соціальною сферою. Такий напрям обумовлений зростанням ролі соціальної сфери в розвитку національної економіки. Адже підґрунтям стабільного розвитку є рівновага між економічною та соціальною сферами.

1.2. Суть та формування генезису поняття «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг»

Перш ніж розглядати сутність формування поняття організації механізмів соціального захисту громадян в Україні, необхідно з'ясувати генезис поняття «соціальна послуга». Соціальна послуга – це система

допомоги населенню різних соціальних груп з метою життєдіяльності людини, значного розширення можливостей забезпечити самостійно свої життєві потреби. Згідно з чинним законодавством соціальна послуга надається у процесі соціальної роботи [17, 18].

Україна – соціальна держава, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя і вільний розвиток людини [12, 16]. У соціальній державі соціальні послуги населення покликаний забезпечити створення умов для гідного життя і вільного розвитку людини, а значить бути однією з найважливіших сфер розвитку суспільства в цілому. Розуміння значення механізму забезпечення соціальних послуг невід’ємно пов’язаний з поняттям «соціальний захист населення». Соціальний захист населення – це комплекс заходів, що вживаються державою, який спрямований на досягнення соціальних цілей, пов’язаних з поліпшенням якості життя, підвищенням суспільного добробуту і забезпеченням соціально-політичної стабільності [11].

Сучасна соціальна політика майже завжди спрямована на підтримку економічної стабільності, але її кінцевою метою все одно є задоволення потреб громадян. Завданням соціального захисту виступають певні умови для раціонального забезпечення цих потреб за рахунок благ, які були створені суспільством в даний момент. Соціально не захищені категорії громадян потребують турботи і підтримки як з боку сім’ї, так і з боку держави. Найчастіше держава проводить соціальну політику через регіональні та місцеві рівні влади. Кошти на організацію надання соціальних послуг виділяються з державного та місцевого бюджетів [12].

Також механізм державного регулювання надання соціальних послуг можна вважати складовою частиною загальної стратегії держави, яка спрямована безпосередньо на прийняття рішення, що стосуються людини, її місця в суспільстві. Саме надання соціальних послуг є основною формою забезпечення соціального захисту держави. Якщо говорити про стратегію організації механізмів ефективно організації надання соціальних послуг, то

це вирішення тих соціальних проблем, які важливі на конкретному історичному етапі розвитку [3].

Найважливішою складовою держави є влада, яка забезпечує можливість впливати на життєдіяльність людей, їх поведінку в суспільстві. Відповідно до принципу розмежування повноважень у системі управління у сфері соціальної роботи виділяються державне та недержавне управління. До сфери державного управління відноситься управління соціальною роботою, діяльністю системи соціального захисту населення на загальнодержавному і муніципальному рівнях [13].

Розглядаючи рівні управління в сфері соціальної роботи, можна констатувати, що на загальнодержавному рівні формуються основні принципи політики соціального захисту населення, основи її законодавчої бази, методичні нормативи. Органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення про адресну соціальну підтримку окремих категорій населення, що проживає на території територіальної громади (наприклад, підтримка багатодітних сімей, безкоштовне шкільне харчування) при наявності коштів у бюджеті. Як правило, таке рішення приймається строком на один рік або на короткостроковий період одночасно з затвердженням бюджету територіальної громади [3].

Цілі організації механізмів надання соціальних послуг діляться на стратегічні (на далеку перспективу) і тактичні (перспектива від 1 року до 3 років). Цілі соціальної роботи в цілому та організації механізмів надання соціальних послуг, зокрема, визначаються суспільним запитом і потребою населення. При цьому під «потребою населення» розуміються конкретні соціальні проблеми, з якими стикаються люди, як у важкій життєвій ситуації, так і в повсякденному житті [1].

Під суспільним запитом розуміються стратегічні цілі суспільства, спрямовані на його перетворення, досягнення соціальної згоди і умов благополучного розвитку особистості. Специфіка в постановці цілей в управлінні сучасною організацією державних механізмів соціального захисту

полягає в тому, що вони можуть поєднуватися, розділяючись на рівні управління. Загальнодержавному і регіональному рівню більшою мірою відповідають соціально-політичні, соціально-економічні, а також і соціокультурні підходи, і концепції [15]. На рівні ж територіальної громади більш ефективні концепції активізації життєвих сил особистості та її самореалізації [5].

Тепер варто більш детально розглянути сутність поняття механізму державного управління у контексті надання соціальних послуг населенню. Механізм державного управління – це система взаємопов'язаних і узгоджених елементів, що забезпечують упорядкування суспільних відносин та реалізацію загально-соціальних цілей. Сутність механізму державного і муніципального управління проявляється в наступних ознаках:

1. Механізм державного управління – це не «скам'яніла» сукупність елементів «гвинтиків і пружинок», а цілісність, всередині якої існують різноманітні зв'язки (прямі і зворотні, горизонтальні і вертикальні тощо між елементами, кожен з яких пов'язаний один з одним [7].

2. Механізм державного і муніципального управління характеризує його (управління) в якості магістрального, комплексного, багатогранного явища і процесу, що охоплює своїм впливом (в тій чи іншій формі) всі сфери суспільства, в тому числі ті, які на перший погляд недоторканні і не терплять ніякого впливу взагалі [10].

3. Механізм характеризує державне управління з точки зору певного результату, зміни (збереження незмінної) соціальної дійсності, упорядкування суспільних відносин (забезпечення громадського порядку і безпеки), досягнення національних цілей і пріоритетів. Слід мати на увазі, що в різноманітті реального життя виділити, виміряти і оцінити власне державне управління, очистити від домішок інших форм соціального управління, побачити результат саме державної активності та енергії досить складно [8].

4. Система компонентів розглянутого механізму забезпечує державі і органам місцевого самоврядування легальність і легітимність. Структуру

механізму державного і муніципального управління утворюють такі елементи:

а) інститути публічної влади (інституційна складова) – органи державної влади, державні підприємства та установи, органи місцевого самоврядування, державні корпорації, державні та муніципальні службовці;

б) юридичні норми та акти їх застосування (правова складова);

в) принципи діяльності інститутів публічної влади;

г) методи здійснення публічної влади;

г) ресурси публічного управління (матеріальні: фінанси, техніка, будівлі і споруди, комунікації; і нематеріальні: інформаційні, інтелектуальні, духовно-культурні) [14].

Таким чином, надання соціальних послуг є одним з ключових компонентів соціальної сфери, своєрідним «ядром» соціального захисту населення і виконує стратегічну функцію зниження соціальної напруженості в суспільстві. Дана система складається з безлічі установ різного рівня, чия діяльність спрямована на надання підтримки і допомоги найбільш вразливим категоріям населення [7].

При цьому не можна вважати, що соціальне обслуговування полягає просто в наданні побутових, психологічних, медичних та інших послуг. Головна ідея соціального обслуговування полягає в наданні кожному клієнту можливостей особистісного розвитку, створенні умов для виходу з важкої життєвої ситуації, можливої зміни цінностей і життєвих орієнтирів.

Таким чином, механізм державного управління – це взята в єдності система інститутів публічної влади, правових основ, принципів, методів і ресурсів здійснення публічної влади, що забезпечує цілеспрямоване впорядкування (регулювання) суспільних відносин.

І. Я. Зима проаналізувавши теоретичні підходи до визначення та формування механізмів державного управління відзначив, що механізм державного управління - сукупність політичних, економічних, організаційних, мотиваційних та правових засобів спрямованого впливу

органів державного управління та місцевого самоврядування на об'єкт управління.

О. Б. Гончарук, Н. О. Савичук сформували комплексний механізм державного управління за функціональним призначенням, який складається з економічного, політичного, правового, мотиваційного, організаційного його видів. Так, організаційний механізм являє собою об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування. Організаційний механізм тісно пов'язаний з правовим, оскільки базується на реалізації виконання відповідного чинного законодавства, яке визначає повноваження відповідних інституцій та їх взаємодію.

К. В. Дубич під організаційним механізмом державного управління системою надання соціальних послуг визначає управлінську підсистему, в якій суб'єкти (державні та недержавні інститути), взаємодіючи між собою, здійснюють цілеспрямований, організуючий вплив на об'єкт (соціальні послуги), забезпечуючи певні перетворення в ньому для досягнення визначеної мети. Відповідні інтегральні функції інститутів в організаційному механізмі державного управління системою надання соціальних послуг представлено на рис. 1.2.1 також встановлено його інструменти, зокрема: соціальне замовлення соціальних послуг; стандартизацію соціальних послуг; оцінка якості соціальних послуг; державно-громадське співробітництво з питань надання соціальних послуг.



Рис. 1.2.1 Інтегральні функції інститутів в організаційному механізмі державного управління системою надання соціальних послуг

Джерело: [18, с. 230]

За твердженням Т.А. Бінківської, надання соціальних послуг є складною поліструктурною системою, що виконує функції соціального забезпечення населення в контексті підтримки та допомоги громадянам країни, які опинились в складних життєвих обставинах. Також у доповнення праці К.В. Дубич, Т.А. Бінковською було враховано адміністративну реформу, що відбулася у 2020 році, яка вплинула на розподіл повноважень центральних та місцевих органів влади, а також встановив систему соціальних послуг та її учасників, етапи визначення потреб, планування, організації та фінансування соціальних послуг та нового Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року, що вступив в силу 1 січня 2020 року. Зокрема йдеться про те, що відповідні повноваження як

самоврядні передали територіальним громадам для підвищення доступу отримувачам цих послуг.

Утім, загляду на значний науковий інтерес фахівців до механізмів державного управління, зокрема при наданні соціальних послуг, багато теоретичних, методологічних та практичних питань, особливо в умовах сучасних реформ державного управління, залишаються невирішеними.

У визначенні поняття організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг, відповідно до мети дослідження, виходимо з необхідності вирішення трьох основних завдань.

Перше завдання полягає в тому, щоб правильно визначити межі предмета дослідження, включивши в нього всі необхідні елементи, що становлять цей механізм, і водночас не розширювати його межі, охоплюючи суміжні чи зовні схожі явища.

Друге завдання полягає в тому, щоб це поняття могло бути розгорнуто в систему понять, яка відображає у всій її складності сутність предмета у зв'язку з іншими поняттями та уявленнями, що утворюють цю систему.

Нарешті, третє завдання полягає в тому, щоб відповідна дефініція відповідала потребам практики і мала не тільки теоретичне, а й прикладне значення – правильно орієнтувала законодавця, адекватно відображала предмет регулювання та охоплювала весь спектр пов'язаних із наданням соціальних послуг суспільних відносин, які, з одного сторони, що об'єктивно можуть бути врегульовані правом, а з іншого – вимагають такого регулювання.

Механізм надання соціальних послуг як правове явище є єдністю змісту і форми. Організаційний механізм державного управління надання соціальних послуг є циклом діяльності зі своїми етапами та учасниками. Його складають такі елементи:

1) одержувачі послуг та суб'єкти, які надають соціальні послуги (встановлення повноважень уповноважених органів у сфері надання соціальних послуг, надавачів соціальних послуг, об'єднань надавачів,

одержувачів та працівників системи надання соціальних послуг, надавати послуги, відповідальність за необґрунтовану відмову в надання послуги, невиконання її стандарту);

2) стандарти соціальних послуг;

3) підстави надання послуг;

4) процедури надання соціальної послуги;

5) форми контролю над діяльністю суб'єктів, здійснюють надання соціальної послуги (включаючи, порядок оскарження рішень та дій (бездіяльності) органу чи установи, надає послуги, і навіть посадових осіб, державних службовців чи службовців органів місцевого самоврядування;

б) моніторинг надання соціальних послуг.

За такого підходу відкривається можливість інтегрувати в дефініції основні риси даного явища, адекватно визначити предмет регулювання – коло суспільних відносин, які можуть бути та об'єктивно потребують врегулювання, враховує міжгалузевий характер відповідного поняття, забезпечує придатність дефініції як для наукового дослідження, так і для правової практики.

Враховуючи, що соціальні послуги – дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. У цій теоретичній конструкції вимагають пояснення такі категорії як «стандарт послуг» і «процедура надання послуги», оскільки ці теоретичні поняття досить новими для вітчизняної правової науки.

Стандарт соціальної послуги є систематизований набір вимог до органу виконавчої, визначений виходячи, з одного боку, з потреб і побажань його клієнтів, з другого – враховує технологічні, матеріально-технічні, фінансові та інші ресурсні обмеження державного органа. Зазначений стандарт має форму нормативного правового акта, що визначає взаємодію органу виконавчої влади (посадових осіб) з громадянами та організаціями, та розробляється для кожного виду послуги.

Для розробки стандартів соціальних послуг потрібна ще одна типологія – виокремлення комплексних та простих послуг. Таке розмежування викликано тим, що низка послуг є комплексними, тобто вимагають декількох взаємодій. Таким чином, можна виділити:

1) просту соціальну послугу – одноразова взаємодія клієнта з органом влади, іншим суб'єктом надання послуги, не передбачає надання постійної або систематичної комплексної допомоги, надання притулку, представництво інтересів тощо);

2) комплексну соціальну послугу – сукупність пов'язаних між собою простих послуг, що надаються одному конкретному клієнту (комплексні соціальні послуги, що передбачають узгоджені дії фахівців з надання постійної або систематичної комплексної допомоги та комплексні спеціалізовані соціальні послуги, що надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг;

3) допоміжну соціальну послугу, що надається у вигляді натуральної допомоги та технічних послуг.

До складу організаційного механізму державного управління в Україні надання соціальних послуг відносять (рис.1.2.2 в додатку А):

1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення;

2) Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації;

3) виконавчі органи міських рад міст обласного значення, рад територіальних громад;

4) отримувачів соціальних послуг;

5) надавачів соціальних послуг;

6) об'єднання працівників системи надання соціальних послуг;

7) об'єднання надавачів соціальних послуг;

8) об'єднання отримувачів соціальних послуг.

Основними функціональними завданнями організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг є: організація профілактики, подолання складних життєвих обставин та мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин.

Отже, на підставі вищенаведеного, можна запропонувати власне визначення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг, який включає в себе суб'єкти надання соціальних послуг на державному, регіональному та місцевому рівнях, а також власне об'єкти управління (соціальні послуги) і взаємозв'язки між складовими системи надання соціальних послуг на всіх етапах та взаємодії між ними, які базуються на усталених принципах надання соціальних послуг і забезпечують становлення сталого соціального суспільства. Отже, «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг», а саме – це система структур, процесів, норм, правил і інструментів, що визначають, як урядові органи та інші стейкхолдери спільно планують, координують, фінансують, надають, моніторять та оцінюють соціальні послуги для громадян. Цей механізм забезпечує реалізацію соціальної політики держави, включаючи підтримку вразливих груп населення, забезпечення соціальної справедливості та задоволення соціальних потреб суспільства. Організаційний механізм включає в себе структурні підрозділи, регулюючі органи, бюджетні механізми, програми та стратегії, а також процедури моніторингу та оцінки результатів, спрямованих на забезпечення якості та ефективності надання соціальних послуг.

Таким чином у сучасних умовах розвитку суспільного життя потрібне застосування нових підходів у вирішенні та переосмисленні проблем ефективності діяльності державних органів на всіх рівнях управління. Значимість роботи полягає в тому, що вона може становити інтерес для самого широкого кола осіб, пов'язаних з державним управлінням: державних службовців, експертів-аналітиків, працівників державних органів, організацій та установ. Особливістю державного управління організації механізмів

соціального захисту, спрямованих на підвищення ефективності діяльності державних структур, є складність визначення об'єктивних кількісних показників ефективності цих механізмів.

Перелік наведених в науковій літературі дефініцій, зокрема щодо механізму державного управління також досить великий і не є вичерпним, він може бути доповнений або змінений в залежності від уточнення цілей і завдань окремих соціальних завдань, наявності соціального замовлення. Для окремих напрямів діяльності державного управління механізмом надання соціальних послуг можуть бути розроблені більш деталізовані системи показників моніторингу та оцінки ефективності їх діяльності. Отже, подальші дослідження повинні бути спрямовані на розкриття результативності організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг, порівняння вітчизняного досвіду зі світовим. Новітнім напрямом наукових розвідок є й елементи організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг у територіальних громадах.

1.3. Основні складові організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах

Наукова література репрезентує механізми державного управління наданням соціальних послуг як осередок із високою термінологічною і концептуальною невизначеністю, що вимагає глибокого аналізу ряду базових категорій [2].

Термін «управління» розглядається в контексті математичних та інформаційних теорій: в широкому сенсі – кібернетикою, яка виділяє найзагальніші взаємозв'язки в різних системах (механічних, біологічних, соціальних), загальною теорією систем та іншими «точними» науками. У вузькому – безпосередньо державним та публічним управлінням – як прямий

інструмент вивчення розгортання соціальних процесів та механізмів впливу на суспільство. При цьому в доктрині правової науки існує дихотомія розуміння природи державного управління [13].

У цьому дослідженні актуалізоване саме широке розуміння державного управління наданням соціальних послуг, виявляються загальні закономірності комплексного впливу держави на соціальні процеси в межах теоретико-правового підходу. Так, державне управління розглядається як впорядкована система «багатофункціонального» впливу на суспільні відносини у межах територіальної громади із заздальгідь визначеними цілями [1].

Підкреслимо, що саме державне управління в цьому сенсі – комплексна, інтегруюча категорія, цілісна система, а не проста сукупність елементів. Подальший аналіз здійснюватиметься з позиції системного бачення кожного з діючих елементів, які характеризуються з точки зору цілісності, рівноваги, збалансованості та ефективності всієї системи державного управління в соціальній сфері [11].

Загальновідомо, що в будь-якому суспільстві, незалежно від його політичного, економічного рівня розвитку, є люди, які з різних, зазвичай, незалежних від них причин не можуть власними зусиллями здобувати собі засоби до існування. До числа таких людей належать, першою чергою, діти і люди похилого віку [3].

У теорії права життєві ситуації, що впливають на соціальний добробут людини, які держава визнає соціально поважними подіями, називаються юридичними фактами, оскільки з ними законодавчо пов'язані певні правові наслідки. До числа таких юридичних фактів належать: старість, тимчасова непрацездатність, інвалідність, народження людини і її смерть, вагітність і пологи, безробіття, батьківство і дитинство, бідність та інші життєві обставини, які спричиняють виникнення ризику повної втрати джерела засобів існування або його істотного зниження [7].

У міжнародних актах вищезазначені обставини кваліфікуються як «соціальні ризики». У зв'язку з посиленням ролі територіальних громад на підставі процесу децентралізації влади усі перелічені вище проблеми значною мірою лягають на плечі місцевих органів влади [8].

Пошуком найраціональніших рішень питання допомоги з боку територіальної громади неможливим та стражденним займається безліч вчених і політиків не одну тисячу років. Час показав, що безперервне вивчення цієї проблеми і соціального досвіду людства дозволяє вивести певні закономірності буття, які існують незалежно від часу і простору. Діяльність будь-якої державної інституції, спрямована на забезпечення основних соціальних потреб суспільства, пошук рішень з основних питань соціальної сфери (зайнятість населення, охорона здоров'я, освіта, соціальне і пенсійне забезпечення тощо), визначає сутність проведеної соціальної політики [9].

Закон України «Про соціальні послуги», що набув чинності з 01.01.2020, встановив повноваження виконавчих органів міських рад, рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад, а також запровадив нову модель надання соціальних послуг на рівні громад. Враховуючи його положення основними складовими організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг є об'єкти (соціальні послуги), суб'єкти системи надання соціальних послуг, їх цілі та функції, організаційні структури, результати їх функціонування. Повноваження виконавчих органів територіальних громадських утворень окреслено статтею 25 Закону [2, 8]. До таких повноважень з 1 січня 2020 року належить:

- 1) визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці територіальної громади у соціальних послугах;
- 2) здійснення заходів для виявлення вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- 3) забезпечення за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї надання базових соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до їхніх потреб,

вжиття заходів з надання інших соціальних послуг таким особам/сім'ям шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг державного/комунального сектору та/або залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору (шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проектів, соціальних програм тощо) та/або на умовах договору з уповноваженими органами;

4) забезпечення механізмів організації контролю надання соціальних послуг населенню, моніторинг їх ефективності та цільової спрямованості;

5) здійснення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг;

6) здійснення контролю за виконанням законодавства України щодо надання соціальних послуг населенню;

7) забезпечення дотримання прав отримувачів таких послуг;

8) призначення керівників утворених ними надавачів соціальних послуг, діяльність яких фінансується за рахунок коштів відповідного бюджету/бюджетів;

9) вирішення питань по організації механізмів надання інших соціальних послуг.

Слід відзначити, що законом встановлено єдині вимоги до надавачів соціальних послуг усіх форм власності: державних, комунальних і недержавних.

Визначено, що надавачі недержавного сектору можуть бути залучені шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проектів, соціальних програм тощо. Соціальне замовлення, з позицій законодавця, має здійснюватись шляхом компенсації надавачам соціальних послуг вартості наданих ними соціальних послуг. Законом визначено, що соціальні послуги можуть надаватись у центрах зайнятості, закладах охорони здоров'я, освіти, культури тощо [4].

До переваг можна віднести те, що з метою оптимізації та комплексного підходу до надання соціальних послуг можуть утворюватися комплексні

установи/заклади надання соціальних послуг, структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи яких надають різні соціальні послуги різним групам населення. Це дозволяє долати відомчі бар'єри на рівні територіальної громади [1].

У той же час підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації соціальних робітників здійснюється шляхом формального або неформального професійного навчання. Правове регулювання спрямоване на удосконалення управління механізмом соціальних послуг в умовах децентралізації та на оптимізацію видатків, забезпечення єдиних підходів в організації системи [15].

Якщо попереднє законодавство постулювало добровільність отримання соціальних послуг, то новий Закон України «Про соціальні послуги» п.5 ст.21 запроваджує поняття недобровільних послуг: у деяких випадках отримувачі послуг не можуть від них відмовитися, а мають пройти індивідуальні корекційні програми, а саме: батьки, які не виконують батьківських обов'язків; особи, які вчинили гендерне насильство, домашнє насильство або жорстоке поводження з дітьми; особи, до яких за законом застосовуються заходи пробації; особи, направлені судом на програму для правопорушників; в інших випадках, передбачених законом. По суті, це передбачає обов'язок місцевих територіальних громад надавати соціальні послуги, призначені для виконання функції соціального контролю.

Однак закон пропонує численні класифікації соціальних послуг за різними ознаками, чим дещо дезорієнтує місцеві органи, обов'язком яких виразно встановлено надання базових соціальних послуг. Наразі «базовість» таких послуг можна вважати сумнівною, адже частина з них потребують високої кваліфікації, як-от переклад мовою жестів, соціальна інтеграція та реінтеграція абощо [9].

Ч.6 п.5 ст.16 Закону встановлено, що Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, районні, районні у Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських рад міст обласного

значення, а також виконавчі органи сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад, має забезпечити безпосереднє надання соціальних послуг, а саме: догляд на дому, дитячий сад; житло за підтримки; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; притулок; екстрене (кризове) втручання; консультування; соціальний супровід; представництво інтересів; посередництво; соціальна профілактика; природна допомога; фізична підтримка – транспорт осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на інвалідних візках, з порушенням зору; переклад мовою жестів; догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; підтримка під час інклюзивного навчання; інформування. При цьому зазначено, що орган місцевого самоврядування має вжити заходів щодо надання не лише базових, а й інших соціальних послуг.

Порядок організації та надання соціальних послуг у територіальній громаді затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587 [16]. Питання організаційних засад надання соціальних послуг визначено у постановах КМУ (табл. 1.2.1) [17–19].

Залежно від розмірів громади та кількості населення, доцільним може бути введення до штатного розпису виконавчого органу місцевої ради посадової особи, яка забезпечує реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення, формуванні місцевих програм соціальної підтримки, замість утворення окремого підрозділу. У всіх громадах має бути соціальний менеджер та фахівець з соціальної роботи.

Таблиця 1.3.1. Організаційні аспекти надання соціальних послуг у територіальних громадах

Суб'єкт надання соціальної послуги	Розрахунок
Комунального надавача соціальних послуг у сільській,	з чисельністю населення до 20 тис. мешканців - <i>центр надання соціальних послуг</i> ; з чисельністю населення від 20 до 50 тис. мешканців - <i>центр соціальних служб та територіальний центр соціального</i>

селищній, міській територіальній громаді	<p>обслуговування (надання соціальних послуг);</p> <p>з чисельністю від 50 до 100 тис мешканців – <i>1 центр соціальних служб та територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)</i> на 20 – 50 тис. мешканців;</p> <p>з чисельністю від 100 до 500 тис. мешканців – <i>1 центр соціальних служб та 1 територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)</i> на 50 – 100 тис. мешканців;</p> <p>з чисельністю понад 500 тис. – <i>1 центр соціальних служб та 1 територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)</i> на 250 тис. мешканців.</p>
посади фахівців із соціальної роботи	<p>У сільській місцевості – <i>одна штатна одиниця</i> на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - один або декілька населених пунктів, що входить до складу територіальної громади, з чисельністю населення від 2 до 4 тис. жителів (за умови, що відстань між населеними пунктами територіальної громади до 15 км); - декілька населених пунктів, що входить до складу територіальної громади, з чисельністю населення не більше 2 тис. жителів (за умови, що відстань між населеними пунктами не більше 30 км, за наявності громадського транспортного сполучення чи закріплення за фахівцем соціальної роботи транспортного засобу); - один населений пункт, що входить до складу територіальної громади, у гірській місцевості (не залежно від кількості населення). <p>У містах - <i>1 штатна одиниця</i> на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10 тис. жителів в обласних центрах та містах з населенням більше 200 тис. жителів; - 5 - 7 тис. жителів у містах з населенням від 50 до 200 тис. жителів; - 5 тис. жителів у містах з населенням менше 50 ти. жителів та у приватному секторі.
соціальні менеджери	<p>1 менеджер до 30 тис осіб міського населення до 3 тис осіб сільського населення</p>

Джерело: узагальнено за [17, 20]

Окрім надавача соціальних послуг та фахівців з соціальної роботи, в територіальних громадах соціальні послуги у державному секторі надають: центри надання адміністративних послуг та управління соціального захисту, райдержадміністрації, інші заклади/ установи соціального підтримки (обслуговування), у т. ч. спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства. Соціальні послуги можуть надавати й представники недержавного сектора. Всі надавачі соціальних послуг мають бути внесено до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, що

дозволить їм претендувати на бюджетне фінансування через соціальне замовлення.

Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, затверджено наказом Мінсоцполітики ще у 2014 році [21] та потребує перегляду у відповідності до адміністративно-територіальної реформи, яка відбулася у 2020 році. Зокрема на офіційному сайті оприлюднено відповідний проект Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах, у якому визначення організаційних засад суб'єктів надання соціальних послуг [22] базується на результатах моніторингу, що здійснюється відповідною робочою групою.

Наказом Мінсоцполітики від 25.02.2019 № 282 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту» визначено модель соціального захисту в громаді, що включає компонент соціальних послуг та подано зразок структури територіальної громади. Отже, територіальні громади характеризуються різним рівнем гнучкості з урахуванням їх розмірів, спроможності й потреб.

Надання соціальних послуг на основі договору може відбуватися в межах співробітництва територіальних громад відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад», яке може здійснюватися в таких формах:

- делегування одному з суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань із передачею йому відповідних ресурсів;

- реалізація спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів із метою спільного здійснення відповідних заходів;

- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів.

Для забезпечення надання соціальних послуг можна також використовувати інші можливості, крім зазначених вище джерел фінансування. Згідно п. 41 Порядку організації надання соціальних послуг, у разі неможливості задоволення потреби жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці в наданні тих чи інших соціальних послуг, крім базових соціальних послуг, виконавчий орган місцевої ради уповноважений поінформувати про це обласну держадміністрацію для забезпечення створення необхідних соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, зокрема шляхом планування та фінансування видатків для задоволення потреб осіб/сімей регіону в соціальних послугах у межах регіональних і місцевих соціально-економічних програм розвитку. Також обласні ради можуть формувати конкурсне фінансування проектів місцевих ініціатив. Ефективність взаємозв'язків між суб'єктами системи надання соціальних послуг в громаді забезпечується відповідно організованою міжвідомчою взаємодією, яка є основою співпраці всіх підрозділів та надавачів соціальних, адміністративних, медичних, освітніх, культурних, реабілітаційних послуг, підрозділів Національної поліції України. У державному секторі вона регулюється відповідними постановами КМУ [25–27].

Іншою складовою організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг у територіальних громадах є об'єкти, а саме соціальні послуги. Зокрема йдеться про соціальні послуги, визначені згідно вимог Закону України «Про соціальні послуги», а також послуги, розвиток яких належить до власних і делегованих повноважень територіальних громад у сфері соціального захисту, встановлених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Їх перелік визначає Класифікатор соціальних послуг, затверджений наказом Мінсоцполітики від 23.06.2020 № 429 [28].

Адміністративні послуги у сфері соціального забезпечення, що надаються ЦНАП, можуть включати: *видача* довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; *надання* субсидій; державної соціальної допомоги; державної допомоги при народженні та усиновленні дитини, інших видів державної допомоги; *встановлення* статусу та видача посвідчень батькам багатодітної сім'ї та дитини з багатодітної сім'ї; статусу члена сім'ї загиблого ветерана війни; статусу ветерана війни; статусу особи з інвалідністю внаслідок війни тощо. Моделі інтеграції адміністративних послуг соціального характеру у ЦНАП подано у брошурі *U-LEAD with Europe* «Як інтегрувати у ЦНАП адміністративні послуги соціального характеру».

В умовах децентралізації влади перед державою постає проблема ефективної організації надання соціальних послуг на рівні територіальних громад. Економічна децентралізація в умовах проведених Урядом України реформ вимагає від місцевих органів влади особливого механізму реагування на потреби населення. Саме тому у наукових роботах з права останнім часом велику роль приділяють аналізу та висвітленню існуючих механізмів державного регулювання задля подальшого його вдосконалення.

На нашу думку до складових організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг у територіальних громадах, які спільно забезпечують ефективну та системну роботу системи соціального обслуговування можна віднести:

законодавство: спеціальні закони, нормативні акти та правила, що регулюють надання соціальних послуг. Закони визначають права та обов'язки громадян і організацій у сфері соціальних послуг, а також встановлюють процедури надання цих послуг;

установи та організації: державні та недержавні установи і організації, які мають право та здатність надавати соціальні послуги. Це можуть бути державні установи, місцеві органи влади, благодійні організації, неприбуткові організації тощо;

фінансування: фінансування громадських програм і проектів у сфері соціальних послуг. Держава може виділяти бюджетні кошти для забезпечення доступу до соціальних послуг, а також може стимулювати діяльність недержавних організацій через гранти та інші фінансові інструменти;

кадри та персонал: кваліфікований персонал, який має необхідні знання і навички для надання соціальних послуг. Це можуть бути соціальні працівники, психологи, лікарі, вчителі тощо;

інфраструктура та ресурси: матеріальні та технічні ресурси, які необхідні для надання соціальних послуг. Це можуть бути будівлі, обладнання, транспортні засоби, інформаційні системи та інші ресурси;

моніторинг і оцінка: система контролю, яка дозволяє владі та організаціям відстежувати та оцінювати якість та ефективність надання соціальних послуг. Це допомагає виявляти проблеми та вдосконалювати систему;

співпраця та партнерство: співробітництво між різними органами, установами та громадськими організаціями для спільного надання соціальних послуг. Це може включати узгоджену діяльність між різними рівнями влади та секторами суспільства;

інформаційна система: ефективна система збору та обробки інформації про громадян, які потребують соціальних послуг, а також про результати надання цих послуг. Це допомагає забезпечити індивідуалізований підхід до потреб клієнтів та управління ресурсами;

етика і стандарти: етичні норми та стандарти, які визначають поведінку та якість обслуговування в галузі соціальних послуг;

Ці складові взаємодіють між собою для забезпечення ефективного та якісного надання соціальних послуг громадянам. Організаційний механізм може варіюватися в кожній країні в залежності від її системи управління та політичних умов.

Територіальні громади України опинились у ситуації, коли, з одного боку, вони повинні забезпечити впровадження досить розгалуженої і професійної системи базових соціальних послуг як добровільного, так і примусового характеру, до чого вони не завжди готові. З іншого боку, центральні органи влади не забезпечили реальних механізмів та організаційних інструментів втілення нової системи, обмежившись виданням методичних рекомендацій. При цьому інновації фінансування соціальних послуг можуть зумовити зростання соціального невдоволення мешканців територіальних громад, адже вони передбачають жорстку прив'язку до рівня сукупного доходу сімей, тобто впровадження адресного підходу до надання соціальних послуг на безоплатній основі, що означає скорочення соціальних гарантій. Подальші дослідження повинні бути спрямованими на дослідження ефективних механізмів організації надання соціальних послуг на рівні територіальних громад.

1.4. Нормативно-правова база формування та реалізації механізму державного управління з організації надання соціальних послуг в територіальній громаді

Базовим нормативно-правовим актом, який регулюється процес надання соціальних послуг в Україні виступає прийнятий у новій редакції у 2020 році Закон України «Про соціальні послуги» №2671-VIII. Окрім того, до законодавчих актів, за допомогою яких визначається діяльність сфери соціальних послуг відносять (рис. 1.4.1).

Отже, на рис. 1.4.1 можемо наочно дослідити структуру законодавства щодо регулювання соціальних послуг. Проте, даний перелік не є вичерпним і може бути значно розширений шляхом включення до нього Законів України, Постанов Кабінету міністрів України, Указів Президента України, наказів

Міністерства соціальної політики, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства внутрішніх справ, які регулюють процес надання соціальних послуг у розрізі різних напрямків.

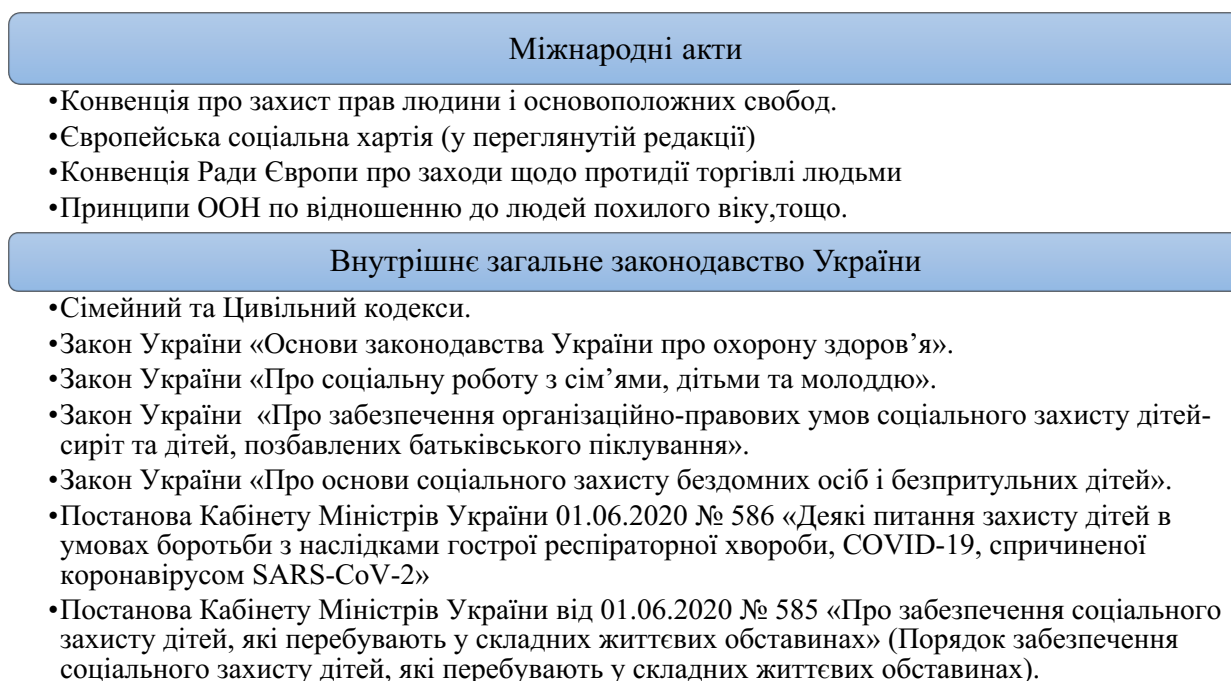


Рис. 1.4.1. Структура законодавства у сфері регулювання соціальних послуг

Джерело: розроблено автором на основі [8; 2]

Перш ніж розглянути напрямки зосередження соціальних послуг, пропонуємо дослідити етимологію категорії соціальна послуга. Таким чином, відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», під соціальними послугами, розуміються заходи, спрямовані на попередження складних життєвих обставин, їх подолання або зменшення негативних наслідків таких обставин для осіб, на яких вони впливають. Всі соціальні послуги поділяються на послуги, які спрямовані на (рис. 1.4.2). Поруч із цим, ст. 16 Закону також визначається перелік базових соціальних послуг, до яких відносять [67]:

- денний догляд та догляд вдома;
- проживання із підтримкою;
- соціальна адаптація, інтеграція та реінтеграція;
- забезпечення притулком;
- ургентне втручання;
- консультування та соціальний супровід;
- представництво інтересів та посередництво;
- соціальна профілактика;
- догляд та виховання дітей в наближених до сімейних умовах;
- забезпечення перекладу за допомогою мовою жестів та супровід на час інклюзивної освіти, тощо.

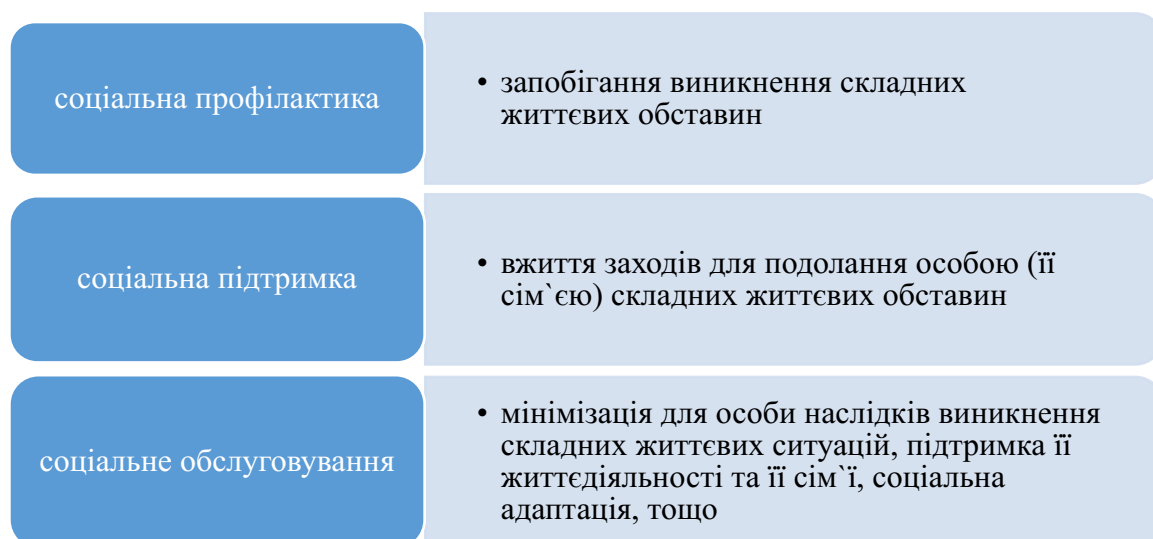


Рис 1.4.2. Напрямки зосередження соціальних послуг

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Протягом тривалого часу, науковці одноголосно стверджують про інтенсифікацію проблем значної диспропорції у рівні та якості життя населення України. Зокрема, це пов'язано із поширенням зовнішніх та внутрішніх міграцій, які провокують переміщення висококваліфікованих трудових ресурсів із регіонів у центри, що ще більше провокує загострення соціальних, екологічних та економічних проблем у віддалених регіонах.

Поруч із цим, активний етап територіальної реформи, який супроводжується оптимізацією кількості районів в Україні шляхом утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), супроводжується й передачею повноважень з надання соціальних послуг з державного на місцевий рівень. Щоб забезпечити повноту надання соціальних послуг у громадах повинні бути створені відповідні структурні підрозділи Територіальних центрів соціального обслуговування. Відповідно до закону, кожна об'єднана територіальна громада повинна забезпечити надання в обов'язковому порядку базових послуг. При цьому, кожна послуга повинна відповідати певним соціальним стандартам, затвердженим Міністерством соціальної політики України.

Відповідно до нової редакції Закону України «Про соціальні послуги» повноваження, які передаються на регіональний рівень являються власними повноваженнями громади, для реалізації яких у її структурі повинен бути створений відповідний підрозділ. Про визначні результати поширення мережі надавачів соціальних послуг говорити ще рано, проте є позитивні зрушення. Зокрема, одним із досягнень є поява в режимі тестування на сайт профільного міністерства інформаційної панелі, де наведені основні статистичні дані щодо захисту прав дитини і надання соціальних послуг у громадах.

Загальне розмежування повноважень між центральним та регіональним рівнями пропонуємо відстежити за допомогою табл. 1.4.1. поданої в додатку Б.

На практиці, у кожному регіоні функціонують Територіальні центри соціального обслуговування, які ще по іншому називають надавачами соціальних послуг. При цьому до їх переліку можуть бути включені представники як державного, так і недержавного секторів. В умовах неможливості відкриття відповідних центрів надання соціальних послуг у віддалених місцях, вони можуть надаватись і в непрофільних установах. Наприклад у центрах зайнятості, медичних закладах, освітніх, культурних,

тощо. Незалежно від форми власності, всі надавачі працюють в однакових умовах. Це гарантується вітчизняним законодавством про надання соціальних послуг.

Новацією останніх років є формування реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг. Даний реєстр опублікований на офіційному сайті Міністерства соціальної політики України і на даний момент він працює в тестовому режимі [9].

Даний реєстр складається із двох розділів: у першому наводиться вся інформація про надавачів послуг, а саме: загальна інформація, перелік соціальних послуг, їх зміст, умови отримання та обсяги в яких вони надаються. Другий розділ містить інформацію про отримувачів послуг у розрізі: загальної інформації, результатів оцінки потреб, інформації щодо наданих послуг, а також результати моніторингу та оцінки якості.

Процес надання соціальних послуг в територіальних громадах передбачає проходження наступних етапів:

1. Визначення потреби у соціальних послугах серед населення в регіоні. Моніторинг потреб проводиться щорічно, і є основою для прийняття рішення щодо обсягів фінансування соціальних потреб. При цьому для визначення потреби необхідно виконати наступні кроки:



Рис. 1.4.3. Схема визначення потреби у соціальній послугі

Джерело: [5]

Відповідно до затвердженого Порядку Міністерства соціальної політики, територіальні органи соціального захисту протягом 1 кварталу кожного року проводять акумулювання, узагальнення та аналіз даних про ймовірних (потенційних) та реальних отримувачів соціальних послуг, а також інформацію про надавачів соціальних послуг. Результати проведеного дослідження, слугують основою для подальшого формування пріоритетів соціального замовлення послуг, а також оптимізації бюджетного фінансування соціальної сфери. Окрім того, згідно із проведеним дослідженням формується програма розвитку соціальних послуг в регіонах, із подальшим її передаванням у Міністерство соціальної політики для розробки загальнодержавної соціальної політики.

2. Етап розробки та виконання програм по наданню соціальних послуг ОМС. При цьому програми у регіонах визначають заходи та цільові показники, які враховуються при формування бюджетів відповідних рівнів.

3. Фінансування та безпосереднє надання соціальних послуг за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також залучення фінансування з інших джерел. До таких джерел відносять платні послуги, грошові кошти підприємств, благодійні внески, тощо.

В свою чергу, вартість соціальних послуг визначається відповідно до Методичних рекомендацій Міністерства соціальної політики, які затверджені відповідним наказом у 2015 році. При цьому, в межах надання соціальних послуг в регіонах виокремлюється таке поняття як соціальне замовлення, яке виступає способом регулювання діяльності щодо надання соціальних послуг за рахунок коштів з бюджету. Іншими словами, соціальне замовлення є механізмом, за яким надавач послуг обирається на конкурсній основі. В подальшому, замовник соціальних послуг на основі результатів аналізу потреб населення у конкретній соціальній послугі розробляє предмет

соціального замовлення (об'єм потенційних соціальних послуг та об'єм фінансування), проводить конкурс для обрання кращого надавача, і контролює та оцінює якість та повноту надання послуг. Оплата за соціальні послуги здійснюється шляхом відшкодування надавачу вартості наданої послуги. В свою чергу, замовниками соціальних послуг, як правило, виступають органи місцевого самоврядування, у тому числі ОТГ та їх структурні підрозділи.

4. На заключному етапі відбувається моніторинг, контроль та оцінка якості наданих соціальних послуг, яке проводиться на всіх рівнях і передбачає залучення всіх учасників: від надавачів до отримувачів. Нормативно-правовим актом, який регулює цей етап є затверджений Постановою Кабінету Міністрів України Порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг [10].

У випадку відсутності у межах територіальної громади необхідних надавачів соціальних послуг, або якщо є можливість наданням соціальної послуги не повною мірою, органом соціального захисту здійснюється визначення надавача соціальних послуг і проводить заходи залученню їх до надання послуги. Окрім того, виділяються додаткові кошти для їх фінансування.

В той же час, на законодавчому рівні закріплюється обов'язковість наявності в кожній територіальній громаді соціального менеджера та фахівця, який надає соціальні послуги.

До обов'язків першого відноситься планування, організація, координація та оцінка потреб у соціальних послугах, виконання соціальної роботи та надання соціальних послуг.

З іншого боку, фахівець, який надає соціальні послуги відповідальний за виявлення осіб, сімей, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, здійснює оцінку їх потреб, і на основі цього планує і надає соціальні послуги, а також при потребі представляє інтереси отримувачів таких послуг у відповідних установах та організація. Окрім того, він виступає

соціальним помічником сім'ї або окремої особи, і допомагає їй у подоланні складних життєвих обставин. В той же час, фахівець відіграє одну із ключових ролей у виявленні випадків ухилення батьків або інших осіб, відповідальних за виховання дітей від виконання своїх обов'язків, встановлення фактів жорстокого поводження з дитиною та проявів насилля у сім'ї, а також зобов'язаний вчасно попередити загрозу життю та здоров'ю дитини, або іншого члена сім'ї із подальшим залученням відповідних установ та організацій для реагування та своєчасного надання допомоги.

Підсумовуючи проведені дослідження, можемо побачити, що в даний час сфера надання соціальних послуг зазнає значних перетворень. В першу чергу це пов'язується із загальною політикою децентралізації влади в країні, а також із територіальною реформою. Таким чином, закономірно виникає необхідність збереження можливості своєчасного та безперешкодного доступу громадян до всіх послуг, які гарантуються державою. В таких умовах, очевидно є необхідність внесення змін до діючого законодавства, яким регулюється процес надання соціальних послуг. Відтак, було прийнято нову редакцію Закону України «Про соціальні послуги», якою визначаються повноваження, які повинні бути передані на регіональний рівень і які виступають власними повноваженнями громади. Для реалізації цих повноважень, при відсутності відокремленого органу надання соціальних послуг, у структурі територіальних громад або інших державних органів (сфери освіти, охорони здоров'я, культури) повинен бути створений відповідний підрозділ. Це дозволить гарантувати доступ до соціальних послуг всіх громадян, не залежно від їх місця проживання.

Окрім того, вищезгаданим законом визначається перелік базових соціальних послуг, які повинні надаватись на місцевому рівні в обов'язковому порядку. В той же час, новацією, яка повинна позитивно вплинути на зростання якості та повноти надання соціальних послуг є формування реєстру надавачів соціальних послуг, який на даний момент

представлений на сайті Міністерства соціальної політики та працює у тестовому режимі.

Для забезпечення повноти дослідження, у межах наукової роботи нами проведено наочне розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями. Згідно з інформацією, наведеною в таблиці, на рівень територіальних громад покладено обов'язки по контролю за дотриманням законодавства у сфері соціального захисту населення, розробка планів та програм соціального розвитку, ведення реєстру надавачів соціальних послуг, інформування населення, тощо.

Таким чином, можемо впевнено стверджувати, що система надання соціальних послуг в Україні є вдало спланованою та продуманою і повністю відповідає потребам населення. Проте, для повноцінного її впровадження та контролю за результатами потрібен час.

Висновки до розділу 1.

Підсумовуючи викладене у першому розділі варто наголосити, що за результатами дослідження джерел інформації, опрацювання та аналізу наукових праць та нормативно – правових актів у розділі визначено, що:

- метою державного управління сферою надання соціальних послуг є досягнення максимальної в даних умовах ефективності використання обмежених ресурсів суспільства для задоволення потреб населення в соціальних галузях.
- організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг на регіональному рівні вирішує наступні завдання щодо: встановлення переліку та рівня державних мінімальних соціальних стандартів відповідно до гарантій держави щодо надання соціальних послуг, які забезпечують необхідний рівень споживання соціально значимих благ; розробки соціальних та фінансових нормативів для територіальних громад; формування бюджетної політики; створення через місцеві органи управління

умов для розвитку територіального ринку соціальних послуг; моніторингу соціальних послуг; контролю надання державних та територіальних послуг.

- забезпечення розвитку сфери соціальних послуг в територіальних громадах передбачає використання єдиних підходів відносно кожної з галузей сфери соціальних послуг. На нашу думку, в механізмі державного управління повинні бути розроблені загальні підходи, принципи та методи управління наданням соціальних послуг. В рамках сервісної економіки необхідно розробити діючі механізми державного регулювання та управління сферою соціальних послуг, які забезпечують відтворення та розвиток людського капіталу.

- підґрунтям стабільного розвитку є рівновага між економічною та соціальною сферами тому в даний час в процесі реформування вітчизняної економіки здійснюється раціоналізація соціальних функцій держави та органів місцевого самоврядування, вдосконалення управління соціальною сферою. Такий напрям обумовлений зростанням ролі соціальної сфери в розвитку національної економіки.

- територіальні громади України опинились у ситуації, коли, з одного боку, вони повинні забезпечити впровадження досить розгалуженої і професійної системи базових соціальних послуг як добровільного, так і примусового характеру, до чого вони не завжди готові. З іншого боку, центральні органи влади не забезпечили реальних механізмів та організаційних інструментів втілення нової системи, обмежившись виданням методичних рекомендацій.

- інновації фінансування соціальних послуг можуть зумовити зростання соціального невдоволення мешканців територіальних громад, адже вони передбачають жорстку прив'язку до рівня сукупного доходу сімей, тобто впровадження адресного підходу до надання соціальних послуг на безоплатній основі, що означає скорочення соціальних гарантій. Подальші дослідження повинні бути спрямованими на дослідження ефективних

механізмів організації надання соціальних послуг на рівні територіальних громад.

- виникає необхідність збереження можливості своєчасного та безперешкодного доступу громадян до всіх послуг, які гарантуються державою. В таких умовах, очевидно є необхідність внесення змін до діючого законодавства, яким регулюється процес надання соціальних послуг. Відтак, було прийнято нову редакцію Закону України «Про соціальні послуги», якою визначаються повноваження, які повинні бути передані на регіональний рівень і які виступають власними повноваженнями громади.

- для забезпечення повноти дослідження, у межах наукової роботи нами проведено наочне розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями. Згідно з інформацією, наведеною в таблиці, на рівень територіальних громад покладено обов'язки по контролю за дотриманням законодавства у сфері соціального захисту населення, розробка планів та програм соціального розвитку, ведення реєстру надавачів соціальних послуг, інформування населення, тощо. З проведеного наочного розмежування ми бачимо не досконалість існуючих організаційних засад державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану.

Дослідження викладені у першому розділі знайшли відображення в публікаціях [68],[69],[73].

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

2.1. Зарубіжний досвід щодо організації надання соціальних послуг на місцевому рівні

Соціальне забезпечення є системою протидії соціальним ризикам з метою обмеження або запобігання їх впливу на процес розширеного відтворення населення. Виходячи з такого розуміння соціального забезпечення як системи протидії проявам абсолютно всіх соціальних загроз, зазначимо, що соціальне забезпечення є узагальнюючим поняттям і реалізується у формі соціальних гарантій, соціального захисту та соціальної підтримки. Соціальні гарантії визначають рівень соціальних виплат. Соціальний захист включає заходи протидії ризикам захворювання, інвалідності, безробіття, а отже і відповідні соціальні виплати. Соціальна підтримка полягає у наданні соціальної допомоги, соціальних пільг і субсидій у будь-якій формі (натуральній або грошовій).

Система соціального захисту сімей (осіб), які перебувають у складній життєвій ситуації, є одним із інститутів реалізації соціально-економічної політики, метою якої є забезпечення соціальної стабільності та розвитку суспільства. Для досягнення цієї мети необхідний ефективний механізм соціального захисту.

Повноцінна ефективна система соціального захисту забезпечує: гідне соціальне існування людини, повагу до її честі та гідності; комплексний обсяг використання системи соціального простору; обґрунтований та законодавчо закріплений розподіл соціальних послуг, виплат і пільг у

сформованій системі; забезпечення ефективності функціонування установ соціального захисту населення.

Для вирішення поставлених завдань створюється державна система, яка включає законодавче, правове та організаційне забезпечення її існування, систему органів різного рівня, контроль за їх діяльністю, державне фінансування окремих програм, залучення громадськості до системи соціального захисту населення через громадські організації, фонди, неурядові та міжнародні фонди [21].

Світовий досвід засвідчує, що побудова взаємовідносин у соціальній сфері не тільки підвищує рівень існування людини в суспільстві, але і формує її ставлення до держави та процесів, які в ній відбуваються. Водночас, наявний світовий досвід виступає ключовим чинником, який необхідно враховувати з метою подальшого удосконалення державного управління такими процесами, що зараз відбуваються в Україні. Це суттєво стосується системи соціального захисту та надання соціальних послуг, які динамічно розвиваються в сучасному суспільстві.

Слід зазначити, що соціальна сфера окремих країн характеризується певними особливостями надання соціальних послуг з точки зору врахування їх кількісних і якісних характеристик, а також ступеня державного регулювання [12].

При аналізі системи та особливостей надання соціальних послуг, особливо, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, враховувався досвід розвинутих країн, таких як Франція, Німеччина, Великобританія та США, які мають найвищий рівень соціального розвитку.

Надання соціальних послуг у Франції відбувається за такими напрямками: 1) охорона здоров'я (охорона здоров'я матері та дитини, служби допомоги в хатній роботі, установи для людей з обмеженими можливостями); 2) освіта (соціальна допомога в школах: медсестри та няні, соціальні працівники та психологи, соціальні послуги в університетах);

3) правосуддя (соціальні служби та установи для злочинців, ув'язнених та їхніх сімей); 4) молодіжна сфера та спорт (курорти, літні табори тощо); 5) містобудування; 6) сільськогосподарські кооперативи; 7) професійне навчання [33].

у Франції соціальний захист є одним із найперспективніших напрямків соціального захисту населення. У країні діє розгалужена система соціальних послуг із значним переліком соціальних послуг, які громадяни можуть отримати в різних сферах суспільного життя (охорона здоров'я, освіта, юстиція, спорт, робота та професійне навчання).

Варто зазначити, що у Франції вирішено питання про співвідношення ролі державних і недержавних інституцій у наданні соціальних послуг та їх якості. Звертаючись до досвіду Франції, можна побачити, що управління соціальними послугами в цій країні здійснюється на національному рівні двома міністерствами – Міністерством соціальних відносин та солідарності та Міністерством охорони здоров'я, зі справ сім'ї та інвалідів Франції.

На місцевому рівні діяльність органів місцевого самоврядування в регіонах, департаментах і муніципалітетах часто збігається. Великі підприємства, лікарні та державні організації мають власних постачальників соціальних послуг. У Франції важливу роль відіграють приватні (некомерційні) організації, які доносять ініціативні ідеї в цій сфері до уряду та керують наданням соціальних послуг за фінансової підтримки державних органів.

У Німеччині надаються такі типи соціальних послуг: 1) послуги соціального забезпечення (наприклад, пов'язані з безробіттям, пенсіями та охороною здоров'я); 2) послуги соціальної підтримки (форми оплати для людей з обмеженими можливостями та інших громадян, які не мають права на певний дохід через відсутність працездатності та інших прав на виплати); 3) послуги соціальної допомоги сім'ям з дітьми, постраждалим від війни, особам з інвалідністю та багатьом іншим категоріям громадян.

Аналізуючи розвиток систем соціального забезпечення Німеччини, встановлено, що діяльність установ підтримки сім'ї (людей), молоді та дітей реалізується в Німеччині державними та громадськими організаціями, які тісно співпрацюють між собою на засадах субсидіарності, згідно з якими держава виконує лише ті функції, які не можуть взяти на себе громадські організації і які не входять до компетенції місцевої влади, що надає перевагу недержавним організаціям над державними. У Німеччині до надання соціальних послуг часто залучаються волонтерські організації, які не мають офіційного статусу [14].

У Німеччині використовуються такі альтернативні форми соціальної допомоги сім'ї: системне консультування сімей з кількома проблемами; пошукова сімейна терапія; управління активізацією сім'ї (фокусується на кризовій ситуації сім'ї, якій загрожує переїзд із звичайного середовища в чуже, невідоме середовище); «сім'я в центрі уваги» (поєднує форми короткострокової та довгострокової допомоги). Крім цієї професійної допомоги в Німеччині існує також так зване «шефство над сім'ями», яке здійснюють громадські організації, церковні громади, волонтери в рамках «Регіональних асоціацій для сім'ї»; завданням яких є щоденна підтримка сімей та профілактична робота з ними.

У Великобританії важливу роль у регулюванні соціальних послуг для громадян відіграють певні принципи. Отже, принципи надання соціальних послуг передбачають: повну автономію та децентралізацію суб'єктів надання соціальних послуг, соціальну інтеграцію, розвиток соціальних послуг на місцях для конкретних потреб, відповідальність органів місцевого самоврядування за якість наданих послуг.

Служби соціальної допомоги в країні спрямовані на сприяння соціальній інтеграції, підтримуючи людей жити більш незалежно в суспільстві. Широкий спектр послуг із захисту дітей, соціальної роботи, догляду за дітьми та інших послуг забезпечує захист і профілактику вразливих верств населення. При цьому важливо, що у Великій Британії

визначення потреб населення у сфері конкретних соціальних послуг, специфіки їх надання та нормативне закріплення, контроль їх якості здійснюється на місцевому рівні, що значною мірою сприяє врахуванню реальних потреб суспільства при реалізації нормативно-правових актів у конкретній сфері.

У Великій Британії велике значення надається питанню соціального захисту, в тому числі послуг для дітей з обмеженими можливостями. При цьому важливу роль відіграють органи державної влади, які хоч і не відповідають тенденціям більшості країн до посилення ролі громадських організацій у соціальному обслуговуванні громадян, проте забезпечують досить високу якість соціальних послуг, контроль за якістю, а головне, належне та своєчасне їх фінансування.

В США система соціального забезпечення є складною і досить різноманітною, її відмінною рисою є децентралізація. У США немає єдиної загальнонаціональної централізованої системи соціального забезпечення. Вона складається з різних типів програм, які регулюються федеральними органами влади, законодавством штату або їх спільними зусиллями. Індивідуальні програми приймаються місцевою владою. Державна система соціального забезпечення чітко поділяється на дві сфери: соціальне страхування та соціальна допомога. Їх відрізняє використання різноманітних джерел фінансування, зокрема державна допомога виплачується тільки з бюджетних коштів: федерального бюджету, бюджетів штатів або місцевих органів влади. Ця система, яка передбачає створення структур допомоги бідним, розвивається з 1960-х років.

Сьогодні в США існує декілька значних і понад 70 обмежених державних програм допомоги. Найважливішими з них є Програма гарантованого доходу, Програма допомоги сім'ям (PFDS), Продовольча програма, Програма житлових субсидій і Програма Medicaid.

Що відрізняє США від інших країн, так це надзвичайно велика кількість приватних (комерційних) громадських організацій. Вони

фінансуються за рахунок благодійних внесків, доходів громадян та державних коштів на окремі програми. Ці організації відрізняються не лише за характером своєї діяльності, специфікою послуг, які вони надають, а й за сферою діяльності в межах громади, регіону та країни. Основною ланкою цієї системи є так звані соціальні агентства.

У США одержувачі допомоги, якщо для цього є дійсно вагомі причини, можуть отримувати декілька видів допомоги по безробіттю одночасно або отримувати інший вид допомоги, якщо термін дії одного виду допомоги закінчується. Бенефіціарами соціальної допомоги в США є як соціально слабкі громадяни, так і члени їх сімей, якщо вони не мають інших джерел доходу [35].

Коли ми говоримо про соціальні послуги, не можна не згадати про фінансування цих послуг. Фонди розвитку громади можуть відігравати значну роль у вирішенні фінансових питань розвитку громади. Фонд громади (Community Foundation) — загальнозживане визначення громадських фундацій, що залучають кошти донорів, громадян, інколи держави та спрямовують їх на користь громади. Функція фонду спрямована на конкретну територію і виступає як благодійна структура для населення, якій можна довіряти і яка б ефективно вирішувала спільні проблеми. Характерною рисою цієї форми благодійних установ є територіальна обмеженість діяльності та орієнтація на конкретну громаду та її потреби. Під громадою найчастіше розуміють особливе середовище, що включає громадян і територію, що включає всі вікові, етнічні, релігійні та соціальні групи населення [6]. Уособленням фонду громади є організація – донор, яка об'єднує доходи та активи з різних джерел – приватних, корпоративних, державних, і спрямовує їх на задоволення конкретних потреб цієї громади.

Порівнюючи країни ЄС та США, можна констатувати, що незважаючи на характерні відмінності у наданні соціальної допомоги, ці країни є соціально орієнтованими (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

**Порівняльна характеристика організації систем соціальних виплат
в Німеччині та США**

	Німеччина	США
Коротка характеристика	<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень організації надання соціальної допомоги; - розміри соціальної допомоги встановлюються з урахуванням реальних потреб їх отримувачів; - впорядкованість соціального законодавства; - значна увага до проблем біженців. 	<ul style="list-style-type: none"> - допомогу отримують бенефіціари та члени їх сімей, які не мають інших джерел доходів та можливостей працювати; - високий рівень соціального захисту; - наявність соціальних програм, спрямованих на боротьбу з бідністю.
Джерело фінансування соціальної допомоги	Бюджети федеральних земель та муніципалітети	Державний бюджет, бюджети штатів
Законодавство	Федеральний закон про соціальну допомогу, Кодекс соціального права	Конституція
Види соціальної допомоги	<ul style="list-style-type: none"> - базова соціальна допомога для літніх і непрацездатних людей; - підтримка дітей та молоді; - житлова допомога; - допомога на дітей; - допомога біженцям; - допомога безробітним 	<ul style="list-style-type: none"> - соціальна допомога по старості і втраті годувальника, у тому числі і пенсійні виплати; - допомога на виживання; - страховка по інвалідності; - допомога з безробіття

Розроблено автором за: [17]

Як і в Німеччині та США, соціальні виплати створюються за рахунок коштів місцевих бюджетів (у Німеччині – федеральних бюджетів, у США – бюджетів штатів). Характерною відмінністю системи надання соціальних послуг є законодавче регулювання. В США надання соціальних послуг регулюється Конституцією. У Німеччині діє спеціальне законодавство – Кодекс соціального права, в якому викладені всі види соціальних послуг та порядок їх надання. Щодо сфери населення, яке отримує соціальну допомогу, то в США більше уваги приділяють людям, які опинилися у складній життєвій ситуації. У Німеччині соціальними пільгами користуються ті ж

верстви населення, що й у США, але особлива увага приділяється дітям і молоді, зокрема соціальній пільзі на освіту [27].

Якщо брати до уваги світовий досвід вирішення проблеми фінансування соціальних потреб, то в Німеччині фінансування системи соціального забезпечення здійснюється за рахунок внесків застрахованих працівників і роботодавців, за рахунок державного бюджету, а також за рахунок поєднання обох видів фінансування. Гарантом виконання соціальних зобов'язань є держава, перерозподіляючи частину коштів на покриття витрат у вигляді державних субсидій.

Основним джерелом фінансування системи соціального забезпечення у Франції є внески на страхування працівників і роботодавців. Виняток становлять страхування на випадок безробіття та сімейні допомоги, в яких частка державних дотацій значно вища, ніж в інших сферах соціального страхування, а також страхування від нещасних випадків, яке фінансується виключно за рахунок коштів роботодавця.

Структура фінансування британської системи соціального забезпечення визначається поділом цієї системи на дві частини: державна охорона здоров'я та державне соціальне страхування. Перша на 90% фінансується з державного бюджету, друга – за рахунок страхових внесків найманих працівників та підприємців. Крім охорони здоров'я, податкове фінансування характерне для страхування від нещасних випадків на виробництві, а також сімейних виплат.

Для вирішення проблеми фінансування соціальних потреб США застосовують принцип соціальної солідарності, який означає, що всі громадяни, незалежно від їх соціального статусу, беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, роблячи внесок, пропорційний своїм доходам. Значний «тиск» такої системи забезпечується високим рівнем соціальної захищеності населення. Так, до прикладу, постійною проблемою фінансування соціальних потреб в Італії є високий рівень державного боргу, який обмежує фінансову свободу держави в соціальній сфері. Проблема

полягає в недостатній підзвітності як соціальних органів, так і пільговиків і платежів за основними принципами системи соціального страхування.

Аналіз механізму фінансування житлового будівництва, який використовується на світових ринках, характеризується трьома компонентами: іпотечними кредитами, використанням договірних накопичень та державною підтримкою. Іпотечні кредити, які підтримують попит на житло, зазвичай підтримуються стабільною економікою країн і захищені багатьма розвиненими правовими інститутами за умови наявності розвиненої інфраструктури фінансового ринку. Звичайно, конкретні механізми функціонування цих структурних елементів фінансової інфраструктури можуть бути різними. Наприклад, різні моделі договірних заощаджень особливо широко використовуються в країнах Західної Європи, а в США домінує іпотечна модель фінансування житлового будівництва. Провідною і найбільш характерною організаційною рисою американської іпотечної моделі є вирішальна роль банку в кредитному процесі.

У країнах Західної Європи та США існує практика реалізації програми соціального житла. Так, у Німеччині малозабезпечені громадяни отримують фінансову допомогу для оренди житла для самостійного підприємництва в приватному секторі. У США була введена система субсидій, за якою державну допомогу спочатку отримувал лизингодавець, а згодом її отримувачем ставав лизингоодержувач. На сектор соціального житла в Нідерландах, Швеції, Великобританії, Данії, Франції та Фінляндії припадає 15–35% загального житлового фонду. У країнах Європи на програми соціального житла виділяються значні кошти: від 0,1–0,3% ВВП, в Італії та Греції до 1,2–1,4% ВВП, у Франції – 1,9% ВВП. У Канаді вартість одного квадратного метра соціального житла не перевищує 650 доларів США. Як правило, у розвинутих країнах споживачами соціального житла є фактично найбільш вразливі верстви суспільства, оскільки відносно низька якість житла та несприятлива екологія територій соціального розвитку унеможливають проживання там заможних людей.

Іншим сектором соціальних послуг є сфера охорони здоров'я. У Франції домінуючою є система обов'язкового медичного страхування. Населення цієї країни може самостійно обирати собі лікарів, а вартість лікування майже повністю покриває соціальне страхування. Решта виплачується через соціальні гарантії, передбачені колективним трудовим договором. Соціальне медичне страхування фінансується за рахунок внесків і спеціальних податків.

У Великій Британії використовується система бюджетного фінансування охорони здоров'я, що визначає її державний характер і централізацію управління. Фінансовою основою національної системи охорони здоров'я є податкові надходження, які складають 90% бюджету охорони здоров'я. Лише 7,5% бюджету формують внески роботодавців. Таким чином, національна система охорони здоров'я практично існує за рахунок коштів, що вносяться платниками податків і виділяються державою на охорону здоров'я з позиції видатків на соціальні потреби. Як правило, пацієнти оплачують 10% від вартості лікування. Усі працівники підлягають обов'язковому медичному страхуванню, за винятком непрацюючих заміжніх жінок, які можуть приєднатися до страхування за добровільними схемами. Ці фонди часто надають матеріальну допомогу у разі тимчасової непрацездатності через хворобу.

У Сполучених Штатах не існує гарантованої державою системи загального медичного страхування. Все залежить від системи приватного страхування, яка також забезпечує високий рівень медичного обслуговування. Федеральний уряд гарантує медичне страхування лише людям похилого віку та найбільш вразливим. Пенсіонери користуються Medicare («Медична опіка»), а малозабезпечені — Medicaid («Медична допомога»). Усім іншим американцям доводиться покладатися на надзвичайно складну систему приватного страхування, яку оплачують їхні роботодавці або самостійно, якщо вони незалежні та працюють. Мільйони американців мають

лише часткову страховку, яка жодним чином не покриває перебування в лікарні, ліки, процедури та медичні операції [28].

Таким чином, результати проведених досліджень засвідчують, що основною тенденцією в державному регулюванні соціальних послуг за кордоном є постійне розширення сфери надання соціальних послуг. Особлива увага приділяється соціальному обслуговуванню дітей, особливо дітей з особливими освітніми потребами та дітей, які залишилися без піклування батьків; звільненню центральних державних установ від багатьох соціальних функцій і передача їх органам місцевого самоврядування; активній взаємодії з органами влади; збалансованому розвитку суб'єктів надання соціальних послуг у різних формах власності; посиленню державних гарантій прав громадян у сфері надання соціальних послуг, зокрема шляхом здійснення контрольних заходів.

Зарубіжний досвід таких країн, як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, переконливо показує, що соціальна сфера є одним із пріоритетних напрямів державної політики, важливим вираженням якої є підтримка сімей (людей) у різних соціальних сферах та складних життєвих ситуаціях.

Серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат можемо виділити: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток.

2.2. Проблемні аспекти державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах

Сучасний світ характеризується глобальними змінами як в політичному, так і в соціально-економічному житті суспільства та в більшості визначається результативністю реформ, які спрямовані на підвищення ефективності функціонування різних структур та інститутів. Останні десятиліття в багатьох країнах світу актуальними стають проблеми підвищення якості життя населення. Вітчизняні адміністративні реформи, спрямовані на створення оптимальної та ефективної системи державного управління, оскільки тільки ефективна державна влада здатна створити умови для підвищення рівня та якості життя населення. Необхідно зазначити, що підвищення ефективності діяльності державних органів управління є складним комплексним завданням, що вимагає концентрації зусиль багатьох структур суспільства, відкритості влади до змін, готовності населення до діалогу з владою. Все це потребує переосмислення ролі та функцій держави, сутності його взаємовідносин із суспільством [1, с. 21].

Забезпечення соціальними послугами – це одна з важливих складових реалізації соціальної політики. Під соціальними послугами розуміються послуги, через які здійснюється соціальний захист населення: підтримка громадян, які знаходяться в складних життєвих обставинах або соціально небезпечному становищі, допомога людям з обмеженими можливостями та людям похилого віку та інше [3, с. 44].

В Україні децентралізація соціальних послуг посилює відповідальність органів місцевої влади за якість, фінансове забезпечення, вибір надавача соціальних послуг, оскільки саме місцева влада перебуває найближче до потреб населення, яке в певному регіоні потребує допомоги та уваги, оперативно виявляє та надає об'єктивну інформацію щодо потреб

малозахищених категорій громадян, що допомагає раціональніше розподілити державні кошти залежно від пріоритетів і потреб своїх територіальних громад. Тому, саме від децентралізації сфери соціальних послуг виграють усі суб'єкти цього процесу:

- одержувачі послуг, адже вони отримують доступ до соціальних послуг, що краще задовольняють їх потреби;
- територіальні громади, оскільки вони краще дбатимуть про своїх членів і, що не менш важливо, самі визначатимуть оптимальні напрями вирішення власних проблем;
- держава, адже в умовах обмежених бюджетних ресурсів кошти використовуються ефективніше, а громадяни будуть краще забезпечені необхідними соціальними послугами.

Управління наданням соціальних послуг як вид державного управління представляє собою свідомий вплив на процеси організації та розвитку соціальної допомоги та підтримки населення через державні й місцеві установи, громадські та благодійні організації, керівників і фахівців.

Управління в сфері надання соціальних послуг – це система гнучкого підприємливого управління в суспільстві, спрямована на ефективне регулювання соціального положення всіх учасників суспільного життя та на забезпечення їх розвитку як суб'єктів всіх видів суспільних відносин і на забезпечення гідного життя.

Метою управління соціальним обслуговуванням є керівництво соціальними послугами, спрямованими на мінімізацію шкоди від існування соціальних проблем та активізацію потенціалу суспільства, нейтралізацію перешкод для адаптації та інтеграції, слабо захищених людей у соціумі, з врахуванням існуючих економічних можливостей органів державної влади та місцевого самоврядування [6, с. 109].

Процес управління наданням соціальних послуг передбачає певну організаційну структуру, під якою розуміється сукупність органів управління та стійкі зв'язки між ними, що забезпечують її цілісність, збереження

основних властивостей при різних внутрішніх та зовнішніх змінах. Організаційна структура управління в цілому та в наданні соціальних послуг зокрема, повинна містити мінімальну кількість ланок та рівнів управління, забезпечувати чіткий розподіл функцій, стійкість, безперервність, оперативність та гнучкість управління.

На місцевому рівні управління носить в основному тактичний характер:

- розробка та реалізація територіальних цільових програм;
- формування місцевого бюджету з врахуванням витрат на соціальне обслуговування;
- розвиток соціального партнерства;
- контроль за дотриманням державних стандартів.

В Україні на даний час надання соціальних послуг не є пріоритетним вектором діяльності територіальних громад. Освітнім та медичним послугам приділяється більше уваги, ніж наданню соціальних послуг. Через це на місцевому рівні існує певна низка проблемних аспектів (рис. 2.2.1).



Рис. 2.2.1. Основні проблеми надання соціальних послуг в територіальних громадах

Джерело: [10, с. 278].

Також можна виділити деякі основні проблеми управління системою соціальних послуг населення у територіальних громадах.

1. Обмеженість бюджетних ресурсів при збільшенні кількості та розмаїття соціальних груп та категорій населення, яким необхідна соціальна підтримка держави. Наявне економічне становище в Україні, зростання безробіття, прогресуюча інфляція, збільшення цін на продовольчі товари, зростання тарифів на комунальні послуги призводить до все більшого розшарування соціальних верств населення. Відповідно збільшується кількість соціально незахищених верств населення, які потребують соціальної підтримки. А це в свою чергу збільшує навантаження на бюджети всіх рівнів, що змушує органи влади здійснювати більш ефективне управління та розподіл фінансовими ресурсами.

2. У зв'язку з тим, що професія соціального працівника пов'язана не тільки з наданням соціальних послуг громадянам за встановленими законодавством переліком, але й насамперед роботою безпосередньо з людьми, отримувачами соціальних послуг на перше місце виходить проблема управління кадровим забезпеченням галузі. Соціальний працівник повинен будувати взаємовідносини з громадянами, незалежно від характеристик людини, бути толерантним. Інакше кажучи соціальний працівник повинен володіти знаннями стосовно всіх питань життєдіяльності певної групи обслуговуваних громадян та бути обізнаним в змінах законодавства для того, щоб бути корисним та задовольняти запити населення.

3. Відсутність ефективного механізму державно-приватного партнерства в сфері надання соціальних послуг, тобто відсутність управління щодо залучення ресурсів інших організацій до вирішення гострих питань в сфері соціального захисту населення. За наявних умов, надання будь-якої юридичної, фінансової, матеріальної та інших видів допомоги з боку інших організацій дозволить забезпечити більш якісне обслуговування великих соціальних груп [2, с. 13].

Існують також певні проблеми, що заважають більш успішному розвитку системи надання соціальних послуг на рівні територіальних громад. В правовому аспекті це, наприклад, запізнення законодавчої підтримки

захисних заходів, відсутність або невідповідність вимогам часу багатьох соціальних норм, без яких неможливо встановити правила та механізми надання соціальної підтримки.

З економічної точки зору основна проблема – недостатній обсяг фінансування системи соціального захисту. Однак є й інші труднощі. Так, при програмно-цільовому підході важко врахувати витрати на захисні заходи, оскільки, соціальні програми в регіонах перетинаються за своїми цільовими установками, заходами та механізмами. Тому, з одного боку, стається неврахування спрямованих коштів, а з іншого – їх подвійний рахунок.

В організаційно-управлінському плані варто відзначити прогалини у взаємодії різних структур, особливо на міжвідомчому рівні; труднощі в оцінці соціальної та економічної ефективності заходів з надання соціальної допомоги.

Серед основних труднощів управління соціальною роботою на рівні територіальних громад варто відзначити наступні:

- обмеження можливостей у реалізації власних ідей, в тому числі відсутність певної юридичної самостійності;
- відсутність налагодженої системи взаємодії соціальних установ територіальної громади між собою, що суттєво знижує ефективність управлінського впливу в соціальній сфері;
- наявність складнощів, пов'язаних із оцінкою ефективності та якості роботи фахівців з різними групами користувачів соціальних послуг [4, с. 32].

В Україні доцільним є використання позитивного досвіду розвитку європейських та американських малих міст, місцеві спільноти яких активно впливають на прийняті місцевою владою рішення, в тому числі в галузі надання соціальних послуг. Так, подолання проблемних аспектів у сфері соціального обслуговування на рівні територіальної громади сприятиме:

- збільшенню спектру та якості системи надання соціальних послуг населенню з боку органів соціальної роботи;

- більшій прозорості у діяльності державних установ управління соціальним обслуговування;
- заміні малоефективних способів управління інституційними елементами;
- створенню умов для формування та розвитку конкурентоспроможного суспільства, який наділений реальним потенціалом для досягнення високих показників добробуту своїх громадян та забезпечення гідного рівня життя [9, с. 45].

Важливим завданням є заохочення місцевої влади до розвитку системи надання соціальних послуг у територіальній громаді з метою покращення пріоритету цієї сфери. Мова йде в основному про стратегічне планування та надання соціальних послуг, для чого мають бути встановлені соціальні критерії фінансування надання соціальних послуг – законодавча частина місцевого бюджету, спрямована на розвиток системи соціального обслуговування. Таким чином, держава зможе забезпечити реалізацію надання соціальних послуг громадянам в кожній об'єднаній територіальній громаді. Рекомендованим також є запровадження фінансових стимулів (як бюджетної підтримки соціальних програм, призначених для реалізації на рівні територіальної громади) для громад, які успішно реалізують державну політику в сфері надання соціальних послуг [7, с. 6]. З метою підвищення пріоритетності та ефективного функціонування сфери надання соціальних послуг в територіальних громадах необхідно на рівні органів, які забезпечують державне управління даною сферою реалізувати наступні заходи (рис. 2.2.2).

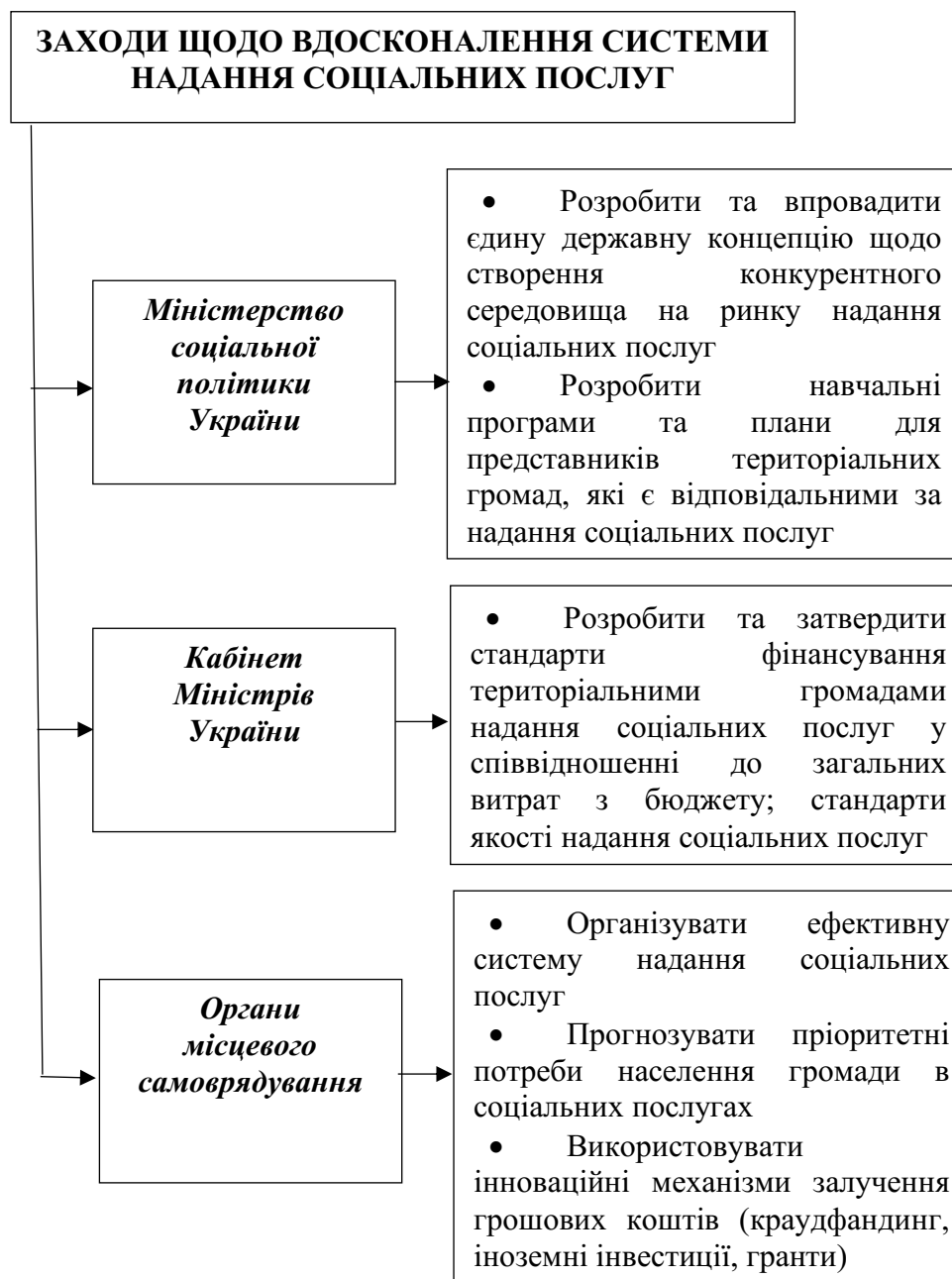


Рис. 2.2.2. Заходи щодо вдосконалення системи надання соціальних послуг

Джерело: [5, с. 41; 6, с. 105].

Підвищення рівня ефективності діяльності органів державного управління на рівні територіальних громад представляє собою цілий комплекс складних взаємопов'язаних процесів, які включають в себе не тільки організаційні та структурні зміни в системі управління, але й

вдосконалення механізмів здійснення повноважень та функцій державного управління.

При цьому вдосконалення системи державного управління повинно супроводжуватись не тільки укріпленням владних повноважень, але й одночасним дотриманням суспільних інтересів, забезпеченням прозорості діяльності органів та установ державної влади, а також протидії корупції.

Впровадження нових методичних підходів до оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування є важливою умовою для досягнення високого рівня та якості життя населення. Практичне застосування сучасних методичних підходів до оцінки ефективності державного управління наданням соціальних послуг на місцевому рівні забезпечує планування на довгостроковий період часу та надання тих послуг, які відповідають вимогам громадян. Це сприяє спрямуванню бюджетних коштів на соціально необхідні та економічно обґрунтовані цілі, при цьому підвищує правильність прийнятих управлінських рішень, формує відповідальність посадових осіб, що в підсумку призводить до досягнення більш високих стандартів життя в різних сферах життєдіяльності.

Невід’ємна умова розвитку країни – це її розвиток в соціальній сфері. Адже згідно теорії соціальної держави, якою є Україна, головним завданням є забезпечення гідного рівня життя. Без збалансованої соціальної політики країна ніколи не зможе досягнути потрібного рівня соціального розвитку.

На даний час успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг гальмує низка тенденцій:

- дефіцит фінансових ресурсів;
- нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція;
- збільшення кількості різних категорій пільговиків;
- неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг.

Трансформація системи надання соціальних послуг на рівні територіальних громад тісно пов’язано із забезпеченням послідовних етапів

децентралізації. Для реалізації нових можливостей для органів місцевої влади в покращенні різних сфер життя населення громад необхідно сформувати сучасні механізми надання соціальних послуг. В даних умовах назріла гостра потреба перетворень в системі надання соціальних послуг населенню, в тому числі розвиток повноцінного ринку соціальних послуг на рівні територіальної громади. Для цього необхідно, здійснити наступні заходи:

- відмовитися від державної монополії в сфері соціального обслуговування;
- стандартизувати соціальне обслуговування, розробити та впровадити в практику стандарти якості соціальних послуг, що надаються вразливим верствам населення;
- розробити методи державного замовлення на надання соціальних послуг;
- вдосконалити механізм контролю якості послуг;
- ввести в дію загальної схеми регулювання та перевірок завдяки яким буде забезпечено відповідність стандартам якості.

2.3. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади)

Роль територіальних громад у забезпеченні інтересів громадян у всіх сферах життя на відповідній території на сучасному етапі є ключовою. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації (концептуальні засади якої були затверджені у 2014 році, а практична реалізація розпочалась у 2015 році) виявилися одними з найефективніших та найпомітніших із заявлених Урядом стратегічних

реформ [14]. Реформа децентралізації, спрямована на створення сучасної системи місцевого самоврядування в Україні на основі європейських цінностей місцевої демократії, наділення об'єднаних територіальних громад повноваженнями та ресурсами, які забезпечуватимуть місцевий економічний розвиток, та надання якісних та доступних державних послуг [13; 7].

Під організаційним механізмом державного управління в територіальній громаді розуміємо систему, до складу якої входять: суб'єкти та об'єкти державного управління, їх цілі, функції та організаційні структури управління, методи та кадри управління, управлінські рішення, техніка і технологія управління, наукова організація управлінської праці, правові засади управління, напрями й чинники ефективності управління тощо.

На прикладі Хмельницької міської територіальної громади, утвореної характеристики якої наведено у табл. 1, розглянемо складові організаційного механізму державного управління. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 727-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Хмельницької області» [22] Хмельницька міська територіальна громада має адміністративний центр у м. Хмельницький та утворена шляхом об'єднання Хмельницької міської ради обласного значення, Богдановецької сільської ради Деражнянського району, Копистинської, Олешинської, Шаровечківської сільських територіальних громад та Водичківської, Давидковецької сільських рад Хмельницького району. До її складу входять 25 населених пунктів; площа територіальної громади становить 493.9 км² з чисельністю населення 293223 чол., при цьому кількість закладів, що надають первинну медичну допомогу: 76.

Таблиця 2.3.1

Характеристики функціонування Хмельницької міської територіальної громади (дані за 1 квартал 2021 року)

Показник	Значення показника по громаді	Середній показник по області	Середній показник по Україні
Доходи загального фонду на 1-го мешканця (грн)	1810,8	1025,88	1145,13
Видатки загального фонду на 1-го мешканця (грн)	2160,7	1717,79	1750,82
Капітальні видатки на 1-го мешканця (грн)	106,5	26,65	74,89
Рівень дотаційності бюджетів (%)	-3,4	13,81	15,57
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (%)	9,2	28,01	28,37
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду (%)	63	82,6	82,54
Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня (грн)	6472,7	10135,45	9364,05
Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду (%)	27,3	33,91	36,55

Джерело: [17]

Власні доходи громади на одного зареєстрованого у ній мешканця у Хмельницькій міській територіальній громаді засвідчує високу ефективність місцевих бюджетів та позитивний чинник на вагу валового внутрішнього продукту цієї громади. Видатки загального фонду місцевого бюджету на одного мешканця показують, що місцева влада може витратити щорічно у розрахунку на кожного жителя громади без коштів спеціального фонду більше коштів, ніж у середньому по області чи Україні. Видатки місцевого бюджету на утримання апарату управління на одного мешканця показує низьку «вартість» управлінського апарату вищезазначеної територіальної

громади, отже апарат управління громада утримує відповідно до реальних фінансових можливостей. Капітальні видатки місцевого бюджету на одного мешканця засвідчує високий, порівняно по області та Україні, рівень спрямування коштів саме на розвиток громади, а не йдуть на «проїдання». Насамперед це капітальний ремонт доріг, газифікація населених пунктів, закупівля шкільних автобусів та автомобілів швидкої медичної допомоги тощо. У 2021 році, за даними звіту голови, 643,8 млн. грн. спрямовано до бюджету розвитку, що в 1,8 рази більше капітальних видатків 2020 року. Рівень дотаційності місцевого бюджету показує, що дана громада не перенаправляє кошти до Державного бюджету, а навпаки отримує їх.

Порівняння частки місцевих коштів, що йде виключно на зарплату працівникам усіх сфер громади, які повністю або частково фінансуються з місцевого бюджету, характеризує рівень нижче середнього по області та Україні. Частка місцевих податків та зборів у місцевому бюджеті показує, що громада є недостатньо фінансово автономним від центральної влади і залежним від місцевих жителів – платників місцевих податків.

Система місцевого самоврядування в Хмельницькій міській територіальній громаді визначається Статутом у відповідності до Конституції України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Вона включає:

- територіальну громаду;
- міську раду - представницький орган місцевого самоврядування, який представляє територіальну громаду (рис.2.3. 1. поданий в додатку В), яка функціонує відповідно до Регламенту роботи виконавчих органів Хмельницької міської ради;
- міського голову, який у даній громаді є лідером у рейтингу відповідальності міських голів України за версією порталу «Слово і діло» та має найвищий рівень довіри серед мерів (Всеукраїнське муніципальне опитування) – 87%;

- виконавчі органи ради (виконавчий комітет, департаменти, управління, відділи тощо);
- органи самоорганізації населення (квартальні комітети, комітети самоорганізації населення у Лезневе, Ружичній, Книжківцях, Гречанах та інші).

Внаслідок зміни структури управління територіальною громадою був створений новий інститут територіальної громади – староста та відповідні старостинські округи (у Хмельницькій міській громаді їх 6).

Територіальній громаді надано власні повноваження щодо вирішення питань місцевого значення та надання громадських послуг населенню, планування розвитку громад та формування бюджету; стимулювати економічний розвиток та залучати інвестиції; управління земельними ресурсами; громадської безпеки та протипожежного захисту; а також делеговано повноваження, пов'язаних з необхідністю виконання функцій державної влади на місцях щодо надання соціальної допомоги через територіальні центри, адміністративних послуг через Центри надання адміністративних послуг, управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, молодіжними центрами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організація пасажирських перевезень на території громади; первинна медична допомога.

Основні цілі, задачі та стратегічний вектор розвитку територіальної громади формалізовано у Стратегічному плані розвитку Хмельницької міської територіальної громади на 2021-2025 роки [29], який відповідає Методичним рекомендаціям щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади [16], Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів

заходів [21] та передбачає реалізацію проєктів за наступними пріоритетними напрямками: економічно стала громада; комфорт та безпека; відповідальна громада, програмах економічного і соціального розвитку Хмельницької міської територіальної громади на відповідні роки. Рушієм економічного розвитку громади є підприємства, що працюють у промисловості, сфері торгівлі і послуг, сільського господарства, будівництва, логістики, інформаційних технологій.

Характеристика реалізації повноважень органами місцевого самоврядування дозволяє зробити висновок про дієвість організаційного механізму реалізації державного управління у галузі:

- освіти – у громаді створена мережа дошкільних (54 заклади), загальноосвітніх (51 заклад різного типу: ліцеї, колегіуми, гімназії, спеціалізовані загальноосвітні школи) та 5 позашкільних навчально-виховних установ; 2 інклюзивно-ресурсні центри; розгалужена система професійно-технічної та вищої освіти навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців з різних професій (9 вищих та 6 професійно-технічних навчальних закладів). Згідно Індексу фінансової спроможності шкільної освітньої мережі територіальних громад на 2021 рік [11], який відображає відповідність реальної мережі громади моделі, фінансування якої забезпечує держава цього року. Хмельницька міська територіальна громада знаходиться у зеленій зоні, що характеризує можливості збільшення фінансування на оплату праці педагогічним працівникам шляхом виплат надбавок та матеріального заохочення та наявність певних коштів, які громада за результатами фінансового року зможе використати для модернізації та оновлення закладів освіти;

- медицини – комунальні заклади охорони здоров'я первинного та вторинного рівнів надання медичної допомоги. Первинну медичну допомогу надають два Центри первинної медико-санітарної допомоги, до складу яких входить 31 амбулаторія загальної практики-сімейної медицини, 14 фельдшерсько-акушерських та 1 медичний пункт. Вторинну спеціалізовану

медичну допомогу надають КП «Хмельницький міський лікувально-діагностичний центр», у структуру якого входять 5 поліклінік, КП «Медичний стоматологічний центр», КП «Хмельницька міська дитяча лікарня», КП «Хмельницький міський перинатальний центр», КП «Хмельницька міська лікарня», КП «Хмельницька міська інфекційна лікарня»;

- соціальної допомоги – створено 5 комунальних закладів: Рекреаційний центр «Берег надії», Хмельницький міський центр соціальної підтримки та адаптації, Центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень «Родинний затишок», Хмельницький міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг), Хмельницький міський центр комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Школа життя», соціальний готель для малозабезпечених верств населення, учасників АТО/ООС, тимчасово переміщених осіб, відділення цілодобового, тимчасового перебування та реабілітації осіб, які перенесли інсульт та інші травми на території Хмельницького міського територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг);

- культури, молоді та спорту – на території громади знаходяться 923 пам'ятки та 122 об'єкти культурної спадщини; утримується 66 закладів культури (спеціалізовані навчальні мистецькі заклади, клуби, бібліотеки, музеї тощо); діють 12 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Центр по роботі з дітьми та підлітками та 21 підлітковий клуб за місцем проживання, спортивно-культурний центр «Плоскирів», КУ «Молодіжний центр».

У секторах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, вуличного освітлення тощо за допомогою Європейської ініціативи «Угода мерів» здійснюється реалізація заходів Плану дій зі сталого енергетичного розвитку Хмельницького на 2016–2025 роки. Створено Центр Енергоефективності), на базі якого працює постійно діюча виставка

енергоєфективного обладнання. На умовах співфінансування утеплено багатоквартирні будинки за міськими програмами з енергомодернізації.

Реалізується програма «Зелені міста» за фінансування ЄБРР задля вирішення проблем кліматичних змін та довкілля у плануванні розвитку міста та інфраструктурних інвестицій. Місто Хмельницький здобуло першість у номінації «Найуспішніше екологічне місто» на конкурсі Еко Тріумф, який проводився вперше у рамках екологічного форуму «V Lviv Eco Forum 2019». У місті Хмельницькому реалізуються проекти «Екобус», «Розумне довкілля», використовується когенераційна установка з вилучення біогазу, розпочато проект сміттєпереробного заводу, розпочав роботу «Гуфі центр», застосовують інноваційні методи збору та сортування сміття.

За підсумками рейтингу, складеного часописом «Forbes Україна» [18], місто увійшло до топ-10 кращих міст України для ведення бізнесу, у 2020 та 2021 році Хмельницький визнаний найсприятливішим містом для бізнесу в Україні (дослідження USAID) [32]. Підтримка підприємництва та реалізація соціальних ідей здійснюється у наступних формах:

- часткове відшкодування участі місцевих товаровиробників у ярмарково-виставкових заходах з міського бюджету;
- конкурсний відбір бізнес ініціатив (ідей), стартапів для реалізації у місті Хмельницькому;
- створення Ради бізнесу при Хмельницькому міському голові;
- спільно з ІТ-кластером Хмельницького організовано хакатон UrbanHack;
- часткове відшкодовуються відсотки за кредитами;
- можливості реалізації ідей у межах «Бюджету участі»;
- виїзні наради на підприємствах, зустрічі у форматі «Кава з мером»;
- підтримка кластерним ініціативам у швейній галузі;
- проект «Купуй Хмельницьке»;

- Fashion-показ брендів місцевих виробників у рамках проекту «МоДні»;
- упорядкування тимчасових споруд в місті за новим архетипом;
- сільськогосподарські ярмарки, фудкорти на фестивалях;
- всеукраїнський конкурс «Прорив легкої промисловості України» та освітні заходи (наприклад, Школа молодого підприємця);
- ремонт ринків, формування індустріального парку.

З метою залучення інвестицій створено КУ «Агенція розвитку міста Хмельницького», інноваційний термінал компанії «Нова пошта», розроблено Інвестиційний профіль міста та функціонує інвестиційний портал invest.khm.gov.ua, здійснюється промоція. Національне рейтингове агентство IBI-Rating присвоїло рейтинг інвестиційної привабливості місту Хмельницькому на рівні invAA «Відмінна інвестиційна привабливість».

Ефективний розвиток територіальної громади залежить насамперед від двох взаємопов'язаних чинників: наявної фінансово-економічної спроможності та успішності органів місцевого самоврядування у питанні ефективного використання наявного потенціалу. Отже, розвиток територіальної громади має включати оцінку діяльності органів самоврядування та визначення напрямів діяльності та використання потенціалу на довгострокову перспективу. Зокрема, Хмельницький: визнано лідером рейтингу «Індекс конкурентоспроможності міст України 2019/2020» (дослідження Міжнародної організації USAID та Інституту економічних досліджень та політичних консультацій), посідає одне із провідних місць за рівнем безпеки та комфортності проживання серед міст України (2019–2021 – журнал «Фокус»), отримав Приз Європи (Парламентська Асамблея Ради Європи), «Прапор Честі», а у 2021 – єдине місто у Європі, що отримало найвищу нагороду – «Дошка Честі», 2-4 місце (Всеукраїнське муніципальне опитування, де оцінювали 22 сфери і послуги [30]), перший у рейтингу міст, де, на думку мешканців, справи йдуть у правильному напрямку.

Територіальна громада стикається з численними юридичними, фінансовими та управлінськими проблемами. Особливої уваги потребує створення цифрових комунікацій для вирішення проблем співпраці на всіх рівнях, як по горизонталі, так і по вертикалі державного управління. Робота над цифровою трансформацією територіальних громад триває у двох ключових складових: розвиток електронних сервісів та електронної демократії на рівні громади, що дозволить мінімізувати корупційні ризики та підвищити підзвітність влади (С. Бондаренко та ін. [2]; А. Хомутенко та ін. [5]). Така робота включає оптимізацію бізнес-процесів, формування стратегій та вдосконалення законодавства; розробка програмного забезпечення, онлайн-платформ та сервісів; підвищення цифрової грамотності державних службовців та населення, просування електронних інструментів серед потенційних користувачів (Бондаренко та ін. [3]; Peter & Robinson [6]).

Міністерство статистики України запустило портал «Дія. Цифрова спільнота» з інструментами оцифрування для громад. Кабінет Міністрів України затвердив введення нової посади заступника з цифрової трансформації міського голови.

Завдяки запровадженню сучасних інструментів ІТ, електронного урядування та демократії, а також навчання місцевих спеціалістів та пересічних жителів, у Хмельницькій міській територіальній громаді налагоджено прозоре та відкрите спілкування між владою та громадянами, мінімізується корупція та доступ людей до надання адміністративних послуг полегшується. Зокрема, це завдяки наступним інструментам, які створює та адмініструє ХМКП «Хмельницькінфоцентр»:

офіційному веб-сайту Хмельницької міської ради;

для мешканців – проект «Відкрите місто» є краудсорсинговою інтернет-платформою для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, а також для самоорганізації громадян; електронний кабінет мешканця, електронні звернення, он-лайн подача

інформаційного запиту, ЦНАП, електронні черги, MyCity (живи, відпочивай, аналізуй, інвестуй – єдина інформаційна система міста);

для бізнесу – електронні послуги ЦНАП.

Особливо в умовах пандемії та обмежень соціалізації цифрові рішення почали активно впроваджуватися й повинні у подальшому розвиватися у територіальній громаді.

На різних етапах розвитку для територіальних громад однією з головних проблем управління є визначення ключових факторів, підвищення ефективності функціонування економічних систем, розробка схем управління цими факторами та реалізація дієвих механізмів, що забезпечують отримання заданих результатів ефективного управління територіальною громадою. Таким чином, успішний досвід Хмельницької територіальної громади у визначенні або створенні відповідних інструментів і механізмів організації фінансових і часових резервів шляхом удосконалення організаційного механізму державного управління у територіальній громаді доцільно вивчати й імплементувати іншими.

Так, у Хмельницькій територіальній громаді:

1) організована економіка власної території на основі наявних унікальних місцевих переваг та створено умови для реалізації власних та делегованих повноважень;

2) необхідно розвивати старостинські округи, що можуть перетворитися на драйвера соціально-економічного зростання територіальної громади та створювати програми розвитку сільських територій на засадах сталого розвитку;

3) дієвою стане подальша цифровізація організаційних засад здійснення державного управління у територіальній громаді.

З метою кращої реалізації наданих державою повноважень в умовах пандемії необхідні відповідні зміни правових засад функціонування місцевої влади. Також, враховуючи, що дана територіальна громада була нещодавно створена новими науковими розвідками мають стану дослідження впливу

старостинських округів на розвиток громади та вивчити динаміку її подальшого розвитку на основі самооцінки інституційного розвитку та оцінки людино центричних показників діяльності.

2.4. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді в умовах воєнного стану

Частиною 1 статті 140 Конституції України [8] зазначено, що місцеве самоврядування – це право територіальної громади, тобто жителів села або добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста, яке передбачає самостійне розв'язання питань місцевого значення в межах Конституції і законів України. Водночас згідно частини 3 цієї ж статті Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою у порядку, визначеному законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування, тобто через сільські, селищні, міські ради, а також їх виконавчі органи [8].

Згідно статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [9] територіальна громада – це жителі, які об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, та є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, чи добровільним об'єднанням жителів кількох сіл, селищ, міст, які мають єдиний адміністративний центр. Частиною 1 статті 2 цього закону зазначено, що місцеве самоврядування в Україні є гарантованим державою правом і реальною компетенцією територіальної громади, тобто жителів села або добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста, самостійно чи під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування розв'язувати питання місцевого значення в межах, визначених Конституцією і законами України. Водночас частиною 2 цієї

статті зазначено, що місцеве самоврядування здійснюють безпосередньо територіальні громади селищ, сіл і міст, а також міські, селищні та міські ради та їх виконавчі органи, районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл та селищ.

Важливим аспектом раціональності такої взаємодії є налагодження належним чином скоординованих відносин між державною владою та територіальними громадами з урахуванням принципу субсидіарності. Це набуває особливого значення в умовах воєнного стану, коли всі члени владної ієрархії за своєю суттю орієнтовані на централізацію управлінських рішень. Тому безумовним пріоритетом сьогодні є визначення того, які зміни відбулися в організаційному механізмі державного управління в територіальній громаді в умовах воєнного стану.

Зміст правової системи воєнного стану, порядок його запровадження та скасування, правові основи діяльності органів державної влади, військових адміністрацій, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах воєнного стану визначає Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. №389-VIII [2].

Характерною відмінністю територіальної організації влади в умовах воєнного стану є поява нового виду тимчасової державної влади – військової адміністрації.

Відповідно до частини 1 статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. №389-VIII [2] для забезпечення на території, на якій введено воєнний стан, дії Конституції та законів України, а також порядку воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони об'єктів критичної інфраструктури, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, утворюються тимчасові державні установи – військові адміністрації. Військові адміністрації населених пунктів утворюються в межах території територіальних громад, де сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські

голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених цим Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. №389-VIII [2]. Військову адміністрацію населеного пункту очолює начальник, якого призначає на посаду та звільняє з посади Президент України у відповідності до пропозиції Генерального штабу Збройних Сил України чи відповідної обласної державної адміністрації. На посаду начальника військової адміністрації населеного пункту може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова.

Частиною 8 статті 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. №389-VIII [2] зазначено, що військова адміністрація населеного пункту повинна здійснювати свої повноваження протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення або скасування.

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022 № 2259-IX [10] зазначено, що на період дії воєнного стану сільські, селищні та міські голови територіальної громади, де бойові дії не велися і не приймалося рішення про встановлення військового режиму в населеному пункті (селищі), несуть відповідальність лише за виконання законних режимних заходів в умовах воєнного стану щодо:

- 1) перерахування коштів відповідних місцевих бюджетів на забезпечення потреб Збройних Сил України та/або заходів режиму воєнного стану;
- 2) утворення закладів з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади та звільнення з посад посадових осіб цих органів та залучення в судовому порядку фізичних або юридичних осіб до надання безоплатної первинної правової допомоги;
- 3) боротьби зі стихійними лихами, епідеміями та пандеміями;
- 4) утилізації небезпечних відходів.

Реформи децентралізації та передача ресурсів і повноважень на місцевий рівень збільшили кількість інструментів для залучення членів громади. Територіальні громади мають більше можливостей для змін, які можуть ініціювати мешканців громад, зокрема участі у розподілі бюджету, створення електронних петицій, консультації під час розробки проєктів рішень, громадський контроль та інші способи забезпечення прозорості процесів функціонування територіальних громад. Ці інструменти визначені на законодавчому рівні. Однак у воєнній обстановці є певні зміни.

Так, відповідно до статті 7 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [9] місцеві референдуми є формою безпосереднього вирішення територіальною громадою питань місцевого значення. На місцевий референдум можуть виноситися всі питання, визначені Конституцією України, цим Законом та іншими законами про місцеве самоврядування. Проте інструменти референдуму не можна використовувати під час воєнного стану. Частина 1 статті 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. №389-VIII [2] забороняє проведення референдумів в умовах воєнного стану.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [9] депутати територіальної громади мають право ініціювати розгляд (за місцевою ініціативою) у Верховній Раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Однак, під час воєнного стану можуть виникнути проблеми з реалізацією права на впровадження місцевих ініціатив. Засідання ради можуть не проводитися у зв'язку з відсутністю кворуму, а пленарні засідання у дистанційному форматі через залучення членів ініціативної групи можуть ускладнити розгляд місцевих ініціатив.

Згідно статті 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [9] територіальні громади мають право проводити громадські слухання. Зустрічі з представниками відповідних рад

та посадовими особами місцевого самоврядування дозволяють членам місцевої громади вислухати, поставити запитання та внести пропозиції щодо проблем місцевого значення. Цей процес підпадає під юрисдикцію територіальних громад. Пропозиції, подані за результатами громадських консультацій, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Порядок проведення громадських слухань визначається статутами місцевих органів влади. Однак існують певні особливості під час дії воєнного стану. У випадку проведення громадських слухань у форматах, які не передбачають зібрання значної кількості людей та які забезпечують безпекову складову їх проведення – перепон для проведення громадських слухань не повинно бути. Окрім того, доцільно зауважити, що є інші формати проведення громадських слухань, зокрема, ті, які проводяться дистанційно із застосуванням електронних засобів комунікації. Однак, якщо у відповідних локальних актах, якими визначено порядки організації громадських слухань, не зазначено пункт про альтернативні варіанти способу проведення громадських слухань, то насамперед необхідно внести відповідні зміни до цих локальних актів.

Важливим аспектом організаційного механізму державного управління у територіальній громаді в умовах воєнного стану є фінансове забезпечення, оскільки в період дії воєнного стану були утворені нові структури – військові адміністрації. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 № 397 затверджено Порядок фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій [11], згідно з яким фінансування діяльності військових адміністрацій населених пунктів здійснюється за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету територіальної громади, на території якої розташована військова адміністрація, а також обласних та районних військових адміністрацій – за рахунок державного бюджету та відповідних обласних та районних бюджетів.

Оскільки така ситуація безпосередньо впливає на виконання місцевих бюджетів, робота органів місцевого самоврядування та військових

адміністрацій має бути скоординована. З метою здійснення повноважень обласних і місцевих рад кошти обласних і районних бюджетів для обласних і районних військових адміністрацій забезпечуються шляхом встановлення в цих бюджетах асигнувань за окремими кодами типової програмної класифікації видатків і кредитувань. Крім того, відповідно до зазначеної Постанови Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 № 397 [11] структура та штатний розпис військової адміністрації населених пунктів погоджується з начальником військової адміністрації та затверджується Головнокомандувачем Збройних Сил за поданням начальника відповідної військової адміністрації.

Також варто зазначити, що Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» № 252 від 11 березня 2022 року [12], згідно якої передбачено забезпечити безперебійну роботу установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств та задоволення гострих потреб мешканців територіальних громад у період дії воєнного стану.

Відповідно до цього рішення виконання та складання бюджетів територіальних громад здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей:

1) військові адміністрації населених пунктів, обласні, районні та Київська міська військові адміністрації:

- здійснюють ухвалення рішень про внесення змін до рішень про місцеві бюджети за поданням місцевих фінансових органів;
- проводять бюджетні асигнування від одного розпорядника бюджетних коштів до іншого, перерозподіл бюджетних видатків і затвердження кредитів з бюджету згідно з бюджетною програмою, збільшення витрат розвитку за рахунок зменшення бюджетних резервів, додаткових дотацій, а також інших витрат у межах загального бюджетного призначення головного розпорядника коштів бюджету на виконання бюджетної програми без погодження з відповідною комісією місцевої ради.

- приймають рішення про передачу коштів з місцевого бюджету до державного бюджету на проведення заходів загальної мобілізації з метою протидії збройній агресії країни-агресора проти України та забезпечення національної безпеки щодо подолання ризику загрози національній незалежності та територіальній цілісності України;
- затверджують (змінюють) регіональні (цільові) програми відповідно до вимог статті 91 Бюджетного кодексу України;
- приймають рішення про перерахування коштів до місцевого бюджету у формі міждержавного трансферту;
- здійснюють розподіл і перерозподіл трансфертів з державного та місцевих бюджетів місцевим бюджетам;
- затверджують місцеві бюджети, сформовані місцевими податковими органами.

2) органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, військові адміністрації вживають заходи щодо мобілізації додаткових коштів місцевих бюджетів та забезпечення ефективного, економного та раціонального використання бюджетних коштів.

Окрім того, змінилися положення у сфері надання соціальних послуг у територіальній громаді. Зокрема, прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 14.04.2022 № 2193-IX [13], який розширює повноваження територіальної громади щодо визначення деталей порядку надання соціальних послуг на її території у період дії воєнного стану. Так, закон уповноважує виконавчі органи сільських, селищних і міських рад визначати особливості надання соціальних послуг в умовах воєнного стану в цих місцевостях. Цим законом передбачено право регіональної структурної організації з питань соціального захисту населення самостійно вирішувати питання про надання екстреної соціальної послуги (кризової) у разі загрози життю чи здоров'ю в умовах воєнного стану. Ці послуги включають

консультування, житло, догляд, проживання з підтримкою, допомогу в натуральній формі та транспортні послуги.

Отже, результати проведених досліджень дали можливість висвітлити особливості реалізації організаційного механізму державного управління у територіальній громаді в умовах воєнного стану. Визначено, що в умовах правового режиму воєнного стану територіальну організацію влади здійснюють військові адміністрації. Виявлено, що в умовах воєнного стану: обмежено реалізацію інструментів участі мешканців у діяльності територіальної громади; відбулися зміни фінансового забезпечення територіальної громади та формування і виконання місцевого бюджету територіальної громади; змінилися особливості надання соціальних послуг.

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи викладене у другому розділі, варто наголосити, що за результатами статистичного дослідження та практичної інформації наданою Хмельницькою міською територіальною громадою у розділі визначено, що:

- основною тенденцією в державному регулюванні соціальних послуг за кордоном є постійне розширення сфери надання соціальних послуг. Особлива увага приділяється соціальному обслуговуванню дітей, особливо дітей з особливими освітніми потребами та дітей, які залишилися без піклування батьків; звільненню центральних державних установ від багатьох соціальних функцій і передача їх органам місцевого самоврядування; активній взаємодії з органами влади; збалансованому розвитку суб'єктів надання соціальних послуг у різних формах власності; посиленню державних гарантій прав громадян у сфері надання соціальних послуг, зокрема шляхом здійснення контрольних заходів.

- зарубіжний досвід таких країн, як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, переконливо показує, що соціальна сфера є одним із пріоритетних напрямів державної політики, важливим вираженням якої є підтримка сімей (людей) у різних соціальних сферах та складних життєвих ситуаціях.

- серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат на нашу думку можемо виділити: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток.

- на даний час успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг гальмує низка тенденції: дефіцит фінансових ресурсів; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг.

- трансформація системи надання соціальних послуг на рівні територіальних громад тісно пов'язано із забезпеченням послідовних етапів децентралізації. Для реалізації нових можливостей для органів місцевої влади в покращенні різних сфер життя населення громад необхідно сформувати сучасні механізми надання соціальних послуг. В даних умовах назріла гостра потреба перетворень в системі надання соціальних послуг

населенню, в тому числі розвиток повноцінного ринку соціальних послуг на рівні територіальної громади. Для цього необхідно, здійснити наступні заходи: відмовитися від державної монополії в сфері соціального обслуговування; стандартизувати соціальне обслуговування, розробити та впровадити в практику стандарти якості соціальних послуг, що надаються вразливим верствам населення; розробити методи державного замовлення на надання соціальних послуг; вдосконалити механізм контролю якості послуг; ввести в дію загальної схеми регулювання та перевірок завдяки яким буде забезпечено відповідність стандартам якості.

- на різних етапах розвитку для територіальних громад однією з головних проблем управління є визначення ключових факторів, підвищення ефективності функціонування економічних систем, розробка схем управління цими факторами та реалізація дієвих механізмів, що забезпечують отримання заданих результатів ефективного управління територіальною громадою. Таким чином, успішний досвід Хмельницької територіальної громади у визначенні або створенні відповідних інструментів і механізмів організації фінансових і часових резервів шляхом удосконалення організаційного механізму державного управління у територіальній громаді доцільно вивчати й імплементувати іншими.

- з метою кращої реалізації наданих державою повноважень в умовах пандемії та воєнного стану необхідні відповідні зміни правових засад функціонування місцевої влади. Також, враховуючи, що дана територіальна громада (яка обрана для прикладу) була нещодавно створена новими науковими розвідками мають стану дослідження впливу старостинських округів на розвиток громади та вивчити динаміку її подальшого розвитку на основі самооцінки інституційного розвитку та оцінки людино центричних показників діяльності.

- визначено, що в умовах правового режиму воєнного стану територіальну організацію влади здійснюють військові адміністрації.

- виявлено, що в умовах воєнного стану: обмежено реалізацію інструментів участі мешканців у діяльності територіальної громади; відбулися зміни фінансового забезпечення територіальної громади та формування і виконання місцевого бюджету територіальної громади; змінилися особливості надання соціальних послуг.

Дослідження викладені у другому розділі знайшли відображення в публікаціях [76],[78],[79], [80]

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯМ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

3.1. Імперативи вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг на місцевому рівні

Забезпечення соціальних послуг потребам людей, які опинилися у складних життєвих обставинах, є одним із основних завдань системи соціального обслуговування. Ефективність цієї системи безпосередньо впливає на соціальну та політичну стабільність країни. Враховуючи ці факти, необхідно переглянути всі складові цього процесу та провести більш ретельний аналіз категорії «Системи надання соціальних послуг».

«Система надання соціальних послуг» – це складна відкрита соціально-економічна система, що складається з низки державних органів та неурядових організацій, які мають на меті надання соціальних послуг особам та окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть собі дозволити справлятися самі і потребують сторонньої допомоги.

Метою системи надання соціальних послуг є вирішення життєвих проблем, з якими стикаються окремі особи або соціальні групи. Проте, основною метою, на яку спрямоване функціонування такої системи, має бути попередження негативних соціально-економічних явищ, попередженні та запобіганні виникненню складних життєвих ситуацій, формою реалізації якої є зокрема соціальна реабілітація, інтеграція, реінтеграція тощо.

Система надання соціальних послуг повинна надавати соціальну підтримку та створювати умови для осіб, які не в змозі самотійно подолати за допомогою наявних у них ресурсів і засобів, життєві проблеми, відновити

втрачені навички і здібності, мінімізувати негативні наслідки таких обставин [61].

Систему надання соціальних послуг як об'єкт державного управління, можна проілюструвати за допомогою схеми, яку подано на Рис 3.1.1.

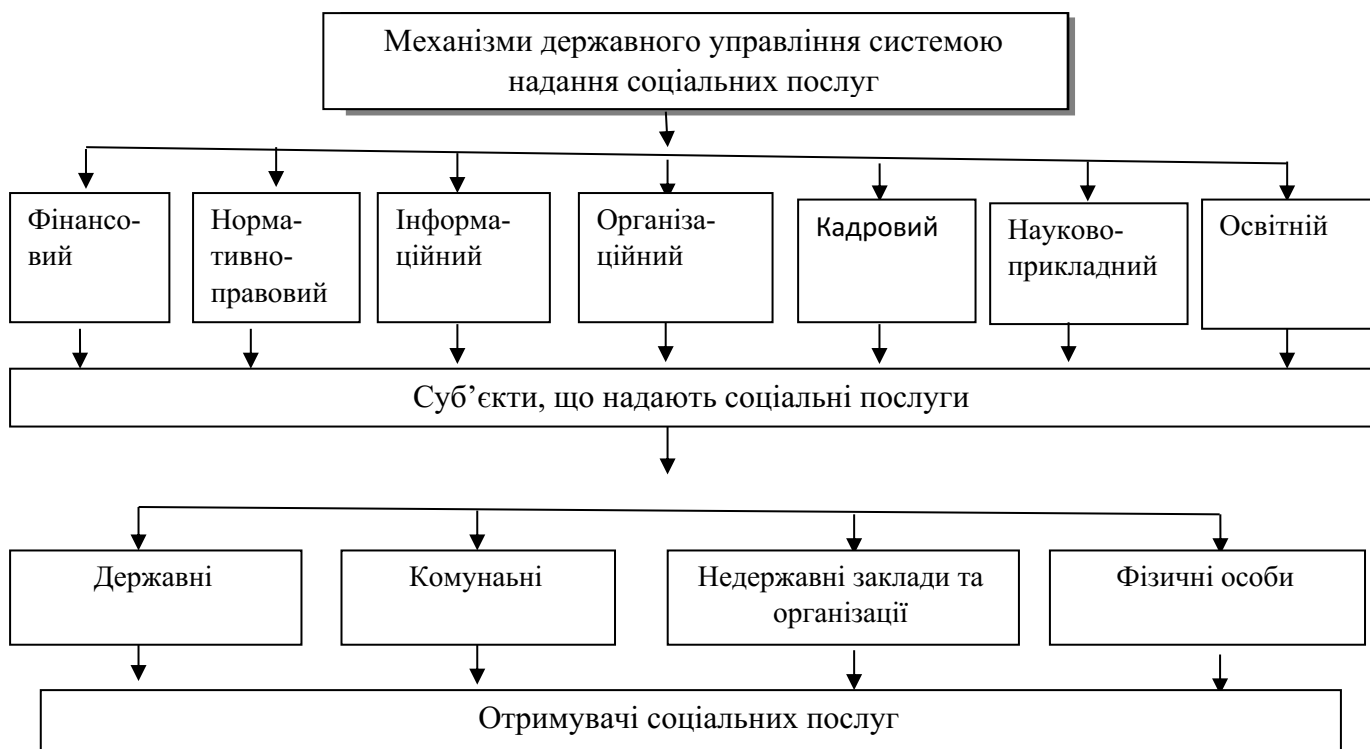


Рис. 3.1.1. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг

Джерело: сформовано на основі [71].

Суб'єкти, об'єкти та зв'язки між ними є невід'ємною частиною системи надання соціальних послуг. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [21] суб'єктами надання соціальних послуг можуть бути державні, комунальні підприємства, недержавні установи та організації, фізичні особи (див. рис. 3.1.1). Тобто суб'єктами надання соціальних послуг незалежно від форм власності та господарювання є підприємства, установи, організації, установи, фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів надання соціальних послуг.

Система надання соціальних послуг складається з таких сегментів:

- державний, до складу якого входять заклади, що надають соціальні послуги державної форми власності та підпорядковані центральному органу виконавчої влади;

- комунальний, до якого належать установи та заклади комунальної власності, які надають соціальні послуги та підпорядковані компетентним органам органів місцевого самоврядування, які мають повноваження створювати та керувати такими установами.

- недержавний, у тому числі громадські, благодійні, релігійні установи та фізичні особи, які здійснюють діяльність, пов'язану з наданням соціальних послуг (управління недержавним сектором здійснюється в порядку, встановленому законом та відповідними статутами)[31].

Важливість державного управління системою соціальної роботи полягає в координації складних структур, організації взаємодії, контролі, оптимізації та модернізації. Державне управління соціальною роботою відбувається на всіх рівнях організації: національному, регіональному, місцевому та локальному.

Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю, державний контроль і контроль у цій сфері, як відомо, здійснюються на локальному, місцевому, регіональному та державному рівнях. Зазначені вище рівні стосуються складної та ієрархічної системи в соціальній роботі:

- Національний (державний) рівень складається з установ, державних організацій і товариств, які визначають і створюють умови для вирішення важливих проблем клієнта на національному рівні. Цей рівень носить узагальнюючий характер.

- Регіональний – визначається регіональними особливостями, природою, кліматом, економікою, демографічними та іншими показниками. Особливості цього рівня виражаються в пріоритетних напрямках соціальної роботи.

- Місцевий (муніципальний) рівень відображає специфіку поділу сфер керівництва, що переважно реалізує цілі та завдання соціальної роботи на рівні міста та громади.

- Локальний) рівень пов'язаний з особливостями конкретного мікросоціуму щодо вирішення конкретних проблем на індивідуальному рівні. [3].

Отже, всі перераховані вище рівні організації соціальної роботи мають безпосередній вплив на державне управління. Однак, слід зазначити, що перший етап національного управління буде однакою для всього суспільства, включаючи соціальну роботу.

Таблиця 3.1.1

Рівень	Суб'єкти державного управління	Основні завдання
I рівень	Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, місцеві ради	Розроблення політичних рішень, стратегічне планування та організаційно-правове забезпечення
II рівень	Міністерства й відомства, департаменти, директорати	Розроблення механізмів для організації служб
III рівень	Державна служба зайнятості, Пенсійний фонд	Утворення спеціальної системи, вирішення певних проблем

Багаторівнева організаційна структура державного управління системою соціальної роботи

Сформовано автором за матеріалами [14]

IV рівень	Соціальні служби, територіальні центри обслуговування одиноких непрацездатних громадян, ЦСССДМ, управління соціального захисту населення	Розв'язання проблеми як окремої ситуації (допомога клієнтам професіоналами: лікарями, психологами, соціальними працівниками – у спеціально створених соціальних службах та установах)
V рівень	Соціальні працівники, парапрофесіонали, волонтери	Розв'язання проблеми як вимоги (визначення сутності проблеми в спеціальних службах або відділах і направлення клієнта до відповідного фахівця)

Важливе місце у розробці та реалізації принципів і механізмів державного управління системою надання соціальних послуг посідають уповноважені органи в системі соціального захисту населення:

- Центральні органи виконавчої влади – забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері соціального захисту населення; Мінсоцполітики надає соціальні послуги, а територіальні органи – здійснюють управління та координацію у цій сфері. Центральний орган виконавчої влади готує проекти законів, що регулюють діяльність системи надання соціальних послуг, забезпечує надання мінімальних соціальних послуг, затверджує державні стандарти таких послуг, веде реєстрацію надавачів соціальних послуг, координує та контролює діяльність органів місцевого самоврядування. дотримання законів про надання соціальних послуг;

- Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування визначають пріоритети та забезпечують реалізацію державної політики в системі надання соціальних послуг; визначають потреби, характер та чисельність населення адміністративно-територіальних одиниць шляхом збору, узагальнення та аналізу інформації про становище та умови життя окремих осіб чи соціальних груп та оцінки впливу послуг на процес подолання труднощів життєвого середовища; розробляють, затверджують та фінансують комплексні громадські цільові соціальні програми надання соціальних послуг; здійснюють соціальне замовлення за рахунок коштів, передбачених цим Законом України «Про соціальні послуги» [4] для

фінансування соціальних послуг; здійснюють контроль та координацію діяльності надавачів соціальних послуг; здійснюють моніторинг та оцінку якості соціальних послуг [25].

При організації надання соціальних послуг центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування взаємодіють не тільки між собою, а й з установами, що надають соціальні послуги, іншими юридичними та фізичними особами. Важливим суб'єктом системи надання соціальних послуг є держава, а також інститути громадянського суспільства, які повинні мати право отримувати та аналізувати інформацію про надання цих послуг, брати участь у прийнятті відповідних рішень та контролювати їх виконання [6].

Крім зазначених, суб'єктами системи надання соціальних послуг є держава, суспільство, люди, соціальні інститути, політичні партії, профспілки, осередки громадських та некомерційних організацій, неприбуткові фонди, підприємства, засоби масової інформації, соціальні працівники, інші професіонали, зацікавлені сторони (спонсори, роботодавці, дослідницькі установи, експерти, які розробляють і впроваджують політику в цих системах надання послуг).

Держава є ключовим суб'єктом у державному управлінні системою надання соціальних послуг і має відігравати координуючу та організаційну роль у регулюванні суспільних відносин і процесів у цій системі. Порівняно з недержавними органами, держава має значно більший обсяг повноважень в системі надання соціальних послуг, які реалізуються відповідальними державними органами через державне управління. Держава з метою надання соціальних послуг, яке відноситься до її соціальної функції, використовує широкий спектр механізмів державного управління соціальними послугами. Держава повинна створювати умови для функціонування ринку соціальних послуг, забезпечувати дотримання вимог усіма суб'єктами, що надають соціальні послуги, своєчасно та відповідним чином реагувати на поточні

внутрішні та зовнішні виклики. Тому він відіграє важливу роль у процесі надання соціальних послуг [7].

Проте не варто переоцінювати значення держави в системі надання соціальних послуг. Участь державних та недержавних органів громадського сектору у моніторингу та комплексній оцінці результатів на «виході» є необхідною умовою та важливим фактором розвитку систем надання соціальних послуг. Моніторинг та оцінка є підсистемами, а їхні результати є основою для розвитку систем надання соціальних послуг, внесення змін, доповнення визначень та коригування цілей (табл.3.1.1.) [8].

Розроблено модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України та розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення; визначено базові складові організаційного механізму: визначено базові складові організаційного механізму (мета, цілі, публічні та соціальні інститути з їх повноваженнями, ресурси, принципи та форми; , інститути та їх повноваження, суб'єкти, об'єкти, результати, моніторинг зворотного зв'язку; введено в науковий обіг поняття «організаційний механізм державного управління системою надання соціальних послуг територіальним громадам» та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам». До основних факторів, що регулюють ринок соціальних послуг, віднесено податкове законодавство, нормативи та стандарти, ліцензії, принципи регуляції, технології та стандарти надання соціальних послуг, програми підтримки окремих закладів щодо нових технологій та закупівлі препаратів, установлення стандартів приміщень закладів, технології надання соціальних послуг, професійно-кваліфікаційного рівня працівників.

Варто наголосити, про відсутність окремої регуляторної організації на ринку соціальних послуг. Встановлено функціонування великої кількості структур державних та не державних, які реалізують державну політику в сфері надання соціальних послуг.

Систематизація елементів державного регулювання у сфері надання соціальних послуг територіальним громадам дозволила виокремити та обґрунтувати теоретико-методологічні основи комплексного механізму державного регулювання ринку соціальних послуг: нормативно-правовий, інституційний, організаційний, економічний, фінансовий, ресурсний, інформаційно-комунікаційний механізми та описати структуру, взаємозв'язки та систему відносин між елементами структури та учасниками ринку, що підпадають під регуляторний вплив держави. Також нам такий підхід дав можливість систематизувати та визначити взаємозв'язки усіх учасників ринку соціальних послуг та сформувати модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах як продемонстровано на рис. 3.1.2.

Також варто зазначити, що розвиток системи надання соціальних послуг є частиною зобов'язань України щодо імплементації Європейської соціальної хартії, яка включає:

- Частина 1.14 говорить, що кожен має право користуватися послугами соціальних служб.

- Стаття 14 визначає, що з метою забезпечення ефективного надання соціальних послуг держави, які підписали цю Хартію, повинні: добробут і розвиток окремих осіб і груп у суспільстві та адаптація до соціального середовища; Заохочувати окремих осіб та волонтерські чи інші організації брати участь у створенні та роботі таких служб [9].

Проведені в Україні соціально-економічні реформи та децентралізація сприяють наданню соціальних послуг та розвитку соціальної роботи на місцевому рівні. Місцевий рівень – це рівень села чи селища, тобто рівень адміністративної одиниці району. На території кожної адміністративної одиниці існує певна спільнота – група людей, об'єднаних спільним становищем (у даному випадку житловим масивом). Тож місцевий рівень широко охоплює такі поняття, як «рівень громади». Розвиток суспільно-політичних і соціально-економічних процесів в Україні характеризується

підвищеною увагою до питань регіонального розвитку та забезпечення рівного доступу до суспільних благ незалежно від місця проживання [10].

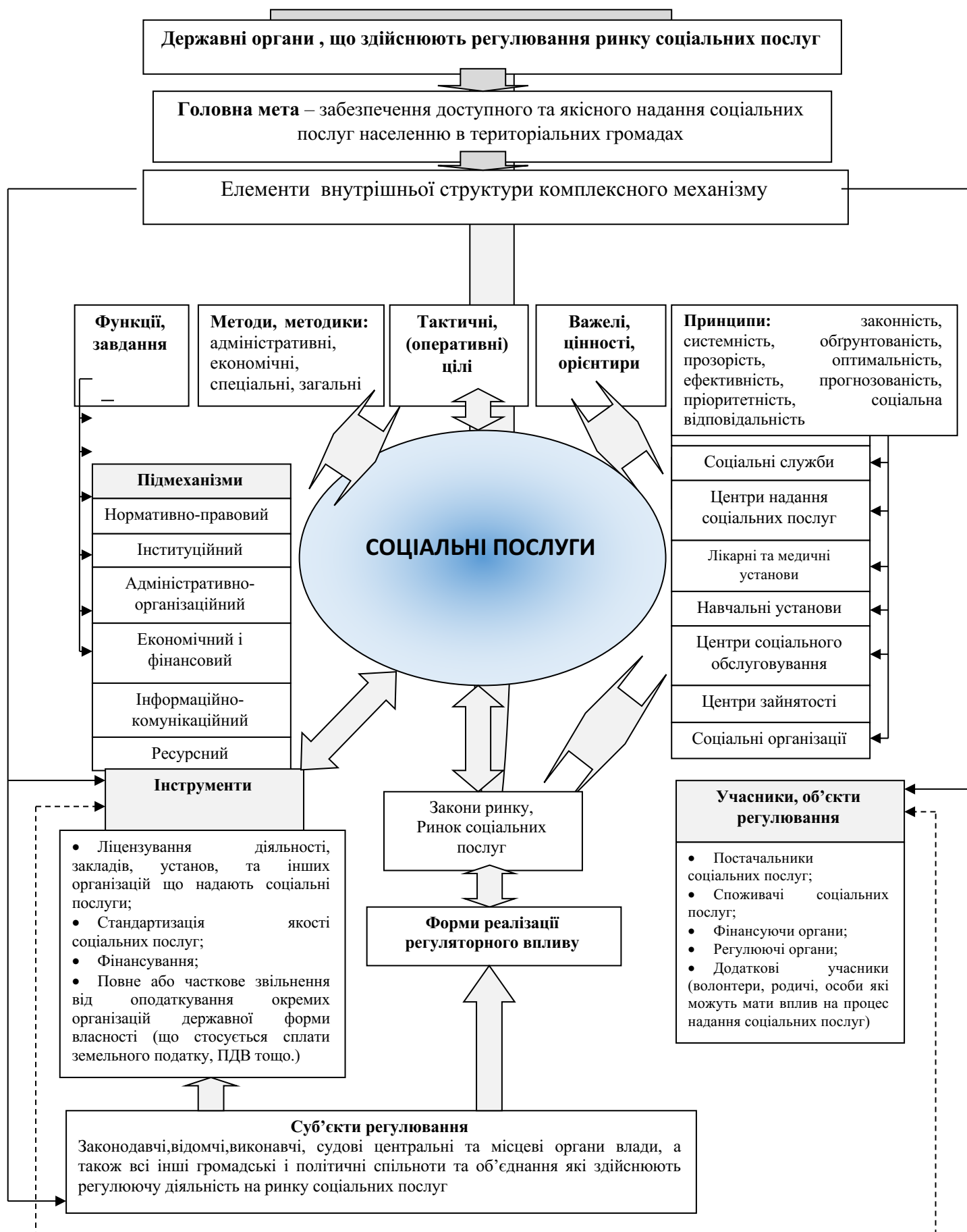
Важливою функцією державного управління у сфері індивідуальних підходів до надання соціальних послуг є участь у процесі місцевої влади. Практика розподілу повноважень між центральними та місцевими державними установами відображає результат пошуку оптимального балансу між регіональним управлінням, яке враховує соціально-економічні особливості регіону.

У сфері соціальної допомоги повноваження місцевого самоврядування (громад) є найбільш численними та найважливішими щодо розміру та потреб їх мешканців. Відповідно до принципу субсидіарності послуги надаються на рівні, найближчому до громадянина, у тому числі доручаючи виконання організаціям громадянського суспільства з дотриманням усіх вимог законодавства [11].

Окрім повноважень, спеціально визначених законами України «Про соціальні послуги» та «Про місцеве самоврядування», які безпосередньо стосуються організації, фінансування та надання соціальних послуг, на органи місцевого самоврядування покладено два основні завдання: оцінка та планування діяльності та послуг.

Реалізація децентралізованих реформ і збільшення фінансової незалежності місцевих громад значно підвищили важливість цих двох останніх повноважень. Здатність діагностувати потреби сімей та окремих осіб у соціальному забезпеченні є складною не лише тому, що цього вимагає закон. Мешканці очікують точної реакції на потреби, що змінюються, точного прогнозу та підготовки до цих змін, тому необхідною є достатня кількість кваліфікованого персоналу та наявної інфраструктури, яка відповідає сучасним стандартам якості та доступності [12].

Рис. 3.1.2. Модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах як продемонстровано



Джерело: складено автором

Нові виклики, негативні соціальні явища (наприклад, євроінтернати), конфлікти та наслідки політичних процесів вимагають постійного розвитку знань і навичок, тому нові повноваження закладів соціального захисту означають необхідність розвитку навичок їхніх працівників. Необхідно створити новий метод діяльності або знайти метод, який уже перевірений і підтверджений хорошою практикою в інших органах місцевого самоврядування (не лише в Україні, але, наприклад, у Польщі). Дуже важливо розробити правила та процедури співпраці з іншими місцевими громадами та соціальними партнерами. За відсутності таких партнерів слід підтримати групу відданих жителів і місцевих лідерів у створенні громадських організацій чи кооперативів, які функціонуватимуть у соціальному секторі. Це повноваження, яке виходить далеко за рамки «стандартних» положень закону, але досвід, наприклад, Польщі показує, наскільки воно важливе та необхідне[13].

Наголошено на важливості забезпечення розвитку соціальних послуг на рівні громад:

- повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення надання соціальних послуг населенню визначені законом. Невиконання цих повноважень тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, а в окремих випадках і кримінальну відповідальність.

- соціальна підтримка людей/сімей, які опинилися у складній життєвій ситуації, захист їхніх прав підвищує довіру до органів місцевого самоврядування. Зазначені вище заходи безпосередньо впливають на якість життя всіх мешканців громади та покращують соціальний добробут і безпеку.

- сприяння розвитку соціальних послуг має позитивний економічний ефект. По-перше, особи/сім'ї, які отримують соціальну підтримку для подолання складних життєвих ситуацій, можуть працювати та вносити свій дохід до бюджету громади через оподаткування. По-друге, при своєчасній допомозі, мінімізація кількості

жителів громади, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприятиме зменшенню ознак негативних соціальних явищ (алкоголізму, безпритульності тощо) та протиправних дій (крадіжок, вандалізму тощо) серед населення [14].

Порядок організації та надання соціальних послуг у територіальних громадах затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 587.

Для забезпечення отримання особами/сім'ями основних соціальних послуг від місцевої влади потрібно створити державну/міську мережу надавачів соціальних послуг та/або залучити недержавних надавачів соціальних послуг. Надавачі в недержавному секторі – це підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, благодійні організації, релігійні організації, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги без здійснення корпоративної діяльності. Методами залучення надавачів соціальних послуг у недержавний сектор є закупівлі послуг, державно-приватне партнерство, соціальне замовлення, конкурс соціальних проектів, мікропроекти та програми [15].

Місцеві органи влади також несуть відповідальність за ведення реєстрації надавачів соціальних послуг та отримувачів на рівні своїх місцевих органів влади та інформування громадськості про соціальні послуги, з якими мешканці можуть ознайомитись у формі доступній для сприйняття особами з будь-якими порушеннями здоров'я [16].

Першим кроком у реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері надання соціальних послуг є утворення рішеннями сесій у виконавчих органах сільських, селищних, міських рад (у тому числі територіальних громад):

- структурних підрозділів, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення, створення програм підтримки громад;

- центрів надання соціальних послуг або центрів соціального обслуговування та центрів надання соціальних послуг [62].

Першим кроком у розвитку соціальних послуг є визначення потреб населення громади в соціальних послугах, що включає збір, узагальнення та аналіз інформації про:

- потреби в соціальних послугах та присутність на території громади осіб/сімей, які належать до вразливих верств населення або мають складні життєві умови;

- доступність соціальних послуг відповідно до реальних і потенційних потреб отримувачів.

Нами розроблено механізм функціонування ринку соціальних послуг в умовах воєнного стану та реформ державного управління, який подано схематично на рис. 3.1.3. З цього рисунку ми бачимо, що метою визначення потреб населення громади в соціальних послугах є отримання об'єктивних та достовірних статистичних, кількісних та якісних даних, необхідних для прийняття управлінських рішень, пов'язаних із розвитком системи соціальних послуг у громаді. Цей процес дозволяє:

- здійснити оцінку ефективності існуючої системи надання послуг;
- визначити цільову групу отримувачів соціальних послуг серед жителів територіальної громади, потреби в послугах;
- розробити стратегії розвитку соціальної служби [44].

Плани надання соціальних послуг органами місцевого самоврядування є довгостроковими (близько 7 років), середньостроковими (3-5 років) і короткостроковими (1 рік).

Механізми фінансування соціальних послуг передбачають можливість використання різноманітних джерел фінансування та варіантів фінансування.

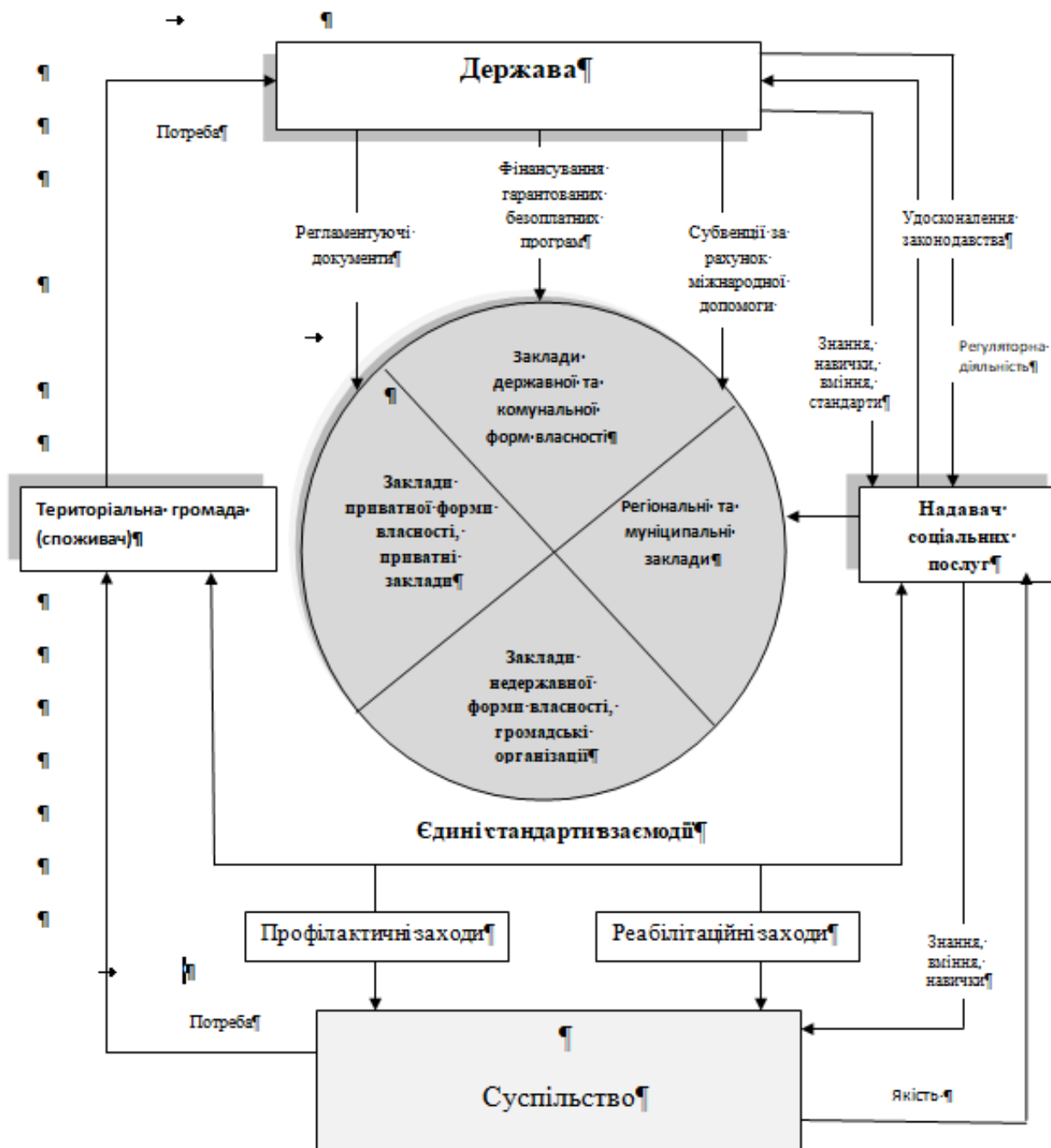


Рис. 3.1.3. Механізм функціонування ринку соціальних послуг в умовах воєнного стану та реформ державного управління

Джерело: розроблено автором

Побудова оптимальної моделі фінансування соціальних послуг потребує мобілізації стабільних фінансових ресурсів, необхідних для надання доступних та якісних соціальних послуг та налагодження системи розподілу коштів для ефективного їх використання на користь громади [35].

Варто зазначити, що соціальні послуги можуть надаватися відповідно до Порядку організації надання соціальних послуг (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06-01 2020 № 587):

- за рахунок бюджетних коштів;
- з встановленням диференційованої плати залежно від доходу отримувача соціальних послуг;
- за рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб відповідно до законодавства [68].

Категорія осіб, яким соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів, встановлення диференційованої плати та за рахунок отримувачів соціальних послуг або третіх осіб, визначена Законом України «Про соціальні послуги».

Органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення про надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів для інших груп населення. Для цього органи місцевого самоврядування визначають перелік послуг, передбачених у бюджеті, або звільняють певні групи населення від платежів за надання соціальних послуг. Комісії, утворені сільськими, селищними та місцевими органами виконавчої влади, можуть розглядати питання про надання соціальних послуг іншим групам населення за рахунок бюджетних коштів, а в окремих випадках приймати рішення про звільнення від оплати соціальних послуг [51].

Після визначення потреб населення в соціальних виплатах та забезпечення фінансування гарантується надання соціальних виплат відповідно до затверджених загальнодержавних стандартів соціальних виплат.

Потенційних надавачів визначає орган соціального захисту населення, коли в населеному пункті, де проживає особа/сім'я, які потребують соціальних послуг, відсутні необхідні надавачі соціальних послуг або коли запропоновані соціальні послуги задовольняють потребу лише частково[2].

Здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінка якості та оприлюднення відповідних результатів також є повноваженнями органів місцевого самоврядування, які реалізуються в структурному підрозділі з питань соціального захисту населення.

Оцінка якості соціальних послуг, що надаються жителям громади, є процесом, відмінним від моніторингу. Його метою є визначення ступеня відповідності соціальних послуг, що надаються жителям місцевих громад, відповідно до затверджених стандартів соціальних послуг. Оцінка якості соціальних послуг може бути внутрішньою і зовнішньою.

Внутрішня оцінка якості соціальних послуг проводиться кожним надавачем один раз на рік не пізніше 31 липня. За результатами внутрішньої оцінки якості соціальних послуг буде підготовлено звіт, який оприлюднено на офіційному веб-сайті органів місцевого самоврядування.

Зовнішні оцінки якості соціальних послуг проводяться в структурних підрозділах з питань соціального захисту населення місцевих органів влади та інших компетентних органів у порядку визначеному законодавством [7].

Отримані результати моніторингу та оцінки якості соціальних послуг враховуються в щорічні рішення щодо потреб населення в соціальних послугах, а також є основою для покращення. Тому алгоритм розвитку соціальних послуг у територіальних громадах – це круговий процес. Від визначення потреб населення, планування та фінансування соціальних послуг до їх реалізації через мережу надавачів соціальних послуг, моніторингу та оцінки якості, а також подальше вдосконалення соціальних послуг з метою задоволення потреб населення у соціальних послугах в наступному періоді.

Забезпечення комплексного підходу до соціальної підтримки населення та забезпечення доступності соціальних послуг для всіх мешканців громади рекомендовано щоб всі суб'єкти, пов'язані із наданням послуг соціального характеру були об'єднані у єдину інтегровану систему.

Побудова цілісної системи соціального захисту на рівні громади вимагає:

- утворення структурного підрозділу у складі виконавчого комітету міської ради з повноваженнями у сфері соціального захисту та надання соціальних послуг населенню;

- вжиття заходів для розвитку інтегрованої системи соціального захисту при плануванні та бюджетуванні програмних цілей;

- запровадження єдиних принципів, правил, методик та алгоритмів дій щодо організації соціального супроводу жителів територіальних громад [13].

При плануванні інтегрованої моделі важливо враховувати, що наявність розвинутих медичних, освітніх та реабілітаційних послуг, послуг культури та відпочинку сприятиме належній профілактиці сімей і дітей, які опинилися у складній життєвій ситуації. Крім освітніх пропозицій (дошкільна освіта, шкільна та позашкільна освіта), вона повинна супроводжуватися освітніми пропозиціями (переведення до навчальних закладів, денні групи, гаряче харчування в навчальних закладах), щоб забезпечити підтримання належного стану харчування дітей у школі, особливо в сім'ях з низьким рівнем доходу, щоб батьки могли працювати, не турбуючись про необхідність забирати своїх дітей зі школи в обідню перерву.[14]

Система надання соціальних послуг є багаторівневим і складним процесом, який потребує дієвих механізмів та інструментів державного управління, виваженої та узгодженої національної політики щодо реалізації соціального захисту громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, чіткої та послідовної взаємодії центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадського сектору, які забезпечують доступність, ефективність та якість системи надання соціальних послуг в Україні.

Метою системи надання соціальних послуг є вирішення життєвих проблем окремих осіб і соціальних груп, зазначених вище. Проте основною

метою, на яку має бути спрямоване функціонування такої системи, має бути попередження соціально-економічних явищ, суть яких полягає у запобіганні виникненню складних життєвих умов.

Перспективні напрями вдосконалення функціонування систем надання соціальних послуг – це надання послуг неурядовими організаціями та приватним сектором; децентралізація та демонополізація соціальних послуг; визначення державою умов функціонування ринку соціальних послуг та забезпечувати їх дотримання всіма суб'єктами.

На сучасному етапі формування системи управління громади дуже важливою є розробка та нормативне закріплення чітких процедур соціального розвитку громади та соціального захисту її мешканців, спрямованих на створення цілісності. Механізм стратегічного управління повинен розроблятися на основі загальноузгодженого переліку програмних документів, таких як стратегії, регіональні програми, плани, проекти.

3.2. Нормативно-правове та інституційне забезпечення як пріоритети вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах

Надання соціальних послуг в територіальних громадах регулюється низкою законодавчих актів, зокрема Законом України «Про місцеве самоврядування», «Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю», «Про місцеві органи самоорганізації населення», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку», і, зокрема, законом України «Про соціальні послуги» [4]. 1 січня 2020р. останній закон отримав доповнення, який вніс правки до зазначеного вище законодавства. Основним завданням нових положень була заміна старого Закону України із аналогічною назвою на новий, який відповідає оновленому

адміністративно-територіальному устрою в Україні. Зокрема, даний закон розмежовує повноваження у соціально-економічних сферах між органами місцевого самоврядування різних рівнів. Новий закон має велику кількість переваг перед старим, оскільки у ньому зазначено, що для оптимізації надання соціальних послуг із використанням комплексного підходу можуть утворюватися комплексні установи соціальних послуг, структурні або відокремлені підрозділи, які можуть надавати соціальні послуги різним групам населення [1]. Це дозволяє подолати низку бар'єрів на рівні територіальної громади, які пов'язані із розумінням, яку функцію виконують різні органи державної влади. Іншими словами, така організаційна структура сприяє покращенню рівня сервісу для населення.

Ще однією позитивною стороною даного закону є те, що на відміну від старого, він передбачає наявність примусових соціальних послуг, які контролюються зі сторони суспільства. Разом з тим передбачено, що в окремих випадках населення може відмовитися від таких послуг, однак для цього необхідно пройти індивідуальні корекційні програми. Попри те, що закон має низку переваг, спеціалісти з надання соціальних послуг визначають чимало недоліків, які пов'язані із незрозумілим трактуванням поняття соціальних послуг зі сторони місцевого самоврядування [67].

Відповідно до чинного законодавства [84] соціальні послуги можуть надаватися організаціями різної форми власності, зокрема державної, комунальної або недержавної. Надавачами соціальних послуг недержавного сектору можуть бути підприємства, організації, установи, громадські об'єднання, благодійні та релігійні організації, у тому числі фізичні особи, які надають соціальні послуги з різного виду соціальної допомоги відповідно до даного закону без реєстрації фізичної особи-підприємця. Законом визначається, що надавачі недержавного сектору можуть залучатися шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, на конкурсній основі виконання соціальних програм тощо. З позиції законодавця, соціальне

замовлення здійснюється шляхом компенсації вартості соціальних послуг організаціям, що їх надають.

Закон визначає, що соціальні послуги можуть надаватися у центрах соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури тощо. До переваг нового законодавства можна віднести те, що воно передбачає оптимізацію надання соціальних послуг та застосування комплексного підходу у їх здійсненні. При цьому соціальні послуги можуть надаватися як в межах єдиної організації, так і відокремленими підрозділами, які надають різні соціальні послуги різним групам населення [23].

Центральні органи виконавчої влади визначають кваліфікаційні вимоги до працівників, що надають соціальні послуги, порядок їх атестації, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації. Для організації перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів можуть залучатися заклади освіти, які мають відповідну ліцензію, видану в установленому порядку. При цьому перекваліфікація або підвищення кваліфікації може здійснюватися методами формального та неформального навчання відповідно до законодавства.

Стаття 25 Закону «Про соціальні послуги» визначає порядок збору, узагальнення та аналізу інформації, у тому числі із врахуванням статі, віку, місця проживання тієї категорії населення, яка потребує соціальних послуг. Відповідно до статті 27 зазначеного Закону встановлюється порядок фінансування надання соціальних послуг. Так, для того, щоб покрити витрати, використовуються кошти державного, місцевого бюджету, спеціальних фондів, кошти установ та організацій, кошти благодійних організацій та інших джерел, які не заборонені законодавством. При цьому визначаються різні групи і категорії осіб, які мають право на отримання соціальних послуг незалежно від рівня їх доходів та наявності специфічних життєвих обставин.

Разом з тим, законодавство не встановлює вимог до фізичних осіб підприємців, які є надавачами соціальних послуг. Також законом не

визначається механізм визнання права на отримання послуги, так само як і відсутні чіткі методологічні вказівки, які дозволяють визначити, чи може людина скористатися державними соціальними послугами. [26]

Відповідно до чинного законодавства міські органи самоврядування повинні забезпечувати Надання соціальних послуг на основі їх поетапності [17]. Ключові етапи надання послуг наведені на Рис. 3.2.1., зокрема:

1. Визначення потреб населення з метою організації надання соціальних послуг державними та недержавними службами.

2. Інформування населення про можливість отримання соціальної послуги, особливості її надання для осіб із будь-якими порушеннями здоров'я.

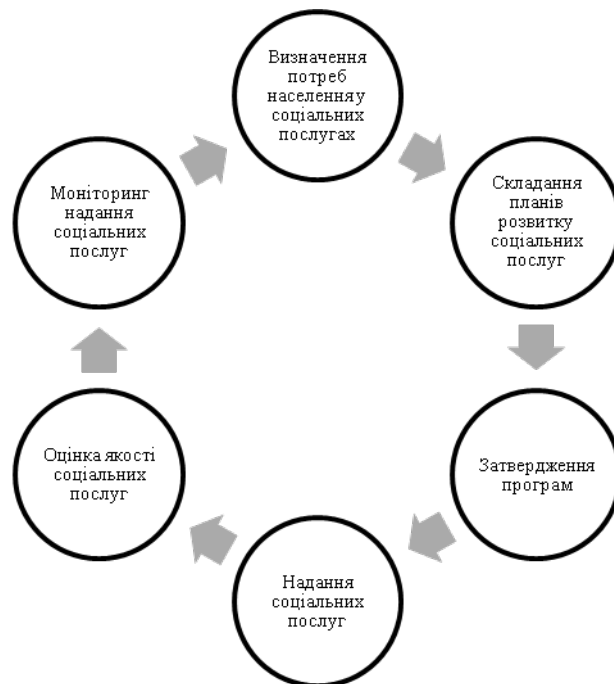


Рис. 3.2.1. Управління наданням соціальних послуг на рівні громади [3]

Джерело: систематизовано автором

3. Виявлення вразливих груп населення, які перебувають у складних життєвих обставинах.

4. Забезпечення базових соціальних послуг сім'ям відповідно до їхніх потреб, вжиття заходів із надання соціальних послуг шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг державного та недержавного сектору,

залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору для партнерства, організація конкурсів та соціальних проектів, соціальних програм на договірних умовах з територіальною адміністрацією.

5. Затвердження забезпечення фінансування та організація виконання регіональних програм в частині забезпечення потреб сімей чи осіб у соціальних послугах, визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах.

6. Забезпечення навчання персоналу, що надає соціальні послуги, підвищення професійної компетентності та кваліфікації надавачів соціальних послуг.

7. Координація діяльності організації з надання соціальних послуг на місцевому рівні.

8. Забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг із державними органами, закладами та фізичними особами підприємцями, які надають відповідні соціальні послуги в межах територіальної громади.

9. Збір, аналіз та поширення інформації про надання соціальних послуг, сприяння впровадженню кращого досвіду надання соціальних послуг жителям громади.

10. Забезпечення ведення реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на місцевому рівні.

11. Здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінювання їх якості із подальшим оприлюдненням результатів оцінювання.

12. Здійснення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, що спрямовані на фінансування соціальних послуг.

13. Здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства у порядку встановленому Кабінетом міністрів України.

14. Забезпечення дотримання прав отримувачів соціальних послуг.

15. Призначення керівників утворених соціальних організацій, діяльність яких фінансується із бюджету територіальної громади.

16. Вирішення інших питань з надання соціальних послуг. [6]

В цілому, соціальні послуги надаються різними організаціями, зокрема організаціями державного підпорядкування і організаціями, що підпорядковані територіальним громадам. В межах територіальної громади відбувається розроблення і реалізація програм соціального значення, зокрема програми сприяння зайнятості, соціальної підтримки, розвитку закладів мереж оздоровлення для дітей, програми запобіганню насильству, забезпечення гендерної рівності, протидії торгівлі людьми. Місцевими органами соціального захисту також здійснюється організація надання реабілітаційних послуг, організація оздоровлення та відпочинку дітей тощо (Рис.3.2.2).

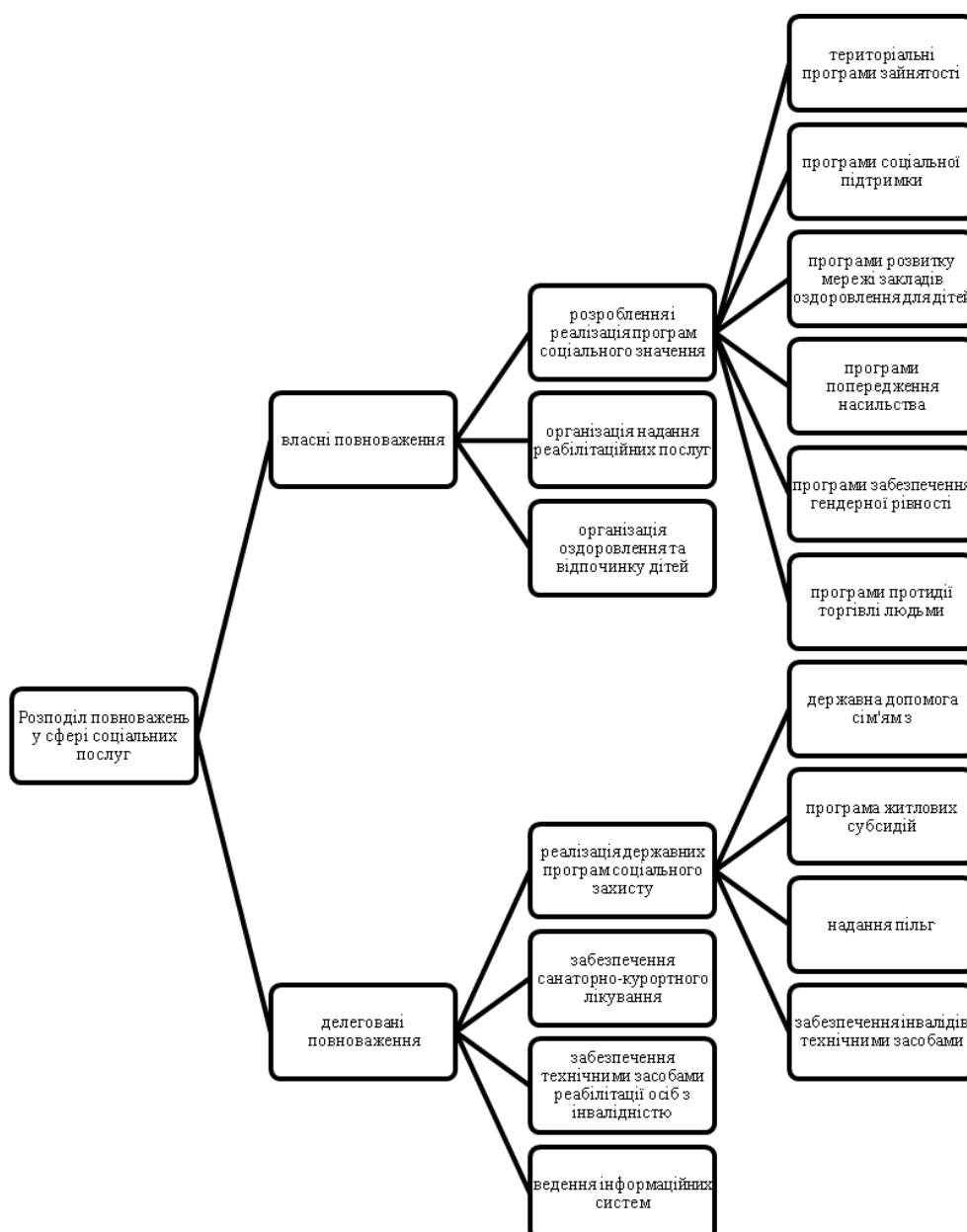


Рис. 3.2.2. Розподіл повноважень у сфері соціальних послуг

Джерело: систематизовано автором

Разом з тим, державні органи надання соціальних послуг можуть делегувати повноваження територіальним громадам, вони можуть організувати за допомогою місцевих організацій різні програми соціального захисту, зокрема допомогу сім'ям, допомогу в житлових субсидіях, отриманні пільг, забезпеченню інвалідів технічними засобами. Делегованими повноваженнями також є ведення інформаційних систем, техніко-технологічне забезпечення засобами реабілітації осіб з інвалідністю, організація санаторно-курортного лікування [5].

Розглядаючи інституційне забезпечення надання соціальних послуг населенню, необхідно зазначити, що основна політика із забезпечення соціальних послуг здійснюється Міністерством соціальної політики, що має у прямому та опосередкованому підпорядкуванні низку організацій та відомств (Рис.3.2.3; Рис.3.2.4.).

Під пряме підпорядкування підпадає державна служба з питань праці, державна служба з питань ветеранів АТО, пенсійний фонд, державна служба зайнятості. Вказівки щодо організації соціальних послуг Міністерство соціальної політики направляє до обласних державних організацій, центрів служб для сімей, дітей та молоді, органам місцевого самоврядування.

Що стосується нормативно-правового та інституційного регулювання надання соціальних послуг в межах територіальної громади, то на сьогодні вони опинилися в ситуації коли, з одного боку, вони повинні забезпечувати впровадження широкого спектру базових соціальних послуг добровільного та примусового характеру, однак з іншого не мають достатньо ресурсів для їх забезпечення. Центральні органи влади на сьогоднішній день не мають дієвих механізмів та організаційних інструментів для реалізації надання соціальних послуг населенню що їх потребує, хоча методичні рекомендації по їх втілені вже створені.

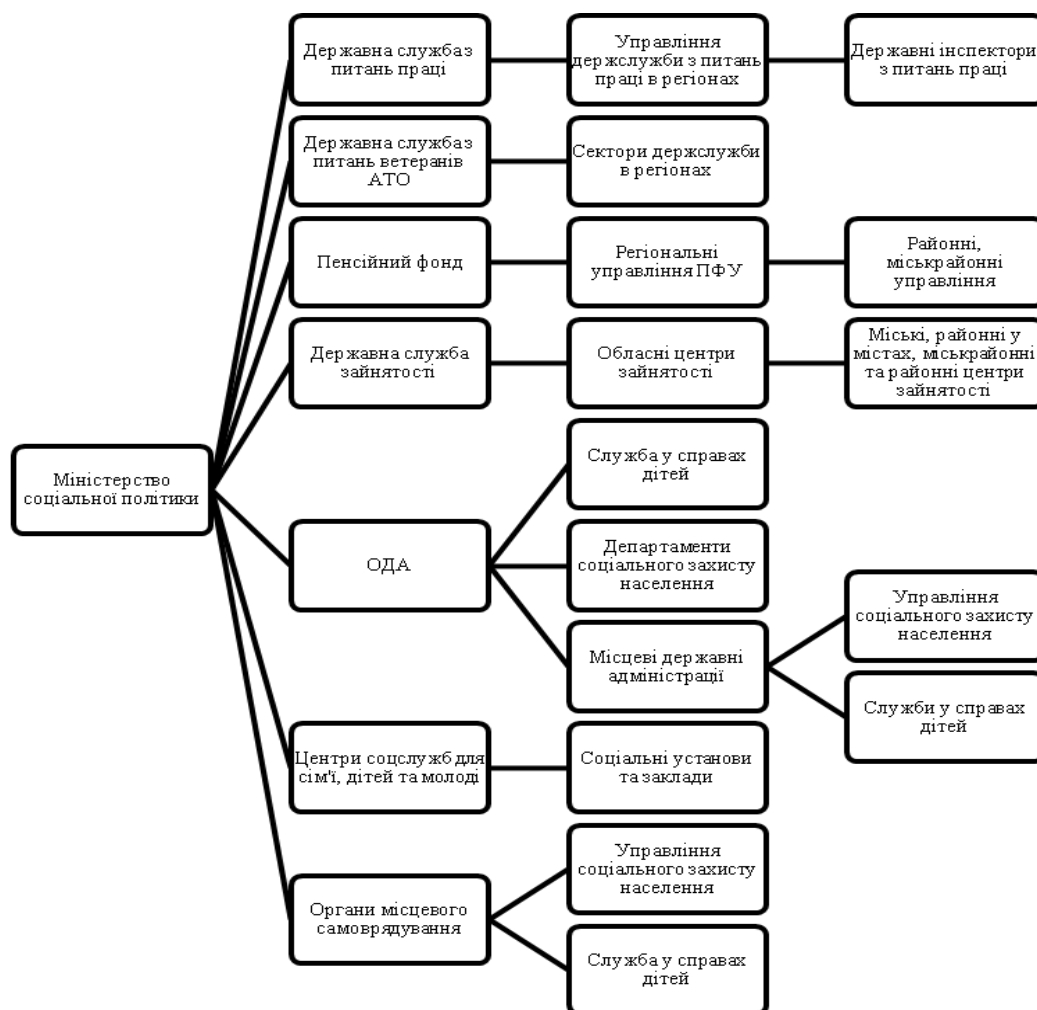


Рис.3.2.3. Інституційне забезпечення надання соціальних послуг [45]

Ключовою відповідальною особою за надання соціальних послуг безумовно є голова територіальної громади. Однак безпосереднім виконавцем соціальних послуг є виконавчий комітет, якому підпорядковуються ЦНАП, служба соціальної роботи, центр надання соціальних послуг та інші соціальні послуги.

За своїм змістом робота усіх виконавчих органів є різною і напрямлена на реалізацію вузько-спрямованих послуг соціального призначення. Залишається ключовою проблема фінансування соціальних послуг, яке відбувається не відповідно до необхідності населення, а з метою фінансування діяльності окремих органів влади. Таким чином зростає соціальне невдоволення мешканців територіальних громад, оскільки вони, хоча по праву і повинні бути забезпечені соціальними послугами, однак фактично отримати їх повною мірою не можуть [76].

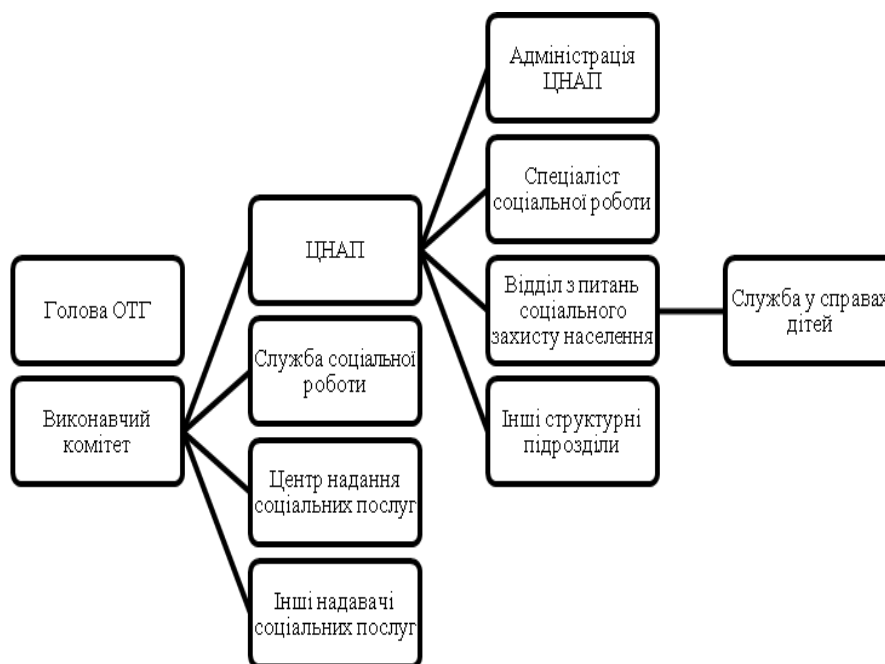


Рис. 3.2.4. Інституційна забезпечення надання послуг [3]

За своїм змістом робота усіх виконавчих органів є різною і напрямлена на реалізацію вузько-спрямованих послуг соціального призначення. Залишається ключовою проблема фінансування соціальних послуг, яке відбувається не відповідно до необхідності населення, а з метою фінансування діяльності окремих органів влади. Таким чином зростає соціальне невдоволення мешканців територіальних громад, оскільки вони, хоча по праву і повинні бути забезпечені соціальними послугами, однак фактично отримати їх повною мірою не можуть [76].

Аналіз інституційного забезпечення надання соціальних послуг показав, що за їх надання відповідає велика кількість окремих організацій, кожна з яких потребує фінансування. Однак якщо переорієнтувати систему фінансування соціальних послуг не на апарат управління, а на споживача (як ми показали на рис.3.2.5), то в межах інтегрованої моделі управління соціального захисту можливо створити організацію комплексного надання соціальних послуг, яка дозволила би суттєво знизити навантаження на бюджет, а зекономлені кошти направити на вирішення негайних соціальних потреб.



Рис. 3.2.5. Інтегрована модель управління соціального захисту

Джерело: складено автором

Новостворена структура могла би поєднувати у собі діяльність всіх інституцій та організацій, що займаються наданням соціальних послуг, а в межах територіальної громади мати відділення формату існуючих Центрів адання адміністративних послуг.

Щоб реалізувати таку концепцію, необхідно нормативно затвердити перелік базових соціальних послуг, які гарантуються населенню на безкоштовній основі незалежно від місця проживання чи економічної ситуації в державі. Ідентифікація основних потреб суспільства формуватиме цілі та напрями фінансування соціальних послуг. Важливо, щоб формат послуг максимально враховував потреби людей, які будуть їх отримувати.

На рівні територіальних громад доцільно впроваджувати систему соціального планування, яка покликана посилювати та розвивати демократичні процеси на місцях. Така система повинна передбачати залучення усіх членів місцевої громади до пошуку шляхів розв'язання соціальних проблем, що виникли у даній територіальній громаді. На основі

такої системи повинні визначатися місцеві пріоритети. В подальшому відповідно до встановлених пріоритетів залучатимуться надавачі соціальних послуг і розподілятимуться кошти для соціального забезпечення. Місцеві органи влади повинні розробляти соціальні вимоги відповідно до висунутих вимог центральним урядом країни. Такі плани повинні бути річними і оперативними, оскільки соціальні потреби населення часто можуть бути невідкладними. В рамках державної стратегії переходу від утримання закладів соціального обслуговування до фінансування соціальних послуг, націлених на задоволення населення, необхідно створити механізми залучення ширшого кола зацікавлених осіб, які могли би приймати участь у наданні соціальних послуг. При цьому надання соціальних послуг може здійснюватися недержавними організаціями на замовлення держави, коли держава замовляє певний пакет соціальних послуг для власного населення на основі державних закупівель або тендерів. Застосування в Україні зазначених вище принципів допоможе радикально удосконалити концепцію надання соціальних послуг в межах територіальної громади.

В цілому ж від реформування сфери соціальних послуг користь отримують не тільки одержувачі послуг, однак і громади, оскільки вони дбатимуть про своїх членів, а також самостійно шукатимуть найбільш правильні шляхи розв'язання проблем. Держава, в свою чергу, в умовах обмежених фінансових ресурсів, використовуватиме кошти більш ефективно за рахунок цільового їх спрямування. Визначення нормативів соціальних видатків вимагатиме не тільки детальних економічних досліджень, однак і удосконалення підходів взаємодії громади з владою. Методи, які використовуються для визначення вартості соціальних послуг, впливатимуть на поведінку органів влади. Тому, щоб уникати уникнути подальших проблем, необхідно чітко розробити механізм використання різних методів фінансування. Практика європейських країн показує, що соціальні витрати формуються на основі поточних доходів громади із врахуванням додаткового фінансування. Частина соціальних послуг, які громада не має змоги надати за

рахунок власних коштів, може надаватися із врахуванням часткової компенсації собівартості надання соціальних послуг, коли більша частина їх вартості покривається із бюджету.

Формуючи бюджет на основі мінімальних нормативних видатків, необхідно робити акцент не на виконання запланованих програм, а на доцільність фінансування конкретних видатків та пошуку шляхів альтернативного фінансування поставлених цілей. Усе це в комплексі дозволить удосконалити нормативне та інституційне забезпечення організаційного механізму державного управління надання соціальних послуг у територіальних громадах.

Надання соціальних послуг у територіальних громадах здійснюється різними органами та відомствами, що відповідають за свій спектр соціальних послуг. Нормативно-правове законодавство, що регулює соціальні послуги, нещодавно пройшло удосконалення у напрямі організації комплексного підходу до надання соціальних послуг в межах територіальних громад. Однак попри розроблений законодавчий механізм формування єдиної системи надання соціальних послуг, на практиці виникло чимало проблем із їх організацією. Зокрема законодавство встановило чіткий перелік соціальних послуг, які повинні надаватися органами соціального захисту. При цьому значна частина необхідних населенню соціальних послуг не є включені у даний перелік. Як наслідок, значна частина соціальних послуг надається через центри адміністративного обслуговування, і тільки незначна частина соціальних послуг надається через спеціальні органи соціального забезпечення. Що стосується інституційного забезпечення, то попри зумовлене нормативно-правове підґрунтя, воно залишається недосконалим, зокрема спостерігається розгалужена система відповідальних осіб за надання різних соціальних послуг, що ускладнює механізм їх фінансування. Забезпечення підходу надання комплексних соціальних послуг в межах однієї організації дозволить не тільки спростити процедуру отримання

соціальних послуг, однак і зменшить навантаження на бюджети та дозволить громаді самостійно формувати витрати виходячи з власних ключових потреб.

3.3. Напрями вдосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління

Перш ніж розглядати напрями удосконалення надання соціальних послуг у територіальних громадах, визначимо суть соціальних послуг. Відповідно до чинного законодавства, соціальною послугою вважається допомога громадянам з метою поліпшення їх умов життєдіяльності та розширення можливостей самостійно забезпечувати свої життєві потреби. Соціальні послуги надаються працівниками соціальних служб, приватними та громадськими організаціями. Сфера надання соціальних послуг є достатньо широкою, вона включає надання послуг освіти, охорони здоров'я, охорони правопорядку, протипожежної безпеки, усиновлення, дослідження і любіювання, працевлаштування та громадського харчування [5].

В цілому ж, соціальні послуги можуть бути простими, комплексними, спеціалізованими комплексними, і відповідно до кожної із них необхідно використовувати різні підходи до залучення спеціалістів, фінансування та ресурсів [28]. Для того, щоб розглядати напрями удосконалення надання соціальних послуг, необхідно чітко їх відокремити від адміністративних послуг соціального характеру і від інших соціальних послуг, що надаються соціальними приватними чи державними організаціями. Зокрема адміністративна послуга соціального характеру передбачає надання безкоштовних послуг, які спрямовуються на право реалізації прав і свобод у соціальній сфері. Для прикладу, соціальна послуга передбачає соціальну профілактику, супровід, представництво інтересів людини, консультування, догляд вдома, соціальну адаптацію, соціальну роботу із сім'ями, які

опинилися у складних життєвих обставинах. У той же час адміністративні послуги соціального забезпечення передбачають видачу довідок про взяття на облік внутрішню переміщених осіб, надання субсидій, державних соціальних допомог, допомог при народженні та усиновленні дитини, встановлення статусу члена сім'ї загиблого ветерана війни, встановлення статусу ветерана війни, встановлення статусу або особи з інвалідністю внаслідок війни, інших видів соціального забезпечення, що передбачається державою.

На практиці, щоб отримати соціальну послугу, людина повинна звертатися до різних організацій, зокрема для отримання соціальних послуг адміністративного характеру вона звертається до центру надання адміністративних послуг, в той час як для отримання соціальних послуг населення звертається до відповідних органів. Така ситуація дещо ускладнює отримання соціальних послуг населенню, і передбачає попереднє інформування або наявність знань про специфіку роботи різних державних установ та організацій. Людям без належної освіти в області організаційного механізму державних служб доводиться стикатися з низкою проблем щодо пошуку допомоги ще до початку звернення до відповідної інстанції.

Щоб вирішити дану ситуацію, необхідно детально дослідити напрями надання соціальних послуг для того, щоб вивчити можливість їх об'єднання в межах однієї установи для того, щоб соціальні послуги надавалися комплексно в межах однієї установи. Одним із ключових завдань удосконалення надання соціальних послуг в межах територіальної громади є надання таких послуг, які будуть відповідати потребам населення у різних сферах організації їх життя [7]. Головні завдання організації державного механізму регулювання надання соціальних послуг наведені на рис.3.3.1.



Рис. 3.3.1. Головні завдання організації державного механізму регулювання надання соціальних послуг в Україні

Джерело: систематизовано автором

Соціологічне дослідження, проведене на тему «Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану», було зорієнтоване на збір даних та аналіз думок і поглядів населення з питань функціонування державного управління в сфері соціальних послуг на місцевому рівні.

Для здійснення дослідження була використана опитувальна методика з використанням онлайн-інструменту Google-форми. Опитування було розроблено з урахуванням ключових аспектів теми, включаючи організаційний механізм, доступність соціальних послуг, ефективність управління та задоволеність населення.

В опитувальній формі (Додаток В) були включені запитання, спрямовані на отримання відповідей щодо ступеня задоволеності якістю та доступністю соціальних послуг, свідомості населення щодо можливостей державного управління, а також його очікувань від покращення організаційного механізму.

Опитування було розіслано мешканцям територіальних громад за допомогою поширення посилань на Google-форми через різноманітні канали спілкування, такі як соціальні мережі, електронні розсилки та веб-сайти місцевих органів влади.

Результати проведеного опитування здивували своєю широкою участю та репрезентативністю. Загалом, в опитуванні взяло участь 2000 осіб, що свідчить про великий інтерес спільноти до теми «Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану».

Значущий розподіл за статевою ознакою виявив, що серед учасників більшість (1325 осіб) були чоловіки, а решта були жінки. Це вказує на те, що обговорювана тема зацікавлює обидві статі, і їхні думки та погляди є важливими для аналізу та подальшого дослідження.

Особливо цікавий є розподіл за віковими групами. Вікова група 26–35 років була найбільшою, з 401 учасником. Це може свідчити про активний інтерес молодого покоління до змін у механізмах державного управління та надання соціальних послуг.

Дуже цікавий розподіл учасників за віком 46–55 років (415 осіб), а також категорією "56 і старше". Це може вказувати на те, що представники старших поколінь також проявляють активний інтерес до організації та управління соціальними послугами.

Отримані дані свідчать про значущий розподіл думок опитаних щодо організації та доступності соціальних послуг у їхній територіальній громаді.

Зокрема, 189 осіб (або 10.3%) відзначили, що вони дуже задоволені організацією та доступністю соціальних послуг. Це може свідчити про ефективну та якісну роботу у галузі надання соціальних послуг в цих територіях.

269 опитаних (або 14.7%) відзначили своє задоволення. Ця категорія говорить про те, що більшість вважає організацію та доступність соціальних послуг відповідними.

511 осіб (або 27.9%) висловили нейтральну позицію. Це може означати, що для них організація та доступність соціальних послуг не є ні дуже позитивними, ні дуже негативними аспектами.

261 опитаний (або 14.2%) відзначили своє незадоволення. Це може вказувати на проблеми або недоліки у роботі системи надання соціальних послуг, які потребують уваги та вдосконалення.

Серед тих, хто відповів "дуже незадоволений", було 770 осіб (або 42%). Це найбільша група опитаних і вказує на те, що існують серйозні проблеми в організації та доступності соціальних послуг в їхній територіальній громаді.

За результатами цього опитування можна зробити декілька важливих висновків щодо організації державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах:

1. Позитивна оцінка: Значна кількість опитаних висловили задоволення та навіть дуже задоволені організацією та доступністю соціальних послуг. Це може вказувати на деякий рівень якісної роботи у сфері надання соціальних послуг, яка відповідає потребам громадян.

2. Потреба в удосконаленні: Проте, нейтральні відгуки та низькі показники задоволеності та незадоволеності також показують, що існують проблеми та недоліки у системі надання соціальних послуг. Це може вимагати подальших змін і удосконалень.

3. Незадоволення: Численність тих, хто відповів «незадоволений» та «дуже незадоволений», є значною. Це може вказувати на серйозні проблеми та недоліки у системі, які варто вивчити та вирішити.

4. Різноманітність думок: Розмаїття відповідей свідчить про те, що оцінка організації державного управління наданням соціальних послуг є індивідуальною та залежить від різних факторів, таких як географічне положення, соціальний статус тощо.

5. Подальші дослідження: Результати опитування можуть слугувати основою для подальших досліджень та аналізу причин задоволеності чи

незадоволеності громадян наданням соціальних послуг, що може сприяти подальшій реформі та вдосконаленню системи.

Отримані результати аналізу даних допомогли з'ясувати головні тенденції, погляди та обрані пріоритети населення в питаннях державного управління наданням соціальних послуг. Це дозволило визначити можливі напрями покращення організаційного механізму та розвитку соціальних послуг у територіальних громадах з врахуванням думок і потреб населення.

Визначення основних потреб населення у соціальних послугах. Для цього здійснюється аналіз інформації, прогнозуються дані, розробляються стратегії та плани, які дозволяють задовольнити попит на соціальну допомогу та зменшити кількість причин, які створюють передумови для потреби в соціальних допомогах. З точки зору управління необхідно визначити пріоритети, цілі та методи, які дозволяють ефективно розпоряджатися фінансовими ресурсами, що є у розпорядженні в територіальній громаді. На підставі розроблених пріоритетів встановлюються цілі та способи забезпечення найкращого ефекту при мінімально можливих витратах. Тому щоб надавати послуги, необхідно реалізувати цілу низку пов'язаних між собою процесів. Зокрема під час організації системи соціальних послуг, такі процеси повинні бути чітко визначеними, описаними, а на основі цього потрібно побудувати відповідну організаційну структуру підрозділів соціальної допомоги для кожної громади. Тому з'являється потреба у комплексному підході до управління при постановці завдань, пов'язаних із задоволення соціальних потреб [7]. У міру виникнення нових потреб населення, система послуг повинна змінюватися, зокрема, через формування нових підрозділів, включаючи залучення партнерів з неурядового сектору, які могли би в кооперації з державними органами вирішити певні завдання державного управління.

Інформатизація процесів. Організація надання соціальних послуг повинна передбачати повну комп'ютеризацію усіх процесів і використання єдиних баз даних для оптимізації роботи працівників державної служби. Це

дозволить найкращим чином використовувати потенціал та компетенції працівників мінімізуючи бюрократичне навантаження, що дозволить зосередитися на роботі із клієнтами, а не на пошуку рішень в межах організації.

Підбір кадрів та їх навчання. Кадрове забезпечення організації надання соціальних послуг має важливе значення, оскільки працівники повинні бути більш компетентними та вмотивованими, ніж в середньостатистичній адміністрації чи компанії. Діяльність працівників у такій сфері повинна плануватися відповідно до очікуваних потреб населення, опираючись на чітке нормативно-правове регулювання, розроблені шаблони здійснення операцій та виконання робіт, опираючись на досвід попередніх років.

Налагодження співпраці із партнерами, які дозволяють делегувати завдання з вирішення соціальних проблем іншим установам на основі принципів субсидіарності і партнерства, які переважають у сфері державного управління європейських країн. Спільна реалізація послуг із іншими органами місцевого самоврядування або делегування деяких послуг неурядовим організаціям дозволяє знизити вартість послуг та забезпечити їх високу ефективність.

Моніторинг та удосконалення діяльності дозволяє орієнтувати усі процеси на показники якості – задоволення потреб клієнтів, швидкість виконання завдань, трудові затрати при виконанні завдань. В установах місцевого самоврядування у більшості країн Європи поширена практика поєднання соціальних із фінансовими цілями, коли населення сплачує вартість послуги покриваючи часткову або повну собівартість її створення.

Фінансування є ключовою проблемою, яка потребує ефективних систем побудови фінансів територіальних громад. В цілому надання соціальних послуг будується на основі бюджетного планування та забезпечення фінансування діяльності зі сторони місцевих бюджетів. На етапі формування таких бюджетів потрібно порівнювати витрати та вигоди

не тільки в матеріальному, однак і в соціальному плані [75]. Наприклад, планові фінансові витрати на капітальні інвестиції порівнюються із соціальними вигодами, які отримає населення у багаторічній перспективі.

Доцільно переглянути побудову фінансування надання соціальних послуг на основі досвіду надання соціальних послуг комерційними організаціями, забезпечуючи фінансування виконання соціальних робіт виходячи із собівартості таких послуг. Це принцип фінансування, який уже успішно використовується в сфері охорони здоров'я, коли фінансування закладів медицини здійснюється відповідно до кількості пацієнтів. Аналогічний підхід можна застосувати і до фінансування надання соціальних послуг, що в результаті дозволить оптимізувати витрати на оплату праці органів державної служби, витрати на утримання приміщень, витрати на сплату комунальних послуг та використання ресурсів, і в результаті забезпечити єдине комплексне рішення по вирішенню усіх соціальних потреб в межах територіальної громади.

При цьому важливо, щоб адміністрація територіальної громади визначила весь комплекс необхідних соціальних послуг, який визначає не тільки соціальні послуги, які визначені законом України, однак і інші соціальні послуги, які надаються адміністративними органами територіальної громади.

В умовах інформаційного суспільства сучасне публічне адміністрування не може обійтися без впровадження цифрових технологій. Це особливо важливо для сфери надання соціальних послуг, коли основна частина з них ґрунтується на зборі необхідних довідок та документів, що підтверджують право на її отримання.

Сьогодні створення електронних сервісів для ефективного управління та розвитку двосторонніх зв'язків між громадянами та владою є першочерговим завданням для урядів багатьох країн. Це особливо актуально для країн, що розвиваються і переходять на використання цифрових технологій [88]. Однак практика різних країн та України зокрема показує,

що далеко не всі електронні системи публічного адміністрування стали успішними. Мало того, існує низка провальних проєктів, які тільки ускладнюють ведення документування та створюють для населення ще більше проблем, оскільки значна його частина не готова до таких способів отримання державних послуг [91]. Проблеми виникають і в державних управлінців, що звикли працювати традиційними способами і не можуть легко перейти на сучасні системи управління державними проєктами.

Єдина інформаційна оболонка соціальних послуг може використовуватися як інфраструктурна система обміну інформацією між всіма державними адміністраціями та організаціями, що відповідальні за надання соціальних послуг. Це дозволить отримувати оперативні дані про розподіл податків, зарахування коштів за здійснені операції, виникнення злочину, розподіл грантів тощо [42].

Замість того, щоб реєстрація документів здійснювалась централізовано в одному органі, розподілена реєстрація дозволить отримати не тільки технічні, але й економічні переваги. До них слід віднести прозорість здійснення операцій, надійність збереження даних, покращення продуктивності виконання операцій, оперативний збір інформації із різних джерел, зниження рівня бюрократії тощо. На відміну від такої технології, нерозподілений та централізований інформаційний центр при кожній організаційній структурі створює невизначеності у стабільності мережі, оскільки за її роботу відповідає тільки одна точка управління. Це особливо актуально для органів виконавчої влади, судової системи та органів соціального захисту, які не мають єдиних баз для використання.

Використання єдиної інформаційної системи вимагає не пристосування до роботи уряду, а навпаки, вона вимагає зміни цілої інфраструктури публічного адміністрування. В свою чергу, ці дії призведуть до покращення співпраці із громадянами. Вони зможу ефективніше використовувати державні соціальні послуг, що будуть надаватися автоматизовано, без нотаріального засвідчення, довідок чи збору численних

документів. Людям не доведеться стояти в чергах для того, щоб отримувати довідки, оскільки зібрати інформацію можна буде комплексно і одночасно із усіх державних установ [24].

Окрім цього, такі послуги як ідентифікація особистості, опитування чи голосування, що здійснюються із використанням таких систем, повністю змінюють співвідношення ресурсів в країні, збільшуючи значення громадян у формуванні держави посилюючи контроль за демократичними процесами.

Використання єдиної інформаційної системи передбачає командну роботу та зміни в базах даних, які відбуваються різними органами влади та відповідальними особами. Така система повинна бути адаптивною, прозорою, неієрархічною, небюрократичною, а персонал потребуватиме постійного навчання для задоволення потреб населення у нових послугах.

Адаптація до середовища. Єдина інформаційна система припускає, що ринкове середовище та запити суспільства можуть з часом змінюватися. Нова інформація та можливості, які виникають у поточних умовах, заставляють розробників переглядати та оновлювати попередню версію програми для вдосконалення процесів та послуг. Поки у традиційних процесах, які орієнтуються не результати, не використовуються гнучкі методи впровадження змін, створення потрібного продукту, який буде задовольняти потреби суспільства буде неможливим.

Прозорість змін. Прозорість розроблення системи управління удосконалюється завдяки тому, що користувачі інформації знають, хто виконував зміни і чому ці дані зміни відбулися.

Відмова від ієрархічної структури. Єдина інформаційна система використовує адаптивну структуру, яка не передбачає роботу вищих органів, що затверджують процеси. На відміну від традиційних систем, у яких здійснюється чіткий адміністративний поділ, за допомогою гнучких технологій можна здійснювати міжфункціональні заходи.

Відмова від бюрократичних процедур. Єдина інформаційна система дозволяє практично повністю позбутися від бюрократичних процедур та

проблем. Замість того, щоб слідувати традиційним операційним стандартним процедурам, працівники, які перейшли на гнучкі системи більш ефективно і результативно вирішують суспільні проблеми. Дані системи дозволяють бути гнучкими до запитів учасників державного управління і швидко реагувати на них.

Впровадження нових послуг. Єдина інформаційна система передбачає збільшення асортименту послуг на основі використання шаблонів та встановлення відповідальних осіб (організацій чи установ) за надання послуг. Якщо виникають нові послуги, які потребують адаптації із існуючими, це можна зробити за допомогою гнучких технологій, що в результаті принесуть нові знання до системи. [33]

Інтеграція з сервісом надання державних послуг. Дуже важливо, щоб єдина інформаційна система надання соціальних послуг була інтегрованою в інформаційну систему надання державних послуг. Зокрема доцільно розглянути можливість формування пакету соціальних послуг в межах програмної оболонки «Дія», яка на сьогодні вирішує значну частину проблем, пов'язаних із інформуванням та документу обороту в Україні.

З огляду на ці переваги можна дійти висновку, що єдина система інформаційного забезпечення може суттєво змінити апарат державного управління. Він може посилити ефективність роботи уряду та будувати більш ефективні моделі надання адміністративних послуг.

Однак разом із видимими перевагами, децентралізація інформації створює ряд проблем, зокрема це проблема сумісності об'єднаних даних із інституційними структурами урядів, ринками та компаніями, які працюють в теперішніх умовах. При плануванні переходу до єдиних інформаційних систем в публічному адмініструванні необхідно змінювати не тільки технології, але і апарат управління, нормативно-правову базу, адміністративні процеси.

Удосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління здійснюється шляхом

удосконалення нормативно-правової бази, що визначає перелік соціальних послуг, які можуть бути надані населенню у відповідності до їхніх потреб. Ключовим напрямом удосконалення надання соціальних послуг є клієнтоорієнтованість, тобто формування якісного продукту який передбачає повне і комплексне рішення соціальної проблеми, швидкість надання соціальної послуги з мінімальними фінансовими затратами. Для того, щоб організувати якісне надання соціальних послуг, необхідно здійснити організаційні зміни в державному управлінні, що передбачає об'єднання діяльності усіх державних установ, що надають соціальні послуги в межах однієї інституції із використанням єдиної інформаційної системи. В результаті це дозволить повністю ліквідувати проблеми бюрократії та здійснювати адаптивну, прогнозовану, гнучку та прозору діяльність державних органів. Така інформаційна система повинна бути інтегрованою до діючої системи надання державних послуг «Дія», яка дозволила би населенню отримати необхідні виписки, довідки та іншу документи без відвідування служб, що надають соціальні послуги. Практичне значення дослідження полягає в можливості його використання при розробці програм удосконалення надання соціальних послуг в межах територіальної громади.

Соціологічне дослідження, проведене у формі експертного анкетування, мало на меті оцінити ефективність та доцільність удосконалення механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальній громаді. Для досягнення цієї мети була використана онлайн-платформа Google Forms, яка дозволила структуровано зібрати думки та оцінки від експертів з різних галузей та сфер діяльності. (Додаток Б)

В анкетуванні брали участь експерти, які володіють значним досвідом та компетентністю в сфері державного управління та надання соціальних послуг. Для визначення рівня експертності використовувалися критерії, такі як науковий ступінь, наукове звання, практичний досвід тощо.

Через гугл форму експерти отримали можливість відповісти на ряд запитань, що охоплювали різні аспекти механізму управління та надання

соціальних послуг. Вони оцінювали ефективність поточної системи, виносили пропозиції щодо можливих поліпшень, а також висловлювали свої рекомендації для підвищення ефективності.

Отримані дані були аналізовані та узагальнені, дозволяючи зробити об'єктивний висновок про ступінь ефективності та доцільності запропонованих удосконалень в організаційному механізмі державного управління наданням соціальних послуг в територіальній громаді.

Такий підхід дав можливість зібрати високоякісні дані від експертів з різних сфер, об'єктивно оцінити ситуацію та зробити висновки щодо подальших напрямків розвитку державного управління в наданні соціальних послуг у територіальній громаді. В рамках нашого дослідження нами також проведемо експертне анкетування щодо ефективності та доцільності удосконалення механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальній громаді за результатами якого можемо зробити наступні висновки:

1. Експертна думка: Зібрані відповіді від експертів відображають їхню думку щодо сучасного стану системи управління наданням соціальних послуг і її поточної ефективності.

2. Визначення проблем: Відповіді експертів вказують на ключові проблеми та виклики у системі, які потребують удосконалення або перегляду.

3. Приоритетність рекомендацій: Експерти надали частково рекомендації щодо пріоритетів удосконалення механізму державного управління, частково вказали на області, де можливі зміни будуть найбільш ефективними.

4. Оцінка доцільності: Результати анкетування допомогли визначити, чи є пропоновані зміни та удосконалення доцільними з точки зору експертної спільноти.

5. Підготовка рекомендацій: Базуючись на думках експертів, розроблено рекомендації та стратегію подальшого розвитку системи управління наданням соціальних послуг в територіальній громаді.

Загалом, експертне анкетування надало цінні відповіді та інсайти для політиків, державних службовців та інших зацікавлених сторін, які планують вдосконалення системи надання соціальних послуг на території громади.

3.4. Вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах в умовах воєнного стану

Воєнний стан в Україні та реалії сучасного соціально-економічного розвитку України через поступову участь у процесах глобалізації протягом багатьох років ставлять перед апаратом управління абсолютно нові завдання у сфері соціального захисту населення та надання соціальних послуг. Зростання складності воєнної ситуації в Україні та соціально-економічних процесів і пов'язаних із цим викликів для соціальної безпеки населення України вимагають розширення окремих функцій держави у цій сфері.

Так, повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну та введення воєнного стану поставили перед системою соціального захисту серйозні виклики. Збитки (психічні, матеріальні, фізичні), завдані війною стали одним із чинників негативного впливу на життя людей та сімей (особливо сімей з дітьми), тому більшість громадян України сьогодні не можуть досягти необхідного рівня добробуту та звертаються до соціальних працівників у питаннях забезпечення їм соціального захисту.

З воєнним станом та серйозними втратами і травмуваннями наших військових як морально так і фізично відбувається зростання кількості закладів приватної медицини та громадських соціальних організацій що надають соціальні послуги. Доведено, що основою для співпраці між державним та приватним секторами є розуміння мотивації та визначення відносин між ними. Система охорони здоров'я України, згідно з Глобальним індексом безпеки здоров'я, у 2021 році знаходилась на 83 місці з поміж 195 держав, водночас запобігання ризикам через надання соціальних послуг.

- система запобігання захворювань – на 77 місці;
- раннє виявлення епідемій та звітність – на 86 місці;
- швидке реагування на епідемії та пом'якшення їх поширення і надзвичайні ситуації – на 164 місці;
- система охорони здоров'я – на 44 місці;
- дотримання міжнародних норм – на 92 місці;
- запобігання ризиків через надання соціальних послуг – на 141 місці. Рис. 3.4.1.

Одним із головних завдань Міністерства соціальної політики України є надання своєчасної, доступної та якісної підтримки громадянам у вигляді надання соціальних послуг та виконання соціальної роботи.

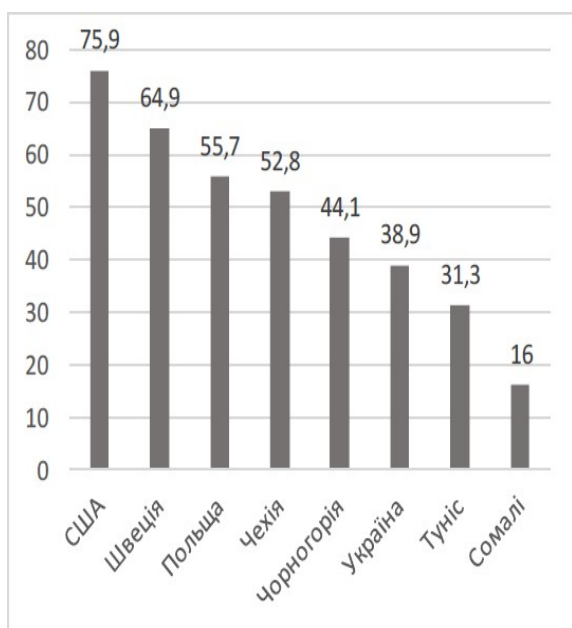


Рис. 3.4.1. Глобальний індекс безпеки здоров'я (Global Health Security Index) у 2021 році у різних країнах, од. та запобігання ризикам через надання соціальних послуг

Джерело: розроблено автором за матеріалами звіту Global Health Security Index, 2021

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» [5] одним із чинників, який може призвести до ускладнення умов життя, є збитки, спричинені бойовими діями, збройними конфліктами чи тимчасовою окупацією. Згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [6], у зв'язку з початком війни в Україні запроваджено воєнний стан. У зв'язку з воєнними діями країни-агресора проти України перед територіальними громадами постала проблема забезпечення надання громадянам якісних соціальних послуг. Тому, щоб допомогти територіальним громадам надавати соціальні послуги громадянам було здійснено вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в умовах воєнного стану, основні особливості якого полягають у внесенні відповідних змін у законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють цю сферу.

Особливості надання соціальних послуг в Україні регулюються Законом України «Про соціальні послуги» [5]. У цьому документі зазначено, що надання соціальних послуг триває до 10 робочих днів та відбувається у декілька етапів («аналіз заяви, оцінювання потреб, визначення середньомісячного сукупного доходу заявника, прийняття рішення, розроблення індивідуального плану, укладення договору, виконання договору, здійснення моніторингу»).

Що стосується особливостей надання соціальних послуг в територіальних громадах, то рішення про надання таких послуг приймаються через структурний підрозділ територіальних громад з питань соціального захисту населення. Крім того, цей орган може приймати рішення про призначення та оплату праці осіб, залучених для догляду. Надання соціальних послуг здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету. Це алгоритм тривалої дії. Однак, з метою організації роботи з надання соціальних послуг в умовах воєнного стану Міністерство соціальної політики України рекомендувало територіальним громадам опрацювати механізми надання соціальних послуг у надзвичайних (кризових) ситуаціях, особливо, що стосуються надання соціальних послуг громадянам та внутрішньо переміщеним особам на територіях бойових дій. Така організація роботи забезпечує швидке прийняття рішень щодо надання соціальних послуг протягом доби.

Крім того, у відповідних випадках рекомендується, щоб територіальні громади делегували прийняття рішень щодо надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, щоб скоротити тривалість такого процесу.

Відповідно до законодавства, коли застосування загального порядку надання соціальних послуг неможливе в умовах воєнного стану, то такі послуги мають надаватися екстрено. Така організація роботи забезпечує швидке прийняття рішень про надання соціальних послуг у надзвичайних ситуаціях.

Стаття 34 Закону України «Про організацію надання соціальних послуг» [7] вказує, що у надзвичайних ситуаціях, які становить небезпеку для життя або здоров'я людини, можуть надаватися соціальні послуги екстрено (кризово). Такий процес надання соціальних послуг також відбувається в умовах воєнного стану. Окрім того, цим законом

передбачено, що територіальні громади «для визначення потреб населення у соціальних послугах» повинні проводити «аналіз змісту та результатів розгляду заяв, звернень, повідомлень про надання соціальних послуг», та виявляти «потреби у соціальних послугах, зокрема тих, що можуть надаватися екстрено (кризово)».

Вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг територіальними громадами в умовах воєнного стану характеризується змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 07.05.2022 № 560 [8]:

1. В умовах воєнного стану можуть надаватися такі соціальні послуги: 1) представництво інтересів; 2) підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, бездомних осіб; 3) соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах; 4) догляд вдома; 5) огляд стаціонарний; 6) денний догляд, денний догляд дітей з інвалідністю; 7) паліативний догляд; 8) соціально-психологічна реабілітація; 9) натуральна допомога; 10) переклад жестовою мовою; 11) транспортні послуги.

Рішення про надання соціальних послуг приймається відповідальним органом/надавачем соціальної послуги негайно та гарантує надання протягом одного дня. Підтвердженням про надання соціальних послуг у надзвичайних ситуаціях (кризі) є акт, який містить, зокрема, відомості про виконавців та надавачів цих послуг, соціальні послуги, що надаються, умови та строки надання. Акт формується протягом місяця з початку надання соціальних послуг. За результатами роботи в акті визначається необхідність продовження надання соціальних послуг, про що повідомляється уповноваженому органу

разом із копією акту. У разі необхідності продовження надання соціальних послуг, які надаються в умовах надзвичайної ситуації (кризи), надавач соціальної послуги оцінює потреби особи, складає індивідуальний план надання соціальних послуг та укладає договір на їх надання. Визначення надання соціальних послуг без визначення середньомісячного доходу особам з інвалідністю або особам похилого віку повинно бути здійснено протягом місяця до або після скасування надзвичайного чи воєнного стану. У разі виявлення потреби в інших соціальних послугах надавач надає допомогу отримувачу або його законному представнику, який повинен подати заяву або повідомлення до компетентного органу з питань надання соціальних послуг.

2. Працівники та волонтери, які не мають документів, що підтверджують їх фаховий рівень, залучаються до надання соціальних послуг під час дії на території України або адміністративно-територіальної одиниці, де перебуває надавач соціальних послуг, надзвичайного або воєнного стану.

3. В умовах воєнного стану першочерговими визначаються соціальні послуги, які повинні надаватися екстрено (кризово).

На період воєнного стану соціальні послуги надаються відділами соціальної допомоги місцевої влади та передбачають [9]:

1) догляд вдома (допомога в самообслуговуванні, веденні домашнього господарства, в організації взаємодії з іншими спеціалістами та службами; психологічна підтримка; представництво інтересів та інформування);

2) консультування (психологічна консультація допомагає проаналізувати життєві ситуації, визначити основні проблеми, вирішити їх і розробити план виходу зі складних життєвих ситуацій);

3) натуральна допомога (забезпечення продуктами харчування, предметами та засобами особистої гігієни, одягом, взуттям та іншими предметами першої необхідності);

4) соціальний супровід сімей / осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах (консультування, регулярні зустрічі чи відвідування отримувачів соціальної допомоги для контролю за виконанням завдань щодо подолання складних життєвих ситуацій отримувачів соціальної допомоги; це допомагає розвинути здатність розуміти значення поведінки та/або мати справу з поведінкою; навчання та розвиток соціальних навичок, навичок виховання та догляду за дітьми, ведення домашнього господарства; консультації, психологічна підтримка);

5) представництво інтересів (ведення переговорів від імені отримувачів соціальних послуг; допомога в редагуванні або відновленні документів; забезпечення доступу до ресурсів і послуг у місці проживання/перебування та допомога у налагодженні відносин з іншими професіоналами, службами, організаціями, підприємствами, установами тощо);

6) інформування (надання інформації з питань соціального захисту населення).

Якщо в територіальній громаді за вказаним/зареєстрованим місцем проживання особи, яка потребує надання соціальних послуг, відсутні необхідні соціальні виконавці послуг, уповноважений орган визначає потенційних надавачів таких соціальних послуг і здійснює заходи щодо їх залучення до надання соціальних послуг, у тому числі для забезпечення їх фінансування [7].

Беручи до уваги фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану, то були також здійснені відповідні зміни. Так, Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування

соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 07 липня 2022 р. № 784 [10] затверджено Порядок фінансування соціальних послуг, що надаються особам із числа внутрішньо переміщених осіб під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях. Окрім того, внесено зміни до Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні [11] та Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам [12].

Варто відзначити, що порядок фінансування соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану в Україні та окремих регіонах визначає механізм фінансування соціальних послуг, які надаються державними/комунальними суб'єктами надання соціальних послуг для таких осіб, які перебувають у складній життєвій ситуації, чи через обставини, що виникли внаслідок шкоди, заподіяної воєнними діями, терористичними актами, збройними конфліктами, тимчасовою окупацією на період воєнного стану в Україні або в окремих областях за місцем проживання.

Пріоритетними напрямками діяльності центрів надання соціальних послуг в територіальних громадах в умовах воєнного стану є: надання якісних соціальних послуг кожній особі, яка має на них право, визначення загальних потреб територіальної громади у соціальних послугах тощо; впровадження нових видів соціальних послуг, пов'язаних з воєнним станом.

В умовах воєнного стану в основу вдосконалення механізму державного управління наданням соціальних послуг територіальними громадами в умовах воєнного стану має бути покладено завдання усунення соціальних чинників, що перешкоджають розвитку територіальних громад шляхом адаптації до умов війни. Водночас, зважаючи на те, що в Україні ведуться бойові дії, надання соціальних послуг має здійснюватися в

екстремому (кризовому) порядку при неможливості застосування загального організаційного та порядку надання соціальних послуг незахищеним та уразливим категоріям населення.

Таким чином, проведені дослідження дали можливість зазначити, що умови воєнного стану негативно вплинули на різні системи, у тому числі і систему надання соціальних послуг, зокрема територіальним громадами. З огляду на такі засади, місцева влада повинна вжити невідкладних і кризових заходів для допомоги тим, хто потребує захисту в умовах воєнного стану. Для цього на законодавчому рівні внесено відповідні зміни, зокрема запропоновано спрощений порядок прийняття рішень про надання соціальних послуг та порядок їх використання. Така організація роботи забезпечує прийняття рішень про надання соціальних послуг протягом доби. Крім того, за потреби територіальні громади можуть делегувати прийняття рішень про надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що може значно скоротити період надання соціальних послуг. Спрощений порядок поширюється на різні види соціальних послуг. Визначено перелік соціальних послуг, які можуть надаватись територіальними громадами в умовах воєнного стану. Ці послуги включають: консультації; надання житла, зокрема ночівлі; короткочасне перебування; екстрене (кризове) втручання; надання житла для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю; паліативна допомога; соціально-психологічна реабілітація; натуральна допомога; жестовий переклад; транспортне обслуговування тощо.

Висновки до розділу 3.

Підсумовуючи викладене у третьому розділі, варто наголосити, що за результатами дослідження імперативу вдосконалення організаційного

механізму державного управління наданням соціальних послуг на місцевому рівні, нормативно-правового, інституційного забезпечення (як пріоритету вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах) проведено соціологічні дослідження та сформовано напрями вдосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління та запропоновано власну модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах. Зокрема у розділі визначено, що:

- з воєнним станом та серйозними втратами і травмуваннями наших військових як морально так і фізично відбувається зростання кількості закладів приватної медицини та громадських соціальних організацій що надають соціальні послуги. Доведено, що основою для співпраці між державним та приватним секторами є розуміння мотивації та визначення відносин між ними. Система охорони здоров'я України, згідно з Глобальним індексом безпеки здоров'я, у 2021 році знаходилась на 83 місці з поміж 195 держав, водночас запобігання ризикам через надання соціальних послуг зображено на рис.3.4.1.: система запобігання захворювань – на 77 місці; раннє виявлення епідемій та звітність – на 86 місці; швидке реагування на епідемії та пом'якшення їх поширення і надзвичайні ситуації – на 164 місці; система охорони здоров'я – на 44 місці; дотримання міжнародних норм – на 92 місці; запобігання ризиків через надання соціальних послуг – на 141 місці.

- розроблено модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України та розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення; визначено базові складові організаційного механізму: визначено базові складові організаційного механізму (мета, цілі, публічні та соціальні інститути з їх повноваженнями, ресурси, принципи та форми; , інститути та їх повноваження, суб'єкти, об'єкти, результати, моніторинг

зворотного зв'язку; введено в науковий обіг поняття « організаційний механізм державного управління системою надання соціальних послуг територіальним громадам» та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам». До основних факторів, що регулюють ринок соціальних послуг, віднесено податкове законодавство, нормативи та стандарти, ліцензії, принципи регуляції, технології та стандарти надання соціальних послуг, програми підтримки окремих закладів щодо нових технологій та закупівлі препаратів, установлення стандартів приміщень закладів, технології надання соціальних послуг, професійно-кваліфікаційного рівня працівників.

- варто наголосити, про відсутність окремої регуляторної організації на ринку соціальних послуг. Встановлено функціонування великої кількості структур державних та не державних, які реалізують державну політику в сфері надання соціальних послуг.

- систематизація елементів державного регулювання у сфері надання соціальних послуг територіальним громадам дозволила виокремити та обґрунтувати теоретико-методологічні основи комплексного механізму державного регулювання ринку соціальних послуг: нормативно-правовий, інституційний, організаційний, економічний, фінансовий, ресурсний, інформаційно-комунікаційний механізми та описати структуру, взаємозв'язки та систему відносин між елементами структури та учасниками ринку, що підпадають під регуляторний вплив держави. Також нам такий підхід дав можливість систематизувати та визначити взаємозв'язки усіх учасників ринку соціальних послуг та сформувати модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах як продемонстровано на рис. 3.1.2.

- виокремлено на макроекономічному рівні комплекс цілей та заходів, спрямованих на досягнення мети удосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах: ціль 1. Формування європейського державного

регулювання і підтримки надання соціальних послуг в територіальних громадах на основі ринкових підходів (виявлення факторів, які впливають на ефективність управління на ринку соціальних послуг; внесення пропозицій щодо удосконалення системи формування та надання соціальних послуг);

ціль 2. Підвищення якості надання соціальних послуг (проведення моніторингу якості; формування напрямів розвитку ринку соціальних послуг; удосконалення матеріально-технічної бази; реалізація державних та міжнародних програм в умовах воєнного стану);

ціль 3. Удосконалення методів ціноутворення на ринку соціальних послуг (державний контроль цін і прибутку; розрахунок вартості та нормативів на одного соціального працівника, середньої вартості послуг, складності надання послуги тощо);

ціль 4. Підвищення конкурентоспроможності суб'єктів на ринку соціальних послуг (запровадження рішень про підвищення конкурентних переваг на ринку);

ціль 5. Модернізація кадрової політики на ринку соціальних послуг.

ВИСНОВКИ

Комплексним дослідженням доведено низький рівень розробленості проблематики в галузі науки державного управління відносно теоретико-методологічних та практичних аспектів організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблення напрямів удосконалення його функціонування, які конкретизуються в наукових результатах дослідження. Це створює ризики для задоволення потреб населення в підтримці та відновленні здоров'я в умовах воєнного стану.

У дисертації наведено теоретико-методологічні та практичні аспекти організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам і розроблено модель та напрями удосконалення його функціонування, які конкретизуються в наукових результатах дослідження з урахуванням міжнародного досвіду, вітчизняних здобутків та результатів власного дослідження, що передбачалось метою і завданнями дослідження:

1. Розкрито сутність та особливості реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, які визначаються конкретним контекстом та завданнями на рівні громади, зокрема: децентралізація що забезпечить перехід влади та фінансових ресурсів на рівень територіальних громад, це дозволить громадам самостійно планувати та приймати рішення стосовно надання соціальних послуг, відповідно до конкретних потреб своїх мешканців; сформовано умови для активної участі громадян та громадських організацій у визначенні пріоритетів та контролі над наданням соціальних послуг;

2. Обґрунтовано забезпечення бюджетної автономії через власні бюджети громад, що дає їм можливість призначати кошти для соціальних послуг, здійснювати фінансовий контроль та раціонально розподіляти ресурси; розкрито чинники інтеграції послуг, що передбачають можливість

інтеграції різних видів соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальна підтримка тощо) для комплексного задоволення потреб громади; розкрито аспекти управління ресурсами громади, які включають витрати на адміністративні витрати та розподіл бюджетних коштів між різними програмами та послугами, обґрунтовано роль моніторингу та оцінки якості наданих соціальних послуг громаді: розкрито умови для розвитку партнерств, які забезпечать співпрацю територіальних громад з різними органами влади, стейкхолдерами, міжнародних організацій, громадські організації та приватного сектору, для забезпечення доступу до ресурсів та експертизи, щоб створити ефективну та гнучку систему державного управління, спрямовану на задоволення соціальними послугами громад в умовах воєнного стану та післявоєнний період.

3. Науково обґрунтовано авторське визначення понять «організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг» – це система структур, процесів, норм, правил і інструментів, що визначають, як органи публічного управління, місцевого самоврядування, стейкхолдери спільно планують, координують, фінансують, надають, моніторять та оцінюють соціальні послуги для населення територіальних громад та «резиліентність в наданні соціальних послуг територіальним громадам» як здатність системи соціальних послуг і її інфраструктури адаптуватися до змінних умов і стрімкого розвитку суспільства та діяти ефективно в умовах кризи або надзвичайних ситуацій. Це включає в себе створення механізмів, які сприяють стійкості та швидкому відновленню соціальних послуг у разі природних катастроф, економічних труднощів, соціальних конфліктів чи інших подій, що можуть вплинути на благополуччя територіальних громад. Резиліентність також враховує важливість включеності громади, співпраці між різними структурами управління та розвиток інноваційних підходів для вдосконалення надання соціальних послуг та забезпечення їх доступності та якості навіть в умовах невизначеності та тиску;

4. Розроблено модель організаційного механізму державного управління з надання соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану України та розкрито напрями його формування, реалізації та вдосконалення; визначено базові складові організаційного механізму: визначено базові складові організаційного механізму (мета, цілі, публічні та соціальні інститути з їх повноваженнями, ресурси, принципи та форми; інститути та їх повноваження, суб'єкти, об'єкти, результати, моніторинг зворотного зв'язку;

5. Введено в науковий обіг поняття «організаційний механізм державного управління системою надання соціальних послуг територіальним громадам» та «резилієнтність в наданні соціальних послуг територіальним громадам»;

6. Проведено соціологічне дослідження на онлайн-платформі на тему «Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану», в умовах воєнного стану, яке було зорієнтоване на збір даних та аналіз запитів, думок та побажань населення з питань забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні. Група опитування склала 2000 осіб. Аналіз отриманих результатів опитування дав можливість з врахуванням проблем, зауважень та пропозицій сформулювати напрями вдосконалення функціонування організаційного механізму з державного управління надання соціальних послуг територіальним громадам. Результатом дослідження стала розробка базових методичних рекомендацій для впровадження організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах: створення Інтегрованих Центрів Послуг: вважаємо за доцільне ініціювати створення центрів, які об'єднують різні види соціальних послуг на місцевому рівні, забезпечуючи одноразовий доступ громадян до різних сервісів, до прикладу на базі ЦНАП; розробка Єдиного Інформаційного Простору: створення єдиного цифрового середовища для обміну даними між різними службами та організаціями, що надають

соціальні послуги з метою підвищення ефективності та оперативності їх діяльності; залучення громадськості до планування: заохочуємо включати представників громадськості у процес планування та моніторингу соціальних послуг, щоб враховувати реальні потреби громад; розвиток кадрового потенціалу: підтримка навчання та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги, щоб забезпечити високий стандарт обслуговування; використання інтерактивних технологій: впроваджувати інформаційні технології, такі як відеоконференції та електронні платформи, для забезпечення доступу до послуг в умовах воєнного стану; моніторинг та оцінка: розробка системи моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії; фінансова прозорість: забезпечення відкритості у фінансуванні та видатках на соціальні послуги для публічного контролю; створення кризового плану: розробити план дій для надання соціальних послуг у воєнний період, включаючи евакуацію та медичний захист; співпраця з міжнародними організаціями: встановлення партнерств з міжнародними організаціями для отримання допомоги та ресурсів у воєнний час; захист прав дітей та вразливих груп: особлива увага має бути приділена захисту прав дітей та інших вразливих груп населення під час воєнного стану.

7. Удосконалено теоретико-методологічне обґрунтування розмежування зобов'язань між центральним та регіональними рівнями. Згідно з інформацією, наведеною в таблиці, на рівень територіальних громад покладено обов'язки по контролю за дотриманням законодавства у сфері соціального захисту населення, розробка планів та програм соціального розвитку, ведення реєстру надавачів соціальних послуг, інформування населення, тощо. З проведеного наочного розмежування ми бачимо недосконалість існуючих організаційних засад державного управління наданням соціальних послуг територіальним громадам в умовах воєнного стану;

8. Удосконалено підходи до формування пріоритетних напрямів державної політики надання соціальних послуг через аналіз зарубіжного досвіду таких країн, як Франція, Німеччина, Велика Британія та США, який переконливо показує, що пріоритетними напрямами державної політики надання соціальних послуг є: підтримка сімей (людей) у різних соціальних сферах та складних життєвих ситуаціях, імплементація елементів технічного впровадження такого досвіду сприятиме ефективності державного управління соціальною роботою в територіальних громадах. Серед напрямів використання зарубіжного досвіду надання соціальних виплат на нашу думку можемо виділити: приведення розмірів соціальних виплат до реальних потреб їх одержувачів; впровадження системи обов'язкового медичного страхування; охоплення системою соціальних виплат лише населення без засобів до існування та працездатності; забезпечення спрямованості та справедливості надання соціальних виплат шляхом посилення контрольних функцій органів соціального контролю; диференціація допомоги по безробіттю, що зумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захисту від безробіття осіб без альтернативних джерел доходу; надання соціальної допомоги в натуральній формі та у формі участі у тимчасових соціальних програмах, які передбачають не лише соціальну підтримку, а й працевлаштування та професійний розвиток;

9. Удосконалено формування переліку тенденцій, які на даний час гальмують успішний розвиток вітчизняної системи державного управління наданням соціальних послуг: дефіцит фінансових ресурсів; нецільове використання коштів, що спрямовуються на вирішення соціальних проблем, а також корупція; збільшення кількості різних категорій пільговиків; неефективний облік потреб в наданні соціальних послуг;

дістало подальшого розвитку:

10. Систематизація історичної генези організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, особливості надання таких послуг в умовах воєнного стану чи

пандемії;

11. Актуалізація і узагальнення європейського досвіду щодо застосування організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах в умовах євроінтеграції України, гармонізація, адаптація, імплементація в систему державного управління України з визначеними ЄС відповідними вимогами, нормами і стандартами;

12. Аргументація необхідності віднесення постійного удосконалення, гнучкості організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах до пріоритетів державної політики в Україні, важливими завданнями якої має бути розробка та впровадження Концепції і Національної Стратегії розвитку надання соціальних послуг в територіальних громадах в умовах воєнного стану;

13. Обґрунтування необхідності запровадження в систему державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах інструментів діалогу, взаємодії та співробітництва між інститутами державного і недержавного секторів, забезпечення реальної участі зацікавлених сторін у процесі ухвалення важливих рішень щодо надання соціальних послуг в територіальних громадах;

14. Аналіз проблем, пов'язаних з державним управлінням надання соціальних послуг в територіальних громадах, розробленням, впровадженням і реалізацією гнучкого організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах.

Практичне значення очікуваних результатів визначається тим, що їх можна буде використати як теоретичну основу для розроблення та прийняття нормативно-правових актів, які регламентують формування та реалізації організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, відповідних концепцій, стратегії та державних програм. Основні положення та рекомендації дисертаційної роботи:

будуть внеском до вітчизняної галузі науки «Публічне управління та адміністрування» та «Державне управління» за спеціальністю «25.00.02 – механізми державного управління», зокрема в частині розроблення та реалізації організаційного механізму державного управління соціальними послугами в територіальних громадах в сучасних умовах суспільного розвитку, розширять теоретичну базу для подальших наукових досліджень проблематики в досліджуваній сфері;

сприятимуть покращенню діяльності, співпраці державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань у сфері надання соціальних послуг в Україні;

стануть суттєвим доповненням до практики викладання дисциплін з державного управління, підготовці програм для курсів підвищення кваліфікації працівників державної служби, органів місцевого самоврядування та соціальних, педагогічних та інших працівників, діяльність яких пов'язана з організацією, наданням соціальних послуг в територіальних громадах в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анселен Ж. Франція: соціальні послуги. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*, 2013. № 1/2. С. 204–219.
2. Арістова І. В. Соціальна функція держави як визначальна категорія права соціального забезпечення України. *Форум права електронне науково-фахове видання*, 2006. № 2. С. 18–21.
3. Антонюк О. І. Державне управління соціальною сферою: теорія і практика. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 267с.
4. Андрей Шептицький. В кн.: Слабошпицький М.Ф. Українські меценати: Нариси з історії української культури. Навч. видання. Б.м., 2001. С. 326-245.
5. Андрійв В. Соціальне страхування: історія проблеми. *Соціальний захист*. 1999, №2. С. 43-51.
6. Андрущенко Т. Щедрість Симиренківського роду. Сучасність, 2000. 9 вересня. С. 126-132.
7. Бінківська Т. А. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг: автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 281 «Публічне управління та адміністрування». Миколаїв, ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 11 с.
8. Белевцова Я. С. Механізм підвищення якості соціальних послуг на рівні місцевих органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 Х., 2011. 20 с.
9. Березін О. В., Безпарточний М. Г., Нікілева Л. О. Механізми формування та методологія розвитку закладів і підприємств соціального обслуговування. Полтава: Інтер Графіка, 2013. 210 с.
10. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні: монографія. К., Знання, 2005. 381 с.
11. Батищева Г.О., Зайцева З.Г. Робота соціальних служб для молоді з молододу сім'єю. К., 1996. 287с.

12. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. К., Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.
13. Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів у школі. Тернопіль, 2001.
14. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: Наук.-метод. посіб. К., ІЗМН, 1998.
15. Бур З.В., Цимбал В.В. Реалізація права на соціальне забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022 № 17. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/483> (дата звернення: 25.02.2023)
16. Герасименко Г. Гендерна рівність та відповідь на домашнє насильство в приватному секторі України: заклик до дій. URL: <http://www.idss.o> (дата звернення: 25.03.2023)
17. Горбатюк С. Є. Державне регулювання соціальної роботи в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02. Київ, 2009. 236 с.
18. Глазко Н. Д. Зарубіжний досвід забезпечення соціальної сфери. *Ефективна економіка*, 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3059> (дата звернення: 05.04.2023)
19. Гончарук О. Б., Савичук Н. О. Поняття механізмів державного управління та їх практичне значення *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. DOI: 10.32702/2306_6814.2021.7.77 (дата звернення: 12.03.2023)
20. Горемикіна Ю. В. Моніторинг і оцінювання якості та ефективності соціальних послуг: прикладний аспект. *Демографія та соціальна економіка*, 2016. № 3. С. 120–132. doi: 10.15407/dse2016.03.120 (дата звернення: 15.02.2023)
21. Горбунова-Рубан С., Вітковська І. Система надання соціальних послуг: сучасний стан. *SOCIOPROSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*, 2020. №9. С. 17–23.

22. Горемикіна Ю. Правове підґрунтя державних соціальних гарантій та зобов'язань для осіб похилого віку в Україні. *Impact of modernity on science and practice: Abstracts of XII International scientific and practical conference (13-14 April, 2020)*. Edmonton, Canada, 2020. pp. 60–65.
23. Городняненко В. Г. (ред.) Соціологія. Київ: Академія, 2005. 560 с.
24. Городняненко В. Г. (ред.) Соціологія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 1999. 384 с.
25. Гребя Р. Механізми реформування системи соціальних послуг в Україні: державно-управлінській аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2017. Вип. 1(32). С. 62-67.
26. Головка В. В. Особливості державної політики соціального захисту населення в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник НУЦЗ України*. Серія: Державне управління, 2022. Випуск 2(17). С. 65-73.
27. Горілий А.Г. Історія соціальної роботи в Україні: Курс лекцій. Тернопіль, 2001. 66 с.
28. Гбур З. В. Соціальний моніторинг-один з методів прогнозу соціальної погоди на Львівщині. *Соціальний захист*, жовтень 2006. №10. С. 26 – 30.
29. Гбур З. В. Роль моніторингу державної політики в міжнародній практиці вироблення політики. *Журнал «Управління сучасним містом»*, НАДУ, 2006р. №2. С. 68 – 71.
30. Гбур З. В. Роль моніторингу в організаційно-управлінському забезпеченні державної політики. *Ефективність державного управління*. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2007р. Вип.12. С. 295-300.
31. Гбур З. В. Моніторинг як метод забезпечення реалізації цілей і функцій державного управління. Державне і муніципальне управління в умовах політико-адміністративної реформи: Матеріали конференції (17-18 травня 2007р.) Відпов. ред. В. Я. Малиновський. Луцьк, Волинська обласна друкарня, 2007. 192с.

32. Гбур З. В. Теоретичні основи фінансування місцевих та регіональних програм соціального розвитку. Наука і практика 2008, зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 2008. С. 59–64.

33. Гбур З. В. Національна безпека держави – питання захисту національних меншин. Залучення соціально відповідальних інвестицій: проблеми і перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2018. С. 22 – 26.

34. Гбур З. В. Місце та роль безпеки в соціально -економічному розвитку. Розвиток економічної системи в контексті міжнародного співробітництва: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково - практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених. Київ, 2018. С. 24 – 28.

35. Гбур З.В. Соціальне страхування як базовий елемент державної політики щодо працездатного населення. Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín «Věda a perspektivy» je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 3(3) 2021.str. 182, P.19-31

36. Данилюк О. І., Олексієнко Л. А., Підлипна Р. П. Організація соціальних послуг в умовах війни. *Науковий погляд: економіка та управління*, 2023. № 1 (81). С. 150-155.

37. Діденко Н. Г. Сучасне соціальне управління: філософія, методологія, практика: моногр. Донецьк: «ВІК», 2010. 375 с.

38. Дьяченко В. М. Концептуальні засади реформування системи соціальних послуг в Україні. *Соціальна політика і соціальна робота*, 2007. Вип. 1 (36). С. 5–16.

39. Деякі питання фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 07.07.2022 № 784. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.03.2023)

40. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Заява, Список, Реєстр, Перелік від 20.03.2022 № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.02.2023)

41. Дубич К. В. Актуальні проблеми державного управління соціальним захистом населення в Україні. *Соціальна робота в Україні*. К., 2012. № 2. С. 99–111.

42. Дубич К. В. Освітній механізм державного управління соціальними послугами в Україні: сучасний стан реалізації. *Інвестиції: практика та досвід*, 2015. № 3. С. 110–115.

43. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Клавдія Василівна Дубич, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2016. 437 с.

44. Дубич К. В. Бідність як прояв соціальної нерівності в українському повоєнному суспільстві. Трансформація українського суспільства в цифрову еру: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 березня 2023 р.). Одеса: Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2023. С. 128-132.

45. Дубич К.В. Імператива удосконалення державного управління наданням соціальних послуг в Україні. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. К., 2017. № 2. С. 47 – 55.

46. Дубич К.В., Житник Н.В., Костюшко Ю.О., Стасюк В.Д., Пожидаєва О.В. Звітна наукова конференція Інституту цифровізації освіти НАПН України «Цифрова трансформація освіти України в умовах. Основи моделювання електронного документообігу з використанням інформаційно-цифрових технологій та його впровадження в наукових установах, Інститут цифровізації освіти НАПН України УДК 37.01: 001.891-021.465-047.44: 004

47. Давня українська література: Хрестоматія. Упоряд. М.М.Сулима. 2-ге вид., переробл. і доп. К., Освіта, 1993. 576 с.
48. Добročинність в Україні: минуле, сучасність, майбутнє. Авт.-упоряд. В.Халецький. К., 1998. 54 с.
49. Ємельяненко Л. М., Федулова Л. І. Децентралізація в сфері соціальної політики в регіонах України. *Економіка та держава*, 2021. № 4. С. 4–11. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.4.4
50. Ємельяненко Л., Головаха Є. та Дембіцький С. (ред) Комплексні вимірювальні інструменти в соціологічних дослідженнях: розроблення, адаптація, обґрунтування достовірності. К: Інститут соціології НАН України, 2022. 405 с.
51. Зима І. Я. Теоретичні підходи до визначення та формування механізмів державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. DOI: 10.32702/2306814.2019.15.85 (дата звернення: 25.03.2023)
52. Закон України про соціальні послуги: завдання та переваги. Довідкові матеріали / Міністерство соціальної політики, 2019. Available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/519/12.2019_1.pdf (дата звернення 25.01.2022)
53. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навч. посіб. К., Видав. Дім «Слово», 2008. 240с.
54. Зайцева З.Г. Соціальна реабілітація неповнолітніх, які повернулися з місць позбавлення волі у соціальних службах для молоді. К., 1995. 148с.
55. Зайцева З.Г. Неблагополучна сім'я та її вплив на формування особистості дитини. Соціальна підтримка молоді сім'ї. К., 1994. 218с.
56. Заїка С. О., Грідін О. В. Теоретичні аспекти сутності та змісту якості як філософської, соціальної та економічної категорії. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*, 2016. Вип. 172. С. 202-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2016_172_24 (дата звернення: 25.08.2022).

57. З історії соціального захисту населення на Миколаївщині: Добірка матеріалів. Під заг. ред. Ю.О.Шклярського. Миколаїв, 2000. 40 с.
58. Ільчук Л. І. Розвиток системи інтегрованих соціальних послуг в умовах децентралізації (на прикладі об'єднаних територіальних громад). *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*, 2018. № 1. С. 114–121.
59. Конституція України: Закон України №254к/96-ВР від 28.06.1996 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. С. 15. С. 2598
60. Кравченко О. Що можуть зробити громадські організації у сфері надання соціальних послуг людям з інвалідністю? (На прикладі «Конфедерації громадських організацій інвалідів України»). *Вісник Академії праці, соціальних відносин та туризму*, 2019. № 3. С. 24–33.
61. Кравченко М. Механізми децентралізації соціальних послуг в Україні. *Демократичне врядування*, 2014. № 14. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/kravchenko.pdf. (дата звернення: 12.04.2023)
62. Кравченко М. В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика, моногр. К. Інформ. – аналіт. агентство, 2012. 451 с.
63. Курмаєв П. Ю. Дослідження зарубіжного досвіду управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні. *Економічний простір*, 2009. №25. С. 16–23.
64. Кульчицький С.В., Шаталіна Є.П. Становище дітей в Україні у 1931-1933 рр. Документальна розповідь. К. АН УРСР; Ін-т історії, 1989. – 26 с.
65. Криворучко Н. В., Суровцева І. Ю. Співпраця органів місцевого самоврядування з громадськими, благодійними та релігійними організаціями у вирішенні соціальних проблем. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Маріуполь, 2020. Вип. 5. С. 30–35.

66. Колосок А., Бичук І. Менеджмент соціальних послуг територіальної громади в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 3. С. 92–99. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.13>

67. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України: монографія. Х. Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.

68. Кармалюк С.П. Нормативно-правове регулювання надання соціальних послуг на рівні територіальних громад в Україні. Інституційний репозитарій відкритого доступу представників Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL: [https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1802/Нормативно-правове%20регулювання соціальних%20послуг.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1802/Нормативно-правове%20регулювання%20соціальних%20послуг.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (дата звернення: 27.04.2023)

69. Королько В. Г. Некрасова О. В. Зв'язки з громадськістю: наукові основи, методика, практика (підручник). Київ: Києво-Могилянська академія, 2009. 831 с.

70. Круть А. Г., Горачук В. В. Перспективи використання стандартів на системи управління якістю в закладах охорони здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*, 2019. № 3. С. 38 – 43. DOI: 10.11603/1681-2786.2019.3.10590. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSG_2019_3_8. (дата звернення: 11.03.2023)

71. Круть А. Г. Перспективи удосконалення акредитації закладів охорони здоров'я в Україні. *New trends and unsolved issues in medicine : conference proceedings (July 29–30, 2022. Riga, the Republic of Latvia)*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 315 – 318. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-226-5-83>. (дата звернення: 06.03.2023)

72. Любецька М. М. Аналіз зарубіжного досвіду надання соціальних послуг, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. № 19. С. 109-116. doi: 10.32702/2306-6814.2018.19.109

73. Лисяк Л. В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія. Економіка, 2017. Т. 25. Вип. 11(1). С. 23–30.

74. Методичні рекомендації щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України №282 від 20.02.2019 р. URL: <https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf> (дата звернення: 09.03.2023)

75. Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей. Затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України від 30.12. 2020. №868. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/5908.html> (дата звернення: 07.04.2023)

76. Мішина С. В., Мішин О. Ю. Міжнародний досвід надання соціальних виплат. *Ефективна економіка*, 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9414> (дата звернення: 17.02.2023)

77. Макеев С. О. Соціологія: навчальний посібник (3 видання). Київ. Знання, 2005. 455 с.

78. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні: короткий опис. Київ, 2019. 16 с.

79. Новікова О.Ф., Логачова Л.М. Особливості фінансування соціальної інфраструктури в процесі бюджетної децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1 (47). С. 4–12.

80. Нечипорук Л. Міжсекторна взаємодія у наданні соціальних послуг в умовах війни. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. № 4. С. 65-74.

81. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років. МОЗ України. 2014. 41 с.

82. Особливості організації надання соціальних послуг під час воєнного стану. URL: <https://react-aph.org/uk/osoblyvosti-organizacziyi->

nadannya-soczialnyh-poslug-pid-chas-voennogo-stanu/ (дата звернення: 24.03.2023)

83. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 25.08.2022).

84. Плисенко Г.П. Практика вдосконалення системи соціальних послуг у форматі «прозорий офіс». *Інфраструктура ринку*, 2018. Випуск 19. С. 55-60.

85. Павлюк А. П. Секторальна децентралізація в Україні: результати реформи та пріоритети розвитку. *Стратегічні пріоритети*, 2017. №3 (44). С.113–124.

86. Попик Ю. В. Організація діяльності інтегрованих соціальних служб в територіальних громадах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія. Педагогіка. Соціальна робота. 2016. Вип. 2. С. 193–196.

87. Попович А. М. Адміністрування інтегрованих соціальних послуг на рівні громади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота / голов. ред. І. В. Козубовська. Ужгород. Говерла, 2018. Вип. 2 (43). С. 210–213.

88. Про затвердження Методичних рекомендацій з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України від 27 грудня 2013 року № 904. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0904739-13> (дата звернення: 25.01.2022).

89. Про організацію надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-п> (дата звернення: 25.01.2022).

90. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 20.03.2022 № 331. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.03.2023)

91. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 30.04.2023)

92. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.02.2023)

93. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III (із змінами, внесен. згідно із 33 Законами в 2001-2018 рр.). Офіц. вісн. України. 2000. № 13). С. 31. С. 505.

94. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо інформування населення про соціальні послуги. Наказ Міністерства соціальної політики України від 28 жовт. 2014 р. № 828. URL: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article> (дата звернення: 25.01.2022).

95. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 06.03.2023)

96. Про становище багатодітних сімей у країнах ЄС. URL: <http://bukviche.com/pro-stanovyche-bahatoditnych-simej> (дата звернення: 06.03.2023)

97. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 року No 966 IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. No 45. Ст. 358.

98. Про місцеве самоврядування: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 (із подальшими змінами).

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.02.2023)

99. Посібник із визначення потреб населення ОТГ у соціальних послугах. Радник. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/496/Посібник_із_визначення_потреб_населення_ОТГу_соціальних_послугах._Практичні_рекомендації.pdf (дата звернення: 13.04.2023)

100. Програма економічного і соціального розвитку Вінницької області на 2018 рік URL: <http://www.vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/7980-prohramaekonomichnoho-i-sotsialnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-na-201> (дата звернення: 15.03.2023)

101. Рішення Київської міської ради від 28 липня 2020 року № 73\9152 «Про затвердження Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року». URL: [Про затвердження Плану заходів на 2021 - 2023 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року | «Дебет-Кредит» - Нормативні документи \(dtkr.ua\)](#) (дата звернення: 18.02.2023)

102. Рішення Київської обласної ради від 22.06.2020 № 858-35-VII (зі змінами від 24.12.2020 № 048-01-VIII) «Про План заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегії розвитку Київської області на 2021-2027 роки». URL: [plan.docx \(live.com\)](#) (дата звернення: 28.03.2023)

103. Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. Калуська районна державна адміністрація. URL: <http://rda.if.ua/images/news/Files/Організація%20надання%20соціальних%20послуг.pdf> (дата звернення: 12.03.2023)

104. Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. Міністерство соціальної політики України.

URL:<http://www.msp.gov.ua/timeline/Decentralizaciya-vladi-.html> (дата звернення: 24.03.2023)

105. Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці. дис. на здобуття наукового ступеня д.е.н. К. 2016 р. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.01/2016/Ruzhenskyj_diss.PDF (дата звернення: 16.02.2023)

106. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», за ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с.

107. Райнола Х., Капська А., Комарова Н. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. К. Академпрес, 1999. 122 с.

108. Сирота І. М., Гудзь А. О. Принципи права соціального забезпечення в сучасних умовах. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2019. № 4 (66). С.62–66.

109. Стовбан М.П., Стовбан І.В., Гбур З.В., Досягнення позитивного соціального результату для населення від впровадження госпітальних округів. Publishing House «Baltija Publishing» International scientific and practical conference С.56 – 60.

110. Стремецька В.О. Система соціального захисту і соціальної освіти у Фінляндії. *Соціальна політика і соціальна робота*. 1998. №1– 2. С. 31–38.

111. Сухова К. К. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади). *Інвестиції: практика та досвід* (5-6). С. 82-90.

112. Сухова К. К. Нормативно-правова база організації надання соціальних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*, 2022 № 7-8. С. 64–70.

113. Сухова К. К., Коцур В. В. Нормативно-правова база формування та реалізації механізму державного управління з організації надання

соціальних послуг у територіальній громаді. *Інвестиції: практика та досвід*, № 3. 2022. С. 96-101.

114. Сухова К. К. Проблемні аспекти державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. *Інвестиції: практика та досвід*, № 4. 2022. С.118-123

115. Сухова, К. К., Завада, О. Г., Цісарж, С. В., Напрями вдосконалення надання соціальних послуг в територіальних громадах через організаційний механізм державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. №23, 2022. С 114-119.

116. Сухова К.К. Актуальні проблеми публічного управління з підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад, як суб'єктів господарювання. Сучасні тенденції розвитку економіки, фінансів та управління: нові можливості, проблеми, перспективи. зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 10 листопада 2021 р. К. КУБГ, 2021. 403 с. С.399 – 402.

117. Сухова К.К. Сучасні механізми публічного управління з кадрового забезпечення соціальними працівниками об'єднаних територіальних громад. Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали вісімнадцятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2021 р.). гол. ред. В. В. Корнєшук. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2021. 138 с. С.41 – 43.

118. Сухова К. К., Організація надання соціальних послуг. The V International Scientific and Practical Conference «Trends of modern science and practice», February 8 – 11, 2022, Ankara, Turkey. 652 p. P.221 – 225.

119. Сухова К.К. Державне управління в територіальній громаді (на прикладі Хмельницької міської територіальної громади). Стратегії інноваційного розвитку економіки країни: підприємство, регіон, держава: Матеріали всеукраїнської науково - практичної конференції, м. Київ, 19 лютого 2022 р. Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2022. 72 с. С.41 – 46.

120. Сухова К.К. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді. Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 4–5 березня 2022 р. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2022. 40 с. С.12 – 17.

121. Сухова К. К. Нормативно-правова база надання соціальних послуг в територіальній громаді. Шевченківська весна.2022: публічне управління та державна служба: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Київ, 19 квіт. 2022 р.) за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої. Київ ННІ ПУДС КНУ, 2022. С. 35-37.

122. Сухова К.К. Особливості реалізації організаційного механізму державного управління в територіальній громаді. Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного часу: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (3 червня 2022 року) за заг. ред. О.І. Пархоменко-Куцевіл. Переяслав, 2022. 371 с. С. 290-295

123. Сухова К.К. Зарубіжний досвід організації надання соціальних послуг на місцевому рівні. Складові національної безпеки в умовах воєнного стану: матеріали науково – практичної конференції з міжнародною участю (9 – 11 серпня 2023 року) за заг. ред. З.В.Гбур, Київ, Кам'янець-Подільський. 2023.

124. Семигіна Т. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання. *Вісник АПСВТ*, 2019. №4. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2019-65-75.pdf (дата звернення: 14.02.2023)

125. Сотнікова Ю. В. Проблема забезпечення гендерної рівності в Україні в контексті євроінтеграції. *Бізнес Інформ*, 2019. № 4. С. 239–245.

126. Співак М. В. Державна політика інноваційного розвитку галузі охорони здоров'я в сучасних умовах. *Політикус*, 2016. № 3. С. 92 – 95. URL: dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8198 (дата звернення: 25.08.2022).

127. Степурко Т. Г. Задоволеність доступністю та якістю медичної допомоги в Україні, Польщі та Угорщині. *Наукові записки НаУКМА*, 2016. Т. 187. Соціологічні науки. С. 82 – 89.

128. Тарасенко Д.Л., Сухова К.К. Сучасні проблеми держави та органів місцевого самоврядування з забезпечення соціальними послугами населення територіальних громад. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2021 року, за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава ПДАУ, 2021. 408 с. С.259-262.

129. Тофтїсова-Матерон Р., Дїмітрова М., Ньюмен К. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах. Київ: Проект ТАСІС «Посилення рег. соц. послуг в Україні», 2006. 225 с.

130. Тарасенко Т. Проблема децентралізації в реформуванні місцевого самоврядування в Україні. *Державне управління місцевого самоврядування*, 2014. № 2(21). С. 277–286.

131. Ткаченко В.М. Особливості надання соціальних послуг в умовах територіальної громади. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. 2021. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/Ткаченко-В.М..pdf> (дата звернення: 22.04.2023)

132. Хлебников А.А. Нормативно-правове регулювання надання публічних послуг в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018 № 24. С.125-129. DOI: 10.32702/2306 6814.2018.24.125 (дата звернення: 11.03.2023)

133. Хорунжий Ю. Українські меценати: Добročинність – наша риса. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. 137 с.

134. Хорунжий М. Є., Гбур З. В. Соціальний захист державного службовця. *Інвестиції: практика та досвід*, 2021. № 13-14. С. 103–109. DOI: [10.32702/2306-6814.2021.13-14.103](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.13-14.103) (дата звернення: 07.02.2023)

135. Черниш Н. Соціологія: курс лекцій. Розділ 4: Організація і проведення конкретно-соціологічних досліджень. Львів: Кальварія, 2004. 544 с.

136. Шелухін Володимир Анатолійович Шелухін В.А. Точка розходження: соціологія та економіка у тіні своїх витоків: монографія. К.:Ліра-К, 2023. 336 с.
137. Шубна О. В., Денисова Ю. В., Санчич О.В., Марильова А. В. Новітні методи удосконалення системи надання соціальних послуг в Україні. *Економічний вісник Донбасу*, 2020. № 3(61). С. 213-221.
138. Adela-Maria Isvoranu, Sacha Epskamp, Lourens J. Waldorp, Denny Borsboom *Network Psychometrics with R - A Guide for Behavioral and Social Scientists*: Taylor & Francis Group, LLC, 2022. 250 p.
139. Akachia Y., Margaret E. Quality of care: measuring a neglected driver of improved health. *Bull World Health Organ.* 2017. № 95. P. 465 – 472. doi: <http://dx.doi.org/10.2471/BLT.16.180190>. (дата звернення: 09.03.2023)
140. Andrews S. Using inclusion literature to promote positive attitudes toward disabilities. *Journal of Adolescent and Adult Literacy.* 1998. No. 41 (6). P. 420–426.
141. Anthopoulos L., Reddick C., Giannakidou, I., & Mavridis, N. Why e-government projects fail? An analysis of the healthcare.gov website. *Government Information Quarterly*, 2016, №33(1), P. 161–173.
142. Auraaen A., Klazinga N. The economics of patient safety. Strengthening a value-based approach to reducing patient harm at national level. *OECD Health Working Paper № 96*. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2018. 68 p.
143. Best M., Neuhauser D. Avedis Donabedian: father of quality assurance and poet *Qual. Saf. Health Care.* 2004. № 13. P. 472 – 473. DOI: 10.1136/qshc.2004.012591. (дата звернення: 12.02.2023)
144. Borgatti S., Everett M., Johnson J., Agneessens F. *Analyzing Social Networks Using R*: Sage, 2022. 359 p.
145. Bullain N., Panov L. *A Handbook on Non-State Social Service Delivery Models. A guide for policy makers and practitioners in the CIS region.* The UNDP Regional Bureau for Europe and the CIS, 2012. 123 p.

146. Campbell K. Selecting Children's Books about People with Disabilities. Tennessee Libraries. 2006. No. 1. URL: <http://www.tnla.org/?24>.

147. Caries-risk Assessment and Management for Infants, Children, and Adolescents. *Pediatr Dent*. 2017 Sep 15. № 39(6). P. 197-204. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29179357/> (дата звернення: 25.08.2022).

148. Christel A. Woodward. Strategies for Assisting Health Workers to Modify and Improve Skills: Developing Quality Health Care - A Process for Change. World Health Organization: Geneva, 2000. 60 p. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/66285/WHO_EIP_OSD_00.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Last accessed: 25.08.2022).

149. Crossing the Quality Chasm: A New Health System for the 21st Century. Committee on Quality of Health Care in America, Institute of Medicine. Washington, DC, USA: National Academies Press; 2001. 8 p.

150. Davidson, S., De Filippi, P., & Potts, J. Disrupting Governance: The New Institutional Economics of Distributed Ledger Technology. 2016 SSRN Electronic Journal, available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2811995> (дата звернення: 26.02.2023)

151. Donabedian A. Evaluating the quality of medical care. *Milbank Memorial Fund Quarterly*. 1966. № 44. P. 166 – 206.

152. Evaluation of Potentially Malignant Disorders in the Oral Cavity Clinical Practice Guideline. 2017. URL: <https://ebd.ada.org/en/evidence/guidelines/oral-cancer> (дата звернення: 25.08.2022)

153. Garson D. Factor Analysis and Dimension Reduction in R - A Social Scientist's Toolkit. Routledge, 2023. 564 p.

154. Global oral health status report: towards universal health coverage for oral health by 2030. Executive summary. World Health Organization, 2022. 31 p. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240061569> (Last accessed: 22.01.2023).

155. Graham J. The Essentials of Data Science. Knowledge Discovery Using R. Taylor & Francis Group, LLC, 2017., 322 p.
156. Hoyle, Rick H. Editor Handbook of Structural Equation Modeling.- NY: Gilford Press, 2023. 785 p.
157. Improving value in health care: measuring quality. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development; 2010. 110 p.
158. Issue 1 (9), Public Administration and Law Review 2 e-ISSN 2674-5216 print-ISSN 2733-211X DOI: 10.36690/2674-5216-2022-1 Public administration of the provision of social services in united territorial societies of Ukraine: organizational aspects Ksenia Sukhova, Marta Karpa, 2022. P.13 – 19.
159. Kebschull M., Chapple I. Evidence-based, personalised and minimally invasive treatment for periodontitis patients - the new EFP S3-level clinical treatment guidelines. *Br Dent J.* 2020. № 229. P. 443 – 449. URL: <https://doi.org/10.1038/s41415-020-2173-7> (дата звернення: 25.08.2022).
160. Kevin Murphy and Brett Myers Statistical Power Analysis. A Simple and General Model for Traditional and Modern Hypothesis Tests: Routledge, 2023. 236 с.
161. Krut A. G., Horachuk V. V. Patients ' satisfaction with dental care (on the results of sociological research). *Wiad. Lek.* 2021. Vol. LXXIV, Issue 3, Part 2. P. 674-677. DOI: 10.36740/WLek202103220. (Last accessed: 22.03.2023)
162. Krut A. Use of evidence based medicine by dentists. *Wiad Lek.* 2022. Vol. LXXV, Issue 5, Part 1. P. 1100-1104. DOI: 10.36740/WLek202205109.
163. Luce K. Inclusive Literature: Choosing Resources to Represent Disability in the Classroom. ETFO Voice (en). 2016-10-11. *Magazine of the Elementary Teachers' Federation of Ontario*, 2016. [Online]. Available: Accessed on: URL: <http://etfovoice.ca/feature/inclusive-literature>. (Last accessed: 25.02.2023)
164. Mergel I., Ganapati, S., Whitford, A. Agile: A New Way of Governing. Wiley Online Library. URL:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/puar.13202> (Last accessed: 21.04.2023)

165. Musallam E., Johantgen M., Connerney I. Hospital Disease-Specific Care Certification Programs and Quality of Care: A Narrative Review. *Jt Comm J Qual Patient Saf.* 2016. № 42(8). P. 364 – 368. doi: 10.1016/s1553-7250(16)42051-9. (Last accessed: 17.03.2023)

166. Nancy L. The All-White World of Children's Books. *Education in America.* The Saturday Review, September 11, 1965, PP. 63-65.

167. Norta A. Creation of Smart-Contracting Collaborations for Decentralized Autonomous Organizations. In R. Matulevičius & M. Dumas (Eds.), *Perspectives in Business Informatics Research.* 2015. PP. 3–17.

168. Northouse, Peter Guy *Leadership. Theory and Practice.* SAGE Publications, Inc, 2016. 521 p.

169. Ovretveit J., Townsend Ch. *Health Service Quality. An introduction to quality methods for Health Services.* Blackwell Scientific Publications, 1992. 186p.

170. Prater M. Learning Disabilities in Children's and Adolescent Literature: How Are the Characters Portrayed? *Learning Disabilities Quarterly.* 2003. No.1. PP. 47– 62.

171. *Quality of Care: A Process for Making Strategic Choices in Health Systems.* World Health Organization, 2006. 40 p.

172. Sanz M., Herrera D., Keschull M., Chapple I., Jepsen S., Beglundh T., Sculean A., Tonetti M.S.; EFP Workshop Participants and Methodological Consultants. Treatment of stage I-III periodontitis-The EFP S3 level clinical practice guideline. *J Clin Periodontol.* 2020. № 47 Suppl 22. PP. 4 – 60. doi: 10.1111/jcpe.13290. (Last accessed: 02.04.2023)

173. Shpak V, Olena Osmolovska, Larysa Masimova and Natalia Romaniuk. *Inclusive literature as an innovative marketing resource of publishing activities.* *Innovative Marketing,* 2020, №16(2), P.71-79. doi:10.21511/im.16(2).2020.06 (Scopus).

174. Slawomirski L., Auraen A., Klazinga N. The economics of patient safety. Strengthening a value-based approach to reducing patient harm at national level. OECD Health Working Paper No. 96. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2018. 68 p.

175. Sukhova K., Borodin Y., Tarasenko T., Komarova K., Akimova L., & Akimov O. Organizational mechanism of state management of social services in territorial communities. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*, 2022 №12(1), XXVII, 188-192.

176. The impact of Joint Commission International accreditation on time periods in the operating room: A retrospective observational study. Inomata T. et al. *PLoS One*. 2018. Vol.13(9). P. e0204301. doi: 10.1371/journal.pone.0204301. (Last accessed: 04.02.2023)

177. Tomic B., Filipovic J., Ruso J. Quality management in health care: concepts, principles and standards. 3rd International Conference on Quality of Life. November 2018. Center for Quality, Faculty of Engineering, University of Kragujevac. P. 201 – 207. URL: <https://plus.cobiss.net/cobiss/sr/sr/bib/327929863> (Last accessed: 25.02.2021).

178. Tracking universal health coverage: 2017 global monitoring report. Всемирная организация здравоохранения и Международный банк реконструкции и развития. Всемирный банк, 2018. 69 с.

179. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (Last accessed: 25.08.2022).

180. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (Last accessed: 25.08.2022).

181. Value and impact of international hospital accreditation: a case study from Jordan. Halasa Y. A. et al. *East Mediterr Health J*. 2015. Vol. 21(2). P. 90 – 99. DOI: 10.26719/2015.21.90 (Last accessed: 25.02.2021).

182. Wopperer E. Inclusive Literature in the Library and the Classroom. *Knowledge Quest*. Volume 39, No. 3. January/February 2011. Pp. 26-40. [Online]. Available: Accessed on: URL:

http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/aaslpubsandjournals/knowledgequest/docs/KQ_30_3_JanFeb11_WEB.pdfSlawomirski (Last accessed: 28.03.2023)

183. Zeitlin W., Charles Auerbach Basic statistics for the behavioral and social sciences using R. NY: *Oxford University Press*, 2019., 273 p.

ДОДАТКИ

**Рис.1.2.2 Повноваження уповноважених органів системи надання
соціальних послуг**

Джерело: узагальнено на основі Закону України «Про соціальні послуги»

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна, Київська та Севастопольська міська державна адміністрації	Районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських рад міст обласного значення, ради територіальних громад
<p>1) забезпечення формування державної політики у сфері надання соціальних послуг та здійснення управління системою надання соціальних послуг;</p> <p>2) нормативно-правове, організаційно-методичне та інформаційне забезпечення надання соціальних послуг;</p> <p>3) організація та координація підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги;</p> <p>4) здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості та оприлюднення відповідних результатів;</p> <p>5) контроль за додержанням вимог;</p> <p>6) забезпечення створення та функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;</p> <p>7) координація діяльності місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та надавачів соціальних послуг щодо</p>	<p>1) забезпечення реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг на регіональному рівні;</p> <p>2) узагальнення визначених районними державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад потреб у соціальних послугах, оприлюднення відповідних результатів;</p> <p>3) інформування населення регіону про перелік соціальних послуг, їх зміст і порядок надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;</p> <p>4) забезпечення ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на регіональному рівні;</p> <p>5) затвердження, забезпечення фінансування та виконання регіональних програм в частині забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення</p>	<p>1) визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах, у тому числі із залученням надавачів соціальних послуг недержавного сектору, оприлюднення відповідних результатів;</p> <p>2) інформування населення про перелік соціальних послуг, їх зміст і порядок надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;</p> <p>3) здійснення заходів для виявлення вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;</p> <p>4) забезпечення за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї надання базових соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до їхніх потреб, вжиття заходів з надання інших соціальних послуг таким особам/сім'ям шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг державного/комунального сектору та/або залучення надавачів соціальних послуг</p>

<p>реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг;</p> <p>8) збір, аналіз та поширення відповідно до законодавства інформації щодо надання соціальних послуг, кращого національного та міжнародного досвіду надання соціальних послуг;</p> <p>9) затвердження державних стандартів соціальних послуг;</p> <p>10) здійснення міжнародного співробітництва з питань надання соціальних послуг;</p> <p>11) вирішення інших питань щодо надання соціальних послуг</p>	<p>потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах;</p> <p>6) здійснення контролю за додержанням вимог;</p> <p>7) здійснення на регіональному рівні моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості та оприлюднення відповідних результатів;</p> <p>8) координація діяльності суб'єктів системи надання соціальних послуг на регіональному рівні;</p> <p>9) забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг та органів, установ, закладів, фізичних осіб - підприємців, які в межах своєї компетенції надають на регіональному рівні допомогу вразливим групам населення та особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, та/або здійснюють їх захист;</p> <p>10) збір, аналіз та поширення відповідно до законодавства інформації щодо надання соціальних послуг, сприяння впровадженню кращого досвіду надання соціальних послуг;</p> <p>11) організація та забезпечення підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги;</p> <p>12) забезпечення надання на території відповідної адміністративно-</p>	<p>недержавного сектору (шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проєктів, соціальних програм тощо), та/або на умовах договору з уповноваженими органами;</p> <p>5) затвердження, забезпечення фінансування та виконання регіональних програм в частині забезпечення потреб осіб/сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах;</p> <p>6) забезпечення підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників надавачів соціальних послуг, утворених ними;</p> <p>7) координація діяльності суб'єктів системи надання соціальних послуг на місцевому рівні;</p> <p>8) забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг та органів, установ, закладів, фізичних осіб - підприємців, які в межах своєї компетенції надають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади допомогу вразливим групам населення та особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, та/або</p>
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

	<p>територіальної одиниці соціальних послуг особам/сім'ям відповідно до їхніх потреб;</p> <p>13) здійснення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг;</p> <p>14) забезпечення дотримання прав отримувачів соціальних послуг;</p> <p>15) призначення керівників утворених ними надавачів соціальних послуг, діяльність яких фінансується за рахунок коштів відповідного бюджету;</p> <p>16) вирішення інших питань щодо надання соціальних послуг</p>	<p>здійснюють їх захист;</p> <p>9) збір, аналіз та поширення відповідно до законодавства інформації щодо надання соціальних послуг, сприяння впровадженню кращого досвіду надання соціальних послуг;</p> <p>10) забезпечення ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на місцевому рівні;</p> <p>11) здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості, оприлюднення відповідних результатів;</p> <p>12) здійснення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг;</p> <p>13) здійснення контролю за додержанням вимог;</p> <p>14) забезпечення дотримання прав отримувачів соціальних послуг;</p> <p>15) призначення керівників утворених ними надавачів соціальних послуг, діяльність яких фінансується за рахунок коштів відповідного бюджету/бюджетів;</p> <p>16) вирішення інших питань щодо надання соціальних послуг</p>
--	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Таблиця 1.4.1.

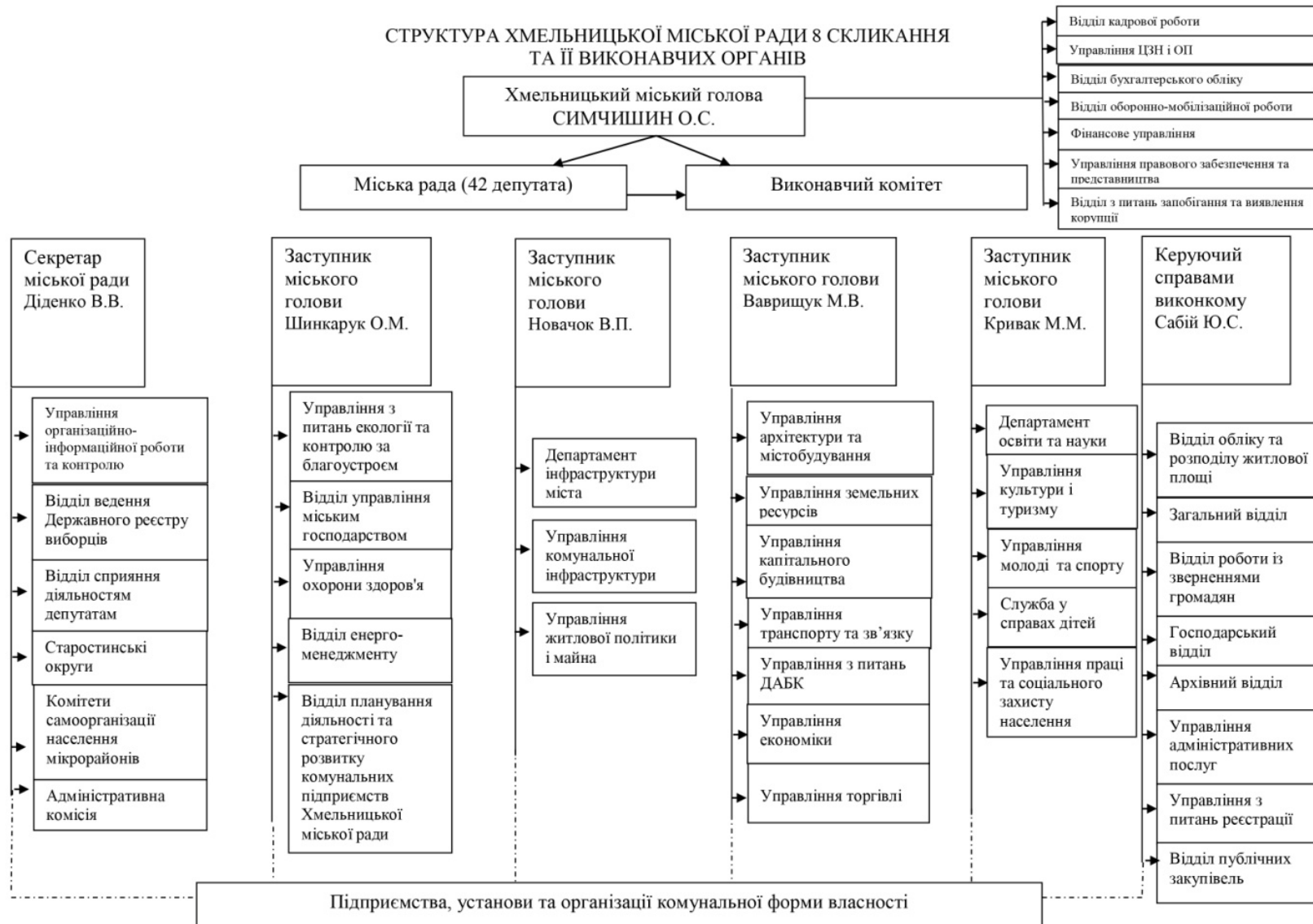
Загальне розмежування повноважень між центральним та регіональним рівнями

Рівень	Національний рівень	Обласний/регіональний рівень	Районний/місцевий рівень
Уповноважених органів	Міністерство соціальної політики України	Обласні держадміністрації	Районні адміністрації, виконкоми ОМС, у т.ч. ОТГ
Державної політики	Розробка державної політики	Імплементация політики на рівні регіонів	–
Нормативно-правової бази	Прийняття нормативно-правової бази для регулювання соціальної сфери (затвердження державних стандартів)	–	–
Визначення потреб у соціальних послугах	–	Підсумування результатів оцінювання потреби у соціальних послугах	Визначення потреб громадян у соціальних послугах, а також сімей у складних життєвих умовах
Планування та фінансування	–	Розробка планів та джерел фінансування регіональних та локальних програм щодо соціальних послуг	
Базових соціальних послуг	–	–	Забезпечення отримання населенням базових соціальних послуг
Реєстрів надавачів та отримувачів послуг	Створення реєстру	Ведення реєстру	
Контролю та моніторингу	Контроль, моніторинг, управління наданням соціальних послуг	Контроль за дотриманням законодавства, забезпечення прав отримувачів соціальних послуг,	
Координація та інформування	Інформаційне забезпечення	Інформування населення щодо соціальних послуг, забезпечення взаємодії всіх надавачів	
Підвищення кваліфікації соціальних працівників	Організація навчання працівників соціальної сфери		

Джерело: [2]

Рис. 2.3.1 Структура Хмельницької міської ради Джерело: [20]

Додаток В



« _____ » _____ 20__ р.

АНКЕТА**експертної оцінки доцільності та ефективності удосконалення механізму державного управління з організації надання соціальних послуг в територіальній громаді****Вельмишановний експерте!**

Просимо прийняти участь в експертній оцінці доцільності та ефективності удосконалення механізму державного управління з організації надання соціальних послуг в територіальній громаді.

Результати експертної оцінки будуть використанні в узагальненому вигляді виключно з науковою метою. Анкету розроблено аспіранткою Суховою К.К. під керівництвом наукового керівника професора Тарасенка Д.Л. та з залученням соціолога.

Щиро дякуємо за Вашу участь та надані відповіді!

1. **Місце роботи:** _____

2. **Посада** _____

1.1. **Категорія посади:**

керівник на рівні органу місцевого самоврядування чи ОТГ _____ - соціальний працівник _____

керівник структурного підрозділу органу МС чи ОТГ _____ - інше _____

3. **Науковий ступінь:**

Відсутній	Кандидат наук (доктор філософії)	Доктор наук

4. **Стаж роботи:**

До 5 років	5 – 10 років	11 – 15 років	16 – 20 років	Понад 20 років

5. **Освіта базова:**

Відсутня	Вища	Друга вища	Магістерський рівень

6. **Чи потрібно удосконалювати механізм державного управління з організації надання соціальних послуг в територіальній громаді?**

Так Ні Інше

7. **Чи потрібно розробляти і удосконалювати механізм державного управління з організації надання соціальних послуг в територіальній громаді на загальнодержавному рівні?**

Так Ні Інше

8. **Як Ви оцінюєте системність та доцільність запропонованого удосконаленого механізму державного управління з організації надання соціальних послуг в**

територіальній громаді (далі - нововведення)? (відповідно до шкали: 1 – низька оцінка, 10 – висока оцінка)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

9. Як Ви оцінюєте комплексність запропонованих нововведень? (відповідно до шкали: 1 – низька оцінка, 10 – висока оцінка)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

10. Як Ви оцінюєте етапність та наступність заходів у запропонованих нововведеннях ? (відповідно до шкали: 1 – низька оцінка, 10 – висока оцінка)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

ОПИТУВАЛЬНИК НАСЕЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

для дослідження " Роль організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах в період воєнного стану ":

Розділ 1. Загальна інформація

1. Стать:

Чоловік		
Жінка		
Інше		

2. Вік:

18-25	26-35	36-45	46-55	56 і старше

3. Місце проживання:

Місто	Село

Розділ 2. Державне управління та соціальні послуги

4. Як ви оцінюєте організацію та доступність соціальних послуг у вашій територіальній громаді?

Дуже задоволений	
Задоволений	
Нейтральний	
Незадоволений	
Дуже незадоволений	

5. Як ви оцінюєте ефективність державного управління наданням соціальних послуг у вашій територіальній громаді?

Дуже ефективно	
Ефективно	
Нейтральне	
Неефективно	
Дуже неефективно	

6. Чи брали ви участь в програмах або проектах, пов'язаних зі соціальними послугами? (наприклад, допомога малозабезпеченим, підтримка ветеранів тощо)

Так Ні Інше

Розділ 3. Очікування та погляди на майбутнє

7. Які основні покращення в організації надання соціальних послуг ви вбачаєте? (вільне поле для відповіді) _____

8. Як ви бачите роль державного управління в покращенні якості та доступності соціальних послуг у вашій територіальній громаді?

(вільне поле для відповіді) _____

Розділ 4. Додаткові питання

9. Чи маєте ви додаткові зауваження або коментарі стосовно організації державного управління наданням соціальних послуг?

(вільне поле для відповіді) _____

10. Ваші контактні дані (за бажанням): _____

Дякуємо за участь у дослідженні! Ваші відповіді допоможуть нам зрозуміти погляди та потреби населення щодо організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах.

Довідки про використання результатів дисертаційної роботи



ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи та
інноваційного розвитку

Поліського національного університету

Людмила РОМАНЧУК

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
СУХОВОЇ Ксенії Костянтинівни здобувач вищої освіти ступеня «Доктор
філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
заочної форми навчання, кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету за темою «Організаційний механізм
державного управління наданням соціальних послуг у територіальних
громадах»

Комісія у складі:

Голова – професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та
публічного управління, д.держ. упр., професор **Дацій Надія Василівна;**Члени комісії – завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, к.е.н., професор **Якобчук Валентина Павлівна;**
професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного
управління, д.держ. упр., **Войтенко Архип Борисович.**

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспірантки
СУХОВОЇ К.К. на тему «Організаційний механізм державного управління
наданням соціальних послуг у територіальних громадах» використані
співробітниками кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та
публічного управління при підготовці і викладанні курсів «Управління
ресурсним потенціалом національної економіки», «Публічне управління
регіонами та територіями», «Державне управління соціальним та гуманітарним
розвитком» та «Управління інтелектуальним капіталом територіальних громад»
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 281
«Публічне управління та адміністрування» Поліського національного
університету.

Голова комісії
д.держ.упр., професор

Надія ДАЦІЙ

Члени комісії
к.е.н., професор

Валентина ЯКОБЧУК

к.держ.упр.

Архип ВОЙТЕНКО

«07» серпня 2022 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора Академії праці,
соціальних відносин і туризму



Сухомлин В.Б.

(підпис)

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сухої Ксенії Костянтинівни здобувача наукового ступеня «Доктор
філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
на тему «Організаційний механізм державного управління наданням
соціальних послуг у територіальних громадах»**

Комісія у складі:

Голова – **Журавель Ярослав Володимирович**, доктор юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету,

Члени комісії – **Онщик Юрій Віталійович**, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Риженко Олександр Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Настюк Андрій Анатолійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права


цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспірантки Сухої К.К. на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах» використані співробітниками кафедри конституційного, адміністративного та

фінансового права при підготовці і викладанні навчальної дисципліни «Сучасні тенденції розвитку адміністративного права та процесу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 «Право».

Голова комісії
Декан юридичного факультету,
доктор юридичних наук, доцент


Я.В.Журавель

Члени комісії
Професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
доктор юридичних наук, професор


Ю.В.Оніщик

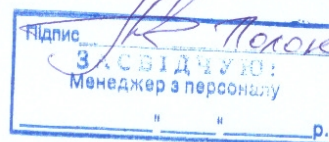
Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук


О.С.Риженко

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент


А.А.Настюк

«11» 06 2019р.



ЗАТВЕРДЖУЮ



Директор Навчально-наукового
інституту управління, економіки та
природокористування

Володимир ГОРНИК

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сухової Ксенії Костянтинівни здобувач вищої освіти ступеня «Доктор
філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
заочної форми навчання, кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету за темою «Організаційний механізм
державного управління наданням соціальних послуг у територіальних
громадах»

Комісія у складі:

Голова – директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та
природокористування, д.держ.упр., професор Володимир ГОРНИК;

Члени комісії:

- Завідувач кафедри публічного управління та економіки, д.держ.упр.,
професор, Олена ЄВМЄШКІНА;
- Професор кафедри публічного управління та економіки, д.держ.упр.,
професор, Сергій КРАВЧЕНКО

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспірантки
Сухової К.К. на тему «Організаційний механізм державного управління
наданням соціальних послуг у територіальних громадах» використані
співробітниками кафедри публічного управління та економіки при підготовці і
викладанні дисциплін «Основи публічного управління», «Реформи держави та
суспільства», «Надання публічних послуг», для студентів магістратури із
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування.

Голова комісії
д.держ.упр., професор



Володимир Горник

Володимир ГОРНИК

Члени комісії

д.держ.упр., професор

Олена Євмєшкіна

Олена ЄВМЄШКІНА

д.держ.упр., професор

Сергій Кравченко

Сергій КРАВЧЕНКО

« 15 » червня 23 р.



УКРАЇНА
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ТА СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
(Департамент ЦТСК Рівненської ОДА)

Майдан Провіти, 1, м. Рівне, 33028, тел. (036-2) 69-52-36, факс (036-2) 69-51-60
 E-mail: vp@rv.gov.ua Код ЄДРПОУ 44267817

№352/01-06/22 від 11.07.22

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сухової Ксенії Костянтинівни здобувачки вищої освіти ступеня «Доктор
філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
на тему «Організаційний механізм державного управління наданням
соціальних послуг у територіальних громадах»

Цією довідкою засвідчуємо, що розробки та результати наукових напрацювань, пропозиції та рекомендації, розроблені під час проведення дисертаційного дослідження, Сухової Ксенії Костянтинівни на здобуття вищої освіти ступеня «Доктор філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» були враховані під час організації та здійснення функціональних повноважень Управління суспільних комунікацій Департаменту цифрової трансформації та суспільних комунікацій Рівненської обласної державної адміністрації.

Особливу цінність мають результати цього дисертаційного дослідження стосовно теоретико-методологічних аспектів організаційного механізму державного управління із надання соціальних послуг, у тому числі, із залученням неурядових організацій, діяльність котрих спрямована на соціальну адаптацію до самостійного (дорослого) життя дітей та молоді з різних соціальних груп які знаходяться в кризовій ситуації. Вирішення поставлених в цій сфері завдань передбачає ефективно діючий організаційний механізм державного управління системою соціальних послуг.

В.о директора
департаменту



Олександр КОРОЛЬЧУК

69160



ЗАПОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

просп. Соборний, 206, м. Запоріжжя, 69105, тел/факс: (061) 233-48-81 / 233-53-14
e-mail: info@zr.gov.ua Кол ЄДРПОУ 02140892

24.08.2023 № 09/03.3-24/02385 На № _____ від _____

ДОВІДКА

видана Суховій Ксенії Костянтинівні здобувачу вищої освіти ступеня «Доктор філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» про результати впровадження наукових досліджень за темою «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах»

Результати наукових досліджень Сухової К.К. були використані при удосконаленні механізмів державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. Зокрема, автором надано пропозиції до Концепції «Цифрова стратегія Запоріжжя-2030», затвердженої Рішенням міської ради Запоріжжя від 23.02.2022 №117 до розділів 5.1. Людина та соціальне середовище; 5.1.1. Охорона здоров'я; 5.1.2. Освіта; 5.1.3. Соціальна сфера; 5.1.4. Культура і туризм щодо наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах та розроблення напрямів удосконалення процесу формування, реалізації цього механізму в Україні. Зокрема Суховою К.К. проаналізовано законодавчу та нормативно-правову базу організації надання соціальних послуг, формування та реалізації механізму державного управління в досліджуваній сфері; здійснено аналіз міжнародних тенденцій і кращого зарубіжного досвіду щодо організації надання соціальних послуг в територіальних громадах, оцінено можливості впровадження їх елементів у вітчизняну відповідну державно-управлінську практику; досліджено та розкрито кризь призму PESTLE-аналізу, сучасний стан, проблеми надання соціальних послуг, основні фактори, що впливають на організацію їх надання в територіальних громадах в Україні та запропоновано автором розроблену і науково обґрунтовану модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, розкрито сутність і зв'язок її складових, що характеризують її ефективність та результативність.

Заступник голови – керуючий справами
виконавчого комітету
Запорізької міської ради



Олександр Голтвенко

000174



УКРАЇНА

КИЇВСЬКА МІСЬКА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

вул. Хрещатик, 36, м. Київ, 01044, тел. (044) 202 74 22, 202 71 17, 202 71 29, e-mail: kmda@kma.gov.ua

Офіційний портал Києва <https://kyivcity.gov.ua>

E-mail для електронних звернень громадян: zvernen@kma.gov.ua Код ЄДРПОУ 00022527

28.08.23 № 007-906

ДОВІДКА

видана Суховій Ксенії Костянтинівні здобувачу вищої освіти ступеня «Доктор філософії» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» про результати впровадження наукових досліджень за темою «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах»

Результати наукових досліджень Сухової К.К. були використані при удосконаленні механізмів державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах. Зокрема, автором надано пропозиції до Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, затвердженого рішенням Київської міської ради від 28 липня 2020 року №73/9152 «Про затвердження Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року» до програми 2. Підвищення комфорту життя мешканців Києва щодо наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах та розроблення напрямів удосконалення процесу формування, реалізації цього механізму в Україні. Зокрема Суховою К.К. проаналізовано законодавчу та нормативно-правову базу організації надання соціальних послуг, формування та реалізації механізму державного управління в досліджуваній сфері; здійснено аналіз міжнародних тенденцій і кращого зарубіжного досвіду щодо організації надання соціальних послуг в територіальних громадах, оцінено можливості впровадження їх елементів у вітчизняну відповідну державно-управлінську практику; досліджено та розкрито кризу призму PESTLE-аналізу, сучасний стан, проблеми надання соціальних послуг, основні фактори, що впливають на організацію їх надання в територіальних громадах в Україні та запропоновано автором розроблену і науково обґрунтовану модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг в територіальних громадах, розкрито сутність і зв'язок її складових, що характеризують її ефективність та результативність.

006548

Заступник голови

Марина ХОНДА



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

просп. Будівельників, 129-а, м. Маріуполь, 87548; тимчасове місцезнаходження пр. Повітрофлотський, 31, м. Київ, 03037
Телефон: (0629) 58-75-90, (0629) 58-75-91 E-mail: info@mdu.in.ua, сайт: http://mdu.in.ua, код згідно з ЄДРПОУ 26593428

05. Вересня 2019 р. № 01-32/501

На № _____ від _____ 20__ р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційної роботи за темою
«Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у
територіальних громадах» здобувача ступеня доктора філософії
з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування
кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету
СУХОВОЇ Ксенії Костянтинівни

Дисертаційну роботу СУХОВОЇ Ксенії Костянтинівни на тему «Організаційний механізм державного управління наданням соціальних послуг у територіальних громадах» виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи Маріупольського державного університету Міністерства освіти і науки України «Публічне управління для сталого територіального розвитку» (період розробки НДР 2018-2024 рр., номер державної реєстрації 0118U001700), у рамках якої розроблено і науково обґрунтовано модель вдосконалення організаційного механізму державного управління наданням соціальних послуг на місцевому рівні, розкрито сутність і зв'язок її складових.

Матеріали дисертаційної роботи, зокрема, розробки та рекомендації дослідження, впроваджено у навчальний процес при розробці навчально-методичного забезпечення з дисциплін «Публічне управління соціальним розвитком», «Державне управління та місцеве самоврядування» та «Соціальна та гуманітарна політика на державному рівні» освітньої програми «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти денної та заочної форми навчання.

Перший проректор

Олена БУЛАТОВА

Завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування

Анна ЧЕЧЕЛЬ

Алла НОВІКОВА
380983588479